

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Διπλωματική Εργασία με τίτλο
«Οι Η.Π.Α και οι παρεμβάσεις τους στην πρώην Γιουγκοσλαβία, 1992-1999
(Βοσνία, Κόσοβο)»

Σπουδαστής: Θωμάς Γρηγορούδης
Επιβλέπων Καθηγητής: Θεόδωρος Καρβουναράκης
Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2020

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Θωμάς Γρηγορούδης

ΣΥΝΟΨΗ

Οι πόλεμοι της Γιουγκοσλαβίας, οι οποίοι διεξήχθησαν την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα, αποτελούν για πολλούς ερευνητές απότοκο της κατάρρευσης του λεγόμενου ανατολικού μπλοκ και του τέλους του διπολικού συστήματος που κυριάρχησε παγκοσμίως για μισό περίπου αιώνα και ουσιαστικά ευθύνεται για τω πλείστω των διεθνών εξελίξεων και τη διαμόρφωση των γεωστρατηγικών ισορροπιών στο σύνολο σχεδόν του πλανήτη. Για άλλους ερευνητές η αιματηρή διάλυση της σοσιαλιστικής ομοσπονδιακής δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας προκλήθηκε από τους σχεδιασμούς, τους χειρισμούς και τις αντιλήψεις των πολιτικών ελίτ της Γιουγκοσλαβίας και ουδεμία ευθύνη φέρει η διεθνής κοινότητα, η οποία παρέμεινε παθητικός παρατηρητής των καταστροφικών επιλογών των πολιτικών απογόνων του Γ. Τίτο. Στις περιπτώσεις δε που αποφάσισε να δράσει, το έκανε καθυστερημένα και με γνώμονα την εξυπηρέτηση ιδίων συμφερόντων και όχι την αποσόβηση ή μετρίαση μιας ανθρωπιστικής κρίσης που επιφέρει μια πολεμική σύγκρουση.

Όποια εκ των ανωτέρω απόψεων και αν υιοθετηθεί δεν πρέπει να παραβλεφθούν η στάση και οι παρεμβάσεις των Η.Π.Α ειδικά στον πόλεμο της Βοσνίας και στον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου, όπου η εμπλοκή τους ήταν εντονότερη και τα αποτελέσματα της πολιτικής τους καταλυτικότερα για την έκβαση των συρράξεων. Η ανάλυση των πρακτικών της αμερικανικής κυβέρνησης, της στρατιωτικής της ηγεσίας και του διπλωματικού της σώματος στην Γιουγκοσλαβική κρίση μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμο οδηγό για τις παρούσες, αλλά και μελλοντικές ενέργειες των διαμορφωτών της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΣΚΟΠΟΣ	3
ΔΟΜΗ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΗΣ ΒΟΣΝΙΑΣ	5
ΓΕΝΙΚΑ	5
ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ	5
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	5
ΕΝΑΡΞΗ ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	9
ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΗΣ ΒΟΣΝΙΑΣ	11
ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ CARRINGTON-CUTILERO.ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ VANS-OWEN	16
ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ CONTACT GROUP	19
ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΟΥ DAYTON	21
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟΥ	34
ΓΕΝΙΚΑ	34
ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ	34
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ	34
ΕΝΑΡΞΗ ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	37
ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΟΥ RAMBOUILLET	45
ΝΑΤΟΪΚΟΙ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΟΙ	50
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	53
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	62
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΠΗΓΕΣ	63
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΠΗΓΕΣ	65
ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ	70
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	
«Α» ΧΑΡΤΕΣ ΒΟΣΝΙΑΣ-ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟΥ	
«Β» ΕΓΓΡΑΦΑ-ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΑΠΟ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΗΣ ΒΟΣΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟΥ	

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Η επιβίωση είναι το μόνο μέλημα και κίνητρο των κρατών και η δύναμη είναι ένα από τα μέσα για να τη διασφαλίσουν» (Waltz, 2008, 83) Η παραπάνω ρήση του διακεκριμένου θεωρητικού του νεορεαλισμού K. Waltz αποδείχθηκε στην πράξη στην περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας, ενός κράτους, που ιδρύθηκε μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ως Ομοσπονδιακή Λαϊκή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας και το 1963 μετονομάστηκε σε Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας. Η διασφάλιση της επιβίωσής του συγκεκριμένου κράτους αποτέλεσε την κινητήρια δύναμη για τους ορθόδοξους ως επί τω πλείστω πληθυσμούς αυτού να προβούν στη χρήση στρατιωτικής κυρίως δύναμης. Από την άλλη πλευρά οι επιθυμούντες αυτονομία και ρήξη με την κεντρική κυβέρνηση του Βελιγραδίου, απάντησαν με τα ίδια μέσα. Το αποτέλεσμα αυτής της σφοδρής αντιπαράθεσης ήταν οι πολιτικές αναταραχές και ένοπλες συγκρούσεις- με πρωτοφανή βιαιότητα σε πολλές περιπτώσεις- που ταλάνισαν το συγκεκριμένο κράτος για μια δεκαετία περίπου και τελικά οδήγησαν στην διάλυση του. Ουσιαστικά πρόκειται για έναν εμφύλιο πόλεμο υψηλής έντασης με ακρότητες που διαπράχθηκαν από όλους ανεξαιρέτως τους συμμετέχοντες και οδήγησε σε μεγάλο αριθμό θυμάτων, στην κατανάλωση σημαντικών πόρων και στην απώλεια πατρογονικών εστιών και περιουσιών για χιλιάδες αμάχους που ενεπλάκησαν, άμεσα ή έμμεσα στις συρράξεις.

Ο συγκεκριμένος πόλεμος, εκτός των εθνοτικών και θρησκευτικών διαφορών ήταν «απόρροια της δομής, της κατανομής δηλαδή και του συσχετισμού ισχύος του διεθνούς συστήματος» (Waltz, 2011, 270), το οποίο μετά την κατάρρευση της Ε.Σ.Σ.Δ το 1989, έπαψε να είναι διπολικό με τη στενή σημασία του όρου και έψαχνε να βρει μια νέα ταυτότητα, ρέποντας προς την επικράτηση της φιλελεύθερης δημοκρατίας και του παγκόσμιου καπιταλισμού. Οι πολιτικές-διπλωματικές διεργασίες ειδικά από την κυβέρνηση του G. Bush για το οριστικό τέλος του λεγόμενου Ψυχρού Πολέμου (Maynard, 2008, 123), αλλά και οι στρατιωτικές επιχειρήσεις που έλαβαν χώρα στη συγκεκριμένη περιοχή αποτέλεσαν μέρος των συνθηκών του διεθνούς συστήματος, το οποίο την τελευταία δεκαετία του 2000 προσπάθησε να δομήσει ένα νέο συσχετισμό

δυνάμεων στα Βαλκάνια, τελείως διαφορετικό από αυτόν που προϋπήρχε κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου.

Σημαντικό ρόλο στο όλο επιχείρημα διαδραμάτισαν και οι προσπάθειες των μεγάλων δυνάμεων, περιφερειακών ή μη, αλλά και των οικονομικά ισχυρών για τον προσεταιρισμό της Γιουγκοσλαβίας¹, η οποία έπαψε πλέον να βρίσκεται κάτω από την επίδραση του σιδηρούν παραπετάσματος και προσφερόταν ως ένα νέο πεδίο εξυπηρέτησης παγκόσμιων πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων. Με άλλα λόγια μετά την κατάρρευση του συμφώνου της Βαρσοβίας, τα πρώην ανατολικά κράτη, στα οποία συμπεριλαμβανόταν και η Γιουγκοσλαβία αποτέλεσαν μια νέα ευκαιρία για όλες τις χώρες τα Δύσης άσκησης πολιτικής και ικανοποίησης στόχων και επιδιώξεων προς όφελός τους. Σε αυτό το πλαίσιο έδρασαν και οι Η.Π.Α, οι οποίες ως η μοναδική υπερδύναμη του πλανήτη κατά τη δήλωση της M.Albright² (Maynard, 2008, 130) άδραξε την ευκαιρία να υλοποιήσει στην Γιουγκοσλαβία τους βασικούς πυλώνες της εξωτερικής της πολιτικής.

Τέλος κατά άλλους η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας χρήζει μιας σύνθετης ερμηνείας και η αναζήτηση των αιτίων δεν πρέπει να περιορίζεται στις διενέξεις των εθνοτικών τμημάτων για κυριαρχία και επικράτηση ή σε παρεμβάσεις εξωγενών παραγόντων. Η παρακμή της κεντρικής εξουσίας του ομοσπονδιακού κράτους σε μια περίοδο που ήταν επιτακτικής ανάγκης οι ριζοσπαστικές μεταρρυθμίσεις αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα για το τέλος της Γιουγκοσλαβίας. Η διαδικασία διάλυσης του ομοσπονδιακού κράτους είχε αρχίσει μια δεκαετία πριν την πτώση του τείχους του Βερολίνου (Woodward, 1995, 4) όταν οικονομικά μέτρα και πολιτική μεταρρύθμιση δεν υλοποιήθηκαν σύμφωνα με τις επιταγές της τρέχουσας παγκόσμιας οικονομικοκοινωνικής κατάστασης. Αυτή η οικονομική δυσπραγία της Γιουγκοσλαβίας στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και η αδυναμία της χώρας να εξυπηρετήσει τα δυτικά της δάνεια έφεραν στην επιφάνεια υποβόσκουσες δυσλειτουργίες στην αρμονική συμβίωση και συνεργασία του ψηφιδωτού των εθνοτήτων που απάρτιζαν τη χώρα και αποκάλυψαν τα αντιομοσπονδιακά συναισθήματα πολλών δημοκρατιών (Woodward, 1995, 50). Με

¹ Ειδικά μνεία πρέπει να γίνει για τη Γερμανία, η οποία τόσο πριν αλλά και κατά την διάρκεια του πολέμου στη Γιουγκοσλαβία «έδειξε έντονο ενδιαφέρον, κάποιες φορές έμμεσο και όχι ευθύ για τα τεκταινόμενα και τις εσωτερικές υποθέσεις της Κροατίας»(O' Balance, 1995, 235).

² Αμερικανίδα διπλωμάτης και πολιτικός. Είναι η πρώτη γυναίκα Αμερικανίδα υπουργός Εξωτερικών, υπηρετώντας στο αξίωμα το 1997-2001 επί προεδρίας Μπιλ Κλίντον.

άλλα λόγια η παρατεταμένη οικονομική εξασθένηση, υπονόμεισε τόσο τη συνεκτικότητα της κοινωνίας, όσο και τη γιουγκοσλαβική ταυτότητα που βασιζόταν στην αποτελεσματικότητα μιας κεντρικής εξουσίας (Βερεμής, 2000, 15) και τελικά οδήγησε σε πολεμικές συγκρούσεις μέσα στο ίδιο κράτος, διαμελίζοντας τη Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας που άκμαζε μέχρι την δεκαετία του 1970.

ΣΚΟΠΟΣ

Στην παρούσα διατριβή επιχειρείται να παρουσιασθεί, μέσα από το πρίσμα κυρίως ιστορικών δεδομένων, η πολιτική που ασκήθηκε από τις Η.Π.Α και ο αμερικανικός τρόπος δράσης τόσο σε πολιτικό όσο και σε στρατιωτικό επίπεδο στην πρώην Γιουγκοσλαβία κατά την περίοδο 1992-1999. Πιο συγκεκριμένα αναζητώντας στοιχεία και μαρτυρίες από ξενόγλωσσα και ελληνόγλωσσα βιβλία, άρθρα και διαδικτυακές πηγές η έρευνα εστιάζεται στην αμερικανική παρέμβαση στην περίπτωση του πολέμου της Βοσνίας που έλαβε χώρα μεταξύ 1992-1995 καθώς και στην περίπτωση του πολέμου στο Κόσσοβο που έλαβε χώρα το 1999.

ΔΟΜΗ

Για την καλύτερη κατανομή της έρευνας και την αποτελεσματικότερη ανάλυση του θέματος η παρούσα εργασία διαρθρώνεται σε 2 κύρια κεφάλαια καθώς και ένα πλήθος υποκεφαλαίων, ένα για τον πόλεμο της Βοσνίας και ένα για τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου . Αυτό κρίθηκε αναγκαίο γιατί αν και πρόκειται για δύο ιστορικά γεγονότα που δεν απέχουν χρονικά μεγάλο διάστημα, εντούτοις όμως διαδραματίστηκαν σε τελείως διαφορετικό οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο. Οι διεθνείς εξελίξεις και ζυμώσεις, οι παρεμβάσεις των λεγόμενων μεγάλων δυνάμεων και τα γεωστρατηγικά συμφέροντα είναι ανόμοιες μεταξύ των περιπτώσεων της Βοσνίας και του Κοσσυφοπεδίου. Αν και οι ένοπλες συρράξεις και στις δύο περιπτώσεις ξεκίνησαν λόγω εθνοτικών διαφορών και προσπαθειών απόσχισης από την κεντρική γιουγκοσλαβική εξουσία, η πορεία των γεγονότων καθώς και ο επίλογος που γράφτηκε στις δύο περιοχές δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι έχουν πολλά κοινά στοιχεία.

Στο 1^ο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στον πόλεμο της Βοσνίας. Μέσα από ιστορικά γεγονότα θα επιχειρηθεί να παρουσιασθούν τα τεκταινόμενα του πολέμου εστιάζοντας στην εξωτερική πολιτική και τις επεμβάσεις – στρατιωτικές ή μη- των Η.Π.Α κατά κύριο λόγο, αλλά και των λοιπών ευρωπαϊκών δυνάμεων στην επίλυση της βοσνιακής κρίσης. Επιπρόσθετα θα εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με την αμερικανική εμπλοκή στο βοσνιακό ζήτημα που σε καμία περίπτωση δεν ήταν τόσο έντονη και εντατική, όπως συνέβη μερικά χρόνια αργότερα στο Κοσσυφοπέδιο.

Στο 2^ο κεφάλαιο θα εξετασθεί ο ρόλος της Αμερικής στην ένοπλη σύγκρουση μεταξύ των στρατιωτικών δυνάμεων της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας (Σερβία- Μαυροβούνιο), που εκείνη την περίοδο έλεγχε το Κοσσυφοπέδιο και της αλβανικής οργάνωσης γνωστής ως Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσσυφοπεδίου (UCK). Σημειώνεται ότι οι Η.Π.Α στον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου δεν αναλώθηκαν μόνο σε διπλωματικές και πολιτικές προσπάθειες εξεύρεσης λύσης όπως συνέβη στη Βοσνία, αλλά συμμετείχαν ενεργά με στρατιωτικό εξοπλισμό, μέσα και προσωπικό που ανέπτυξαν στην περιοχή, προκειμένου να τερματίσουν μια ολέθρια σύγκρουση και μια εξελισσόμενη ανθρωπιστική κρίση. Πολλοί μάλιστα θεωρούν ότι η νατοϊκή στρατιωτική επέμβαση με προεξάρχουσα δύναμη τις Η.Π.Α, μόνο στο επίπεδο της προπαγάνδας είχε σχέση με τα συστηματικά παραβιαζόμενα ανθρώπινα δικαιώματα των Αλβανών Κοσοβάρων, ενώ ο πραγματικός λόγος των ανελέητων βομβαρδισμών και στη συνέχεια της στρατιωτικής παρουσίας στο Κοσσυφοπέδιο παραπέμπει σε γεωστρατηγικά συμφέροντα των Η.Π.Α στην περιοχή..

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΗΣ ΒΟΣΝΙΑΣ

ΓΕΝΙΚΑ

Ο πόλεμος της Βοσνίας, γνωστός και ως πόλεμος της Βοσνιακής Ανεξαρτησίας, αποτέλεσε μία πολεμική σύρραξη που έλαβε χώρα στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη από το Μάρτιο του 1992 έως το Δεκέμβριο του 1995. Ήταν ουσιαστικά η τρίτη διαδοχικά πολεμική σύγκρουση στα πλαίσια του Γιουγκοσλαβικού εμφυλίου³, στην οποία συμμετείχαν Σέρβοι, Κροάτες και Βόσνιοι. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στο συγκεκριμένο πόλεμο και ιδιαίτερα στα τελευταία στάδιά του, ενεπλάκη ενεργά το ΝΑΤΟ, αρχικά με την επιχείρηση «Deny Flight»⁴ και στη συνέχεια με την επιχείρηση «Deliberate Force»⁵, ο ΟΗΕ με την ανάπτυξη κυανόκρανων δυνάμεων στο χερσαίο χώρο της Βοσνίας καθώς επίσης και αριθμός ξένων εθελοντών,(Σέρμαν, 1996,149) μεταξύ αυτών και Έλληνες. Οι τελευταίοι συγκρότησαν την Ελληνική Εθελοντική Φρουρά, δύναμης διμοιρίας, η οποία αποτελούσε μονάδα της 1^{ης} Ελαφράς Ταξιαρχίας Πεζικού του 5^{ου} Σώματος Στρατού «Ντρίνα» (Καιμακούδης, 2015, 136) πολεμώντας στο πλευρό των σερβοβοσνιακών δυνάμεων.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΒΟΣΝΙΑ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

Η κατάρρευση της πάλαι ποτέ κραταιής Ε.Σ.Σ.Δ συμπάρεσυρε σε μικρό χρονικό διάστημα την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού στα περισσότερα κράτη του Σιδηρού Παραπετάσματος. Τον Ιανουάριο του 1990, η έλλειψη συμφωνίας και συναίνεσης μεταξύ Σέρβων από τη μία και Κροατών και Σλοβένων κομμουνιστών από την άλλη στο 14ο έκτακτο Συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος της Γιουγκοσλαβίας, λόγω της άκαμπτης απαίτησης Σλοβένων και

³ Ο Πόλεμος της Βοσνίας υπήρξε συνέχεια του Πολέμου των Δέκα Ημερών στη Σλοβενία και της έναρξης του Πολέμου της Κροατικής Ανεξαρτησίας ή Πολέμου της Κροατίας, ο οποίος άρχισε έναν χρόνο νωρίτερα, το 1991.

⁴ Νατοϊκή επιχείρηση με την οποία απαγορεύονταν πτήσεις αεροσκαφών στον εναέριο χώρο της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης. Πρόκειται για την επιβολή της απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για απαγόρευση πτήσεων στον εναέριο χώρο της Βοσνίας Ερζεγοβίνης

⁵ Νατοϊκή επιχείρηση που διήρκεσε από τις 30 Αυγούστου 1995 έως 20 Σεπτεμβρίου 1995, κατά την οποία 15 χώρες-μέλη του ΝΑΤΟ προχώρησαν σε αεροπορικούς βομβαρδισμούς εναντίον σερβικών στόχων στη Βοσνία.

Κροατών, για δημοκρατικότερες μεταρρυθμίσεις και την εφαρμογή ενός συστήματος Συνομοσπονδίας στη θέση της Ομοσπονδίας, και της αντίθετης θέλησης της Σερβίας, που επιθυμούσε την επιστροφή σε μια πιο κεντρικά οργανωμένη Γιουγκοσλαβία, οδήγησε στη διάλυση του κομμουνιστικού κόμματος της Γιουγκοσλαβίας. (Χατζηπροδρομίδης, 25, 1998). Στην συγκεκριμένη διεργασία οι Η.Π.Α δεν ενεπλάκησαν άμεσα ή έμμεσα, αφού αφορούσε εσωτερικό ζήτημα της Γιουγκοσλαβίας, παραμένοντας ως απλός θεατής των πολιτικών ζυμώσεων στην περιοχή. Στη θέση του κομμουνιστικού κόμματος στην Βοσνία – Ερζεγοβίνη δημιουργήθηκαν 3 πολιτικά κόμματα: το κόμμα της δημοκρατικής δράσης (SDA) με ηγέτη τον Αλία Ιζετμπέκοβιτς, το οποίο εκπροσωπούσε τους μουσουλμάνους, η Κροατική δημοκρατική ένωση της Βοσνίας- Ερζεγοβίνης (HDZBiH) υπό τον Στιεπάν Κλούιτς, η οποία εκπροσωπούσε τους Κροάτες και το Σέρβικο δημοκρατικό κόμμα (SDS) με ηγέτη τον Ράντοβαν Κάρατζιτς, το οποίο εκπροσωπούσε τους Σέρβους της Βοσνίας- Ερζεγοβίνης και ήταν το τελευταίο εθνικό κόμμα που ιδρύθηκε στην περιοχή της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι στη Βοσνία εμφανίστηκαν και άλλα μικρότερα εθνικά και πολυεθνικά κόμματα, (Χατζηπροδρομίδης, 1998,37), κυρίως σέρβικα, όπως αυτό του εθνικιστή Β. Σέσελι, τα οποία όμως υστερούσαν σε πολιτική δύναμη, οργάνωση και απήχηση σε σχέση με τα 3 προαναφερθέντα.

Το SDA το οποίο συγκέντρωνε τους περισσότερους Βόσνιους μουσουλμάνους είχε ως αρχή ότι η ισλαμική παράδοση ήταν σε θέση να βοηθήσει σημαντικά στην ανάπτυξη και μακροημέρευση μιας νέας κοινωνίας και μιας νέας χώρας. Το μανιφέστο «Ισλαμική Διακήρυξη»⁶ αποτελούσε τον πυρήνα της πολιτικής του SDA σύμφωνα με το οποίο αφενός δεν μπορούσε να υπάρξει ειρηνική συνύπαρξη ανάμεσα στην ισλαμική και στην μη ισλαμική πίστη και αφετέρου το ισλαμικό κίνημα έπρεπε και μπορούσε να πάρει την εξουσία όταν θα είχε την αριθμητική και ηθική δύναμη να το κάνει, όχι μόνο για να καταστρέψει τη μη ισλαμική εξουσία, αλλά και για να οικοδομήσει μια νέα ισλαμική εξουσία (Καϊμακούδης, 79, 2015). Σημειωτέον ότι η δημοσίευση του παραπάνω μανιφέστο απαγορεύτηκε από την κυβέρνηση της Γιουγκοσλαβίας το 1970 με την αιτιολόγηση

⁶ Έργο του Α. Ιζετμπέκοβιτς το οποίο κυκλοφόρησε το 1970 και στο οποίο γινόταν εκτενής αναφορά για τις σχέσεις Ισλάμ, κράτους και κοινωνίας. Για το έργο αυτό ο Ιζετμπέκοβιτς διώχθηκε ποινικά.

ότι αποτελούσε ένα κάλεσμα για την εφαρμογή της σαρίας στη Βοσνία (Ηλεκτρονική έκδοση BBC, 19/10/2003).

Από την άλλη πλευρά το HDZBiH ουσιαστικά αποτελούσε παράρτημα στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη του αντίστοιχου κόμματος της Κροατίας υπό το Φράνιο Τούτζμαν. Επιδίωξη του ήταν η απόσχιση του κροατικού τμήματος της Βοσνίας και η ένωσή του με την «μητέρα» Κροατία. Είχε καθαρά εθνικιστικές βλέψεις, ενώ αποτελούσε το δημοφιλέστερο κόμμα μεταξύ των κροατοβοσνίων.

Τέλος το SDS αποκηρύσσοντας τον κομμουνιστικό απολυταρχισμό του παρελθόντος στηρίχθηκε σε έναν σερβικό εθνικιστικοπατριωτισμό, που αντλούσε έμπνευση από τις απολυτρωτικές φιλοδοξίες του παρελθόντος (Καλεντάκης, 2013, 12) θέτοντας εαυτόν αντίθετο σε οποιοδήποτε σχέδιο απόσχισης της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης από την Γιουγκοσλαβία. Ο επικεφαλής του κόμματος Ρ. Κάρατζιτς, έχοντας την αμέριστη υποστήριξη του προέδρου της Σερβίας Σ. Μιλόσεβιτς και πολλών σέρβων διανοούμενων, εξύμνησε πολύ τη δημιουργία ενός ενιαίου σέρβικου κράτους (Χατζηπροδρομίδης, 1998, 77) και ήταν αυτός που ανέλαβε το βάρος του αγώνα των σερβοβόσνιων εναντίων των μουσουλμάνων και Κροατών. Η πολιτική του κόμματος συνέπλεε με τις διακηρύξεις του Σέρβου προέδρου για μια ενιαία και δημοκρατική Γιουγκοσλαβική ομοσπονδία που θα συμπεριλάμβανε τη Σερβία, το Μαυροβούνιο και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη (Burg-Shourp, 99, 1999).

Τα 3 παραπάνω κόμματα συμμετείχαν στις πρώτες δημοκρατικές εκλογές το Δεκέμβριο του 1990, οι οποίες ανέδειξαν πρώτο κόμμα τη μουσουλμανική Δημοκρατική Δράση (86 έδρες), δεύτερο το Σερβικό Δημοκρατικό (72 έδρες) και τρίτο την Κροατική Δημοκρατική Ένωση (44 έδρες). Έτσι σχηματίστηκε μια κυβέρνηση συνεργασίας με επικεφαλής τον μουσουλμάνο ηγέτη Α. Ιζετμπέκοβιτς, η οποία στερούνταν προοπτικών μακροημέρευσης λόγω των έντονων διαφωνιών μεταξύ Σέρβων, Κροατών και Βόσνιων μουσουλμάνων.

Ιδιαίτερα έντονες οι διαφωνίες των Σέρβων της Βοσνίας, τους οδήγησαν στην εγκατάλειψη του κοινοβουλίου μετά από θυελλώδεις εντάσεις και στην ίδρυση του κοινοβουλίου των Σέρβων της Βοσνίας, θέτοντας έτσι τέλος στην βραχύβια πολυεθνική συμμαχία. Αφορμή για την συγκεκριμένη πολιτική πράξη αποτέλεσε η επιδίωξη της κροατικής και της μουσουλμανικής πλευράς, τον Οκτώβριο του

1991, να νομοθετήσουν ψήφισμα που θα ακύρωνε τους νόμους της σοσιαλιστικής Γιουγκοσλαβίας.

Παρόμοια αντέδρασαν και οι Κροάτες, οι οποίοι έχοντας και την συμπαράσταση του κόμματος Κροατικής Δημοκρατικής Ένωσης του Φ. Τούτζμαν, αποσπάστηκαν από τους μουσουλμάνους και δημιούργησαν την Κροατική Δημοκρατία της Βοσνίας, το Νοέμβριο 1991, ως μια ξεχωριστή οντότητα, έξω από την εξουσία του Σαράγεβο.

Οι παραπάνω ενέργειες και πολιτικές ζυμώσεις από τη μία και το παράδειγμα - μοντέλο της Σλοβενίας και Κροατίας, οι οποίες είχαν διεξαγάγει νωρίτερα δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία τους από την άλλη, οδήγησαν τον Α. Ιζετμπέκοβιτς στην απόφαση διεξαγωγής δημοψηφίσματος για την ανεξαρτησία της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης από τη Γιουγκοσλαβία. Έτσι το Φεβρουάριο του 1992 πριν ξεσπάσει ο εμφύλιος, έγινε το δημοψήφισμα για να αποφασισθεί το μέλλον της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και παρόλο που οι Βόσνιοι Σέρβοι που αποτελούσαν το 36% του πληθυσμού αρνήθηκαν να συμμετέχουν, οι Βόσνιοι μουσουλμάνοι και οι Κροάτες ψήφησαν υπέρ της απόσχισης από τη Γιουγκοσλαβία προκειμένου να δημιουργήσουν ένα νέο κράτος (Baylis- Smith, 2007, 216) με το συντριπτικό ποσοστό του 99,43%. Απότοκο της απόφασης ήταν η ανακήρυξη της ανεξαρτησίας στις 5 Μαρτίου 1992 εν μέσω θυελλωδών διαμαρτυριών από τη σερβική πλευρά, ανεξαρτησία που αναγνωρίστηκε επίσημα από τη διεθνή κοινότητα τον επόμενο μήνα (Απρίλιος 1992).

ΕΝΑΡΞΗ ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Η κατάσταση, τεταμένη ήδη από τα τέλη του 1991 με πράξεις βίας και δολοφονίες αμάχων⁷ (Ηλεκτρονική έκδοση Deutsche Welle, 6/4/2004) δεν άργησε να οδηγήσει στην έναρξη του πολέμου που για κάποιους οφείλεται στην

⁷ Βόσνιοι, Σέρβοι και Κροάτες δεν συμφωνούν ούτε στο πώς αλλά ούτε και στο πότε ξεκίνησαν οι συγκρούσεις. Για κάποιους ο πόλεμος ξεκίνησε από την σερβική επιθετικότητα στο χωριό Ράβνο στην ανατολική Ερζεγοβίνη, το Σεπτέμβριο του 1991 όπου σύμφωνα με ανεπίσημες μαρτυρίες, μέλη του Γιουγκοσλαβικού Λαϊκού Στρατού εκτέλεσαν κροατοβόσνιους αμάχους ως αντίποινα στις επιθέσεις της Κροατικής Εθνοφρουράς. Για κάποιους άλλους ο πόλεμος άρχισε την 1 Μαρτίου 1992, όπου δολοφονήθηκε ο Σέρβος Νίκολα Γκάρντοβιτς, πατέρας του ναμπρού σε ορθόδοξο γάμο στην περιοχή Μπαρστσάρσια του Σαράγεβο. Ο Γκάρντοβιτς πυροβολήθηκε πσιώπλατα από Βόσνιο Μουσουλμάνο. Για τη δολοφονία κατηγορήθηκε ο Βόσνιος Ραμίζ Ντέλαλιτς, μετέπειτα διοικητής της 9^{ης} Ορεινής Ταξιαρχίας του ARBiH, χωρίς ωστόσο να διωχθεί ποτέ από τη δικαιοσύνη.

αμερικανική προσπάθεια αναγνώρισης της Βοσνίας (Hudson, 2003, 102), ενώ κάποιοι άλλοι υποστηρίζουν ότι ο διαχωρισμός της Γιουγκοσλαβίας δεν μπορούσε να γίνει παρά μόνο μέσω βίαιων συγκρούσεων και πολέμου (Zimmerman, 1999, 41). Οι Σερβοβόσνιοι από τον Απρίλιο του 1992 άρχισαν να κατασκευάζουν οδοφράγματα στις περιοχές γύρω από το Σαράγιεβο, ξεκινώντας ουσιαστικά τον αποκλεισμό- πολιορκία της πόλης και να εγκαθιστούν ελεύθερους σκοπευτές πέριξ αυτής. Πρακτικά η ενέργεια αυτή σήμανε και την έναρξη του πολέμου. Το παραπάνω είχε ως αποτέλεσμα την έντονη αντίδραση των Βόσνιων μουσουλμάνων, οι οποίοι αφενός προέβησαν σε εκτεταμένες ανπιπολεμικές διαδηλώσεις διαμαρτυρίας στο Σαράγιεβο και σε άλλες περιοχές της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης και αφετέρου άρχισαν να ανταποδίδουν τα πολεμικά χτυπήματα των ανιπάλων. Το Σαράγεβο μετατράπηκε στο κύριο θέατρο των επιχειρήσεων του οποίου η πολιορκία «διήρκεσε 44 μήνες, από τις 5 Απριλίου 1992 μέχρι τις 29 Φεβρουαρίου 1996, οπότε ανακοινώθηκε επισήμως η λήξη της» (Κουλούρη 2019, 60). Παρά ταύτα εκτεταμένες επιχειρήσεις έλαβαν χώρα και σε άλλες περιοχές της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης και αυτό γιατί εκτός του σερβοβοσνιακού στρατού⁸ που αριθμούσε περίπου 80.000 άνδρες και λάμβανε μέρος στις πολεμικές συρράξεις, «ο σερβικός στρατός κινήθηκε προς τη Βοσνία, όπου από τον Απρίλιο έως το τέλος του έτους (1992) κατέλαβε το 70% των εδαφών, ουσιαστικά χωρίς αντίσταση» (Τζήμας 2014, 14). Ενδεικτικά μπορεί να αναφερθεί η κατάληψη της Μπιγιέλινα, μίας σημαντικής διόδου (διάβασης) στη βορειοανατολική Βοσνία από Σέρβους παραστρατιωτικούς υπό την ηγεσία του Ζ. Ραζνάνοβιτς (πρόκειται περί του περιβόητου εγκληματία πολέμου με το προσωνύμιο «Αρκάν»). Κατά την κατάληψη της πόλης «δεκάδες άμαχοι άνδρες εκτελέστηκαν από τους άνδρες του Αρκάν» (Καϊμακούδης, 2015, 94) και πολλοί έτυχαν απάνθρωπης μεταχείρισης και βιαιοπραγιών (Εφημερίδα Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 18/9/2011) ενώ στις 6 Απριλίου 1992 οι Σέρβοι καταλαμβάνουν το Ζβόρνικ στα σύνορα με την Σερβία. Οι μουσουλμάνοι Βόσνιοι για να ανταπεξέλθουν στις πολεμικές επιχειρήσεις, μέσω του Ιζετμπέκοβιτς, κηρύσσουν γενική επιστράτευση και στις 8 Απριλίου 1992 ανακοινώθηκε η σύσταση του Γενικού Στρατηγείου της Εθνοφυλακής της Βοσνίας-

⁸ Ο σερβοβοσνιακός στρατός, με την ονομασία Војска Републике Српске ή ВРС, δηλαδή Στρατός της Σερβικής Δημοκρατίας είχε προχωρήσει το 1992 στη σύσταση του γενικού του επιτελείου στην πόλη Πάλε, 32 χιλιόμετρα, ανατολικά του Σαράγιεβο.

Ερζεγοβίνης (TORBiH)⁹. Λίγες μέρες αργότερα, η TORBiH μετονομάστηκε επισήμως σε Στρατός της Δημοκρατίας της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης (Armija Republike Bosne i Hercegovine ή ARBiH) με διοικητή το συνταγματάρχη Χασάν Εφέντις και δύναμη που έφτασε το καλοκαίρι του 1992 τους 80.000 άνδρες περίπου.

Η παραπάνω δύναμη μαζί με τους Κροάτες της Βοσνίας (οι οποίοι είχαν προχωρήσει στη σύσταση των ενόπλων δυνάμεών τους με την ονομασία κροατικό συμβούλιο άμυνας (HVO)) συνέχισαν τον πόλεμο εναντίων τόσο του σερβικού στρατού όσο και του σερβοβοσνιακού για τα επόμενα 3 χρόνια μέχρι το χειμώνα του 1995 οπότε και έληξαν οι πολεμικές εχθροπραξίες. Καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου υπήρξαν προσπάθειες τόσο από τον ΟΗΕ όσο και από τις μεγάλες δυνάμεις της Δύσης, αλλά και το NATO για ειρηνευτικές διαδικασίες, οι οποίες όμως δεν είχαν ευτυχή κατάληξη.

Αξιοσημείωτο και ταυτόχρονα αξιοπερίεργο είναι το γεγονός ότι οι «συμμαχικοί στρατοί» ARBiH και HVO εκτός του κοινού τους αγώνα εναντίον των Σέρβων και Σερβοβοσνίων έφτασαν σε σημείο να συγκρουστούν και αναμεταξύ τους, σε έναν «πόλεμο εντός του πολέμου» όπως ονομάστηκε, από το καλοκαίρι του 1992 έως το Φεβρουάριο του 1994. Πιο συγκεκριμένα η επιδίωξη των Κροατών να προσεταιριστούν τα βοσνιακά εδάφη που έλεγχαν και να τα ενώσουν με την Κροατία από τη μία και η προσπάθεια των Βοσνίων να κρατήσουν όσο το δυνατόν περισσότερα εδάφη υπό τον έλεγχο του Σαράγιεβο από την άλλη, μοιραία οδήγησαν σε εντάσεις, επιδείνωση των σχέσεων και τελικά σε πολεμική σύγκρουση, η οποία κόστισε τη ζωή σε περίπου 10.000 στρατιωτικούς και αμάχους. Μετά από την υπογραφή τόσο από την κροατική, όσο και από την μουσουλμανική πλευρά του συμφώνου της Ουάσιγκτον¹⁰, στις 23 Φεβ 1994, που εν πολλοίς οφείλεται στην πίεση των αμερικάνων να συμμαχήσουν οι δύο πλευρές (Black, 2004, 156) δόθηκε τέλος στον μεταξύ τους πόλεμο και δημιουργήθηκε η Ομοσπονδία Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, η οποία είναι η μία από τις δύο οντότητες που απαρτίζουν σήμερα τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη.

⁹ Ακρωνύμιο των λέξεων Teritorijalna Odbrana Republike Bosne i Hercegovine

¹⁰ Το σύμφωνο της Ουάσιγκτον καθόριζε ότι τα εδάφη που κατείχε τόσο ο HVO όσο και ο ARBiH θα χωρίζονταν σε 10 αυτόνομα καντόνια, τα οποία θα αποτελούσαν την Ομοσπονδία Βοσνίας-Ερζεγοβίνης.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΗΣ ΒΟΣΝΙΑΣ

Αν και πολλοί ιστορικοί και αναλυτές των διεθνών σχέσεων θεωρούν ότι «στο διαμελισμό της Γιουγκοσλαβίας, η Γερμανία έχει παίξει μεγαλύτερο ρόλο από οποιαδήποτε άλλη χώρα του εξωτερικού» (Σέρμαν 1996,59), αφού η γερμανική πολιτική προχώρησε πρώτη στην αναγνώριση των ανεξάρτητων κρατών της Σλοβενίας και Κροατίας δημιουργώντας ένα νόμιμο αρνητικών εξελίξεων και πολεμικών συρράξεων στην περιοχή, πρέπει να διερευνηθεί και η στάση των Η.Π.Α στα τεκταινόμενα των δυτικών Βαλκανιών κατά την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα.

Γενικότερα μπορεί να ειπωθεί ότι η αμερικάνικη εξωτερική πολιτική στα Βαλκάνια, μετά την πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων και την χαρακτηριστική αποδυνάμωση της Ρωσίας, η οποία οδήγησε το διεθνές σύστημα σε ένα πολύ περίεργο μονοπολυπολικό υβρίδιο (Huntington, 1999, 36), συνίστατο στη διατήρηση μιας συμμαχίας κυρίως στρατηγικής με κάποια από τα ισχυρότερα κράτη του πλανήτη (ενδεικτικά αναφέρονται η Γαλλία, η Γερμανία και η Κίνα), «με σκοπό την βαλκανική ενοποίηση κάτω από μία ομπρέλα αμερικάνικης προστασίας, απέναντι σε πραγματικούς ή πιθανούς εχθρούς» (Φούσκας, 2003, 6). Με άλλα λόγια οι Η.Π.Α ως μία ηγεμονική αυτοκρατορία, ως μοναδική υπερδύναμη μετά το τέλος του διπολικού συστήματος, έθετε ως κεντρική επιδίωξη να αποτελεί την αποκλειστική παγκόσμια δύναμη που θα έλεγχε τις εξελίξεις ανά την υφήλιο, άρα και τις κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις στην ταραγμένη βαλκανική χερσόνησο, επιδίωξη που κατά την προεδρία του G. Bush υλοποιούνταν ως επί τω πλείστω από το συμβούλιο εθνικής ασφάλειας¹¹ των Η.Π.Α, κάποιων ανδρών της απολύτου εμπιστοσύνης του αμερικάνου προέδρου με επικεφαλής τον απόστρατο στρατηγό της πολεμικής αεροπορίας B.Scowcroft. (Maynard, 2008, 5-6).

Η παραπάνω επιδίωξη εξυπηρετούσε σε μεγάλο βαθμό μερικούς από τους κυρίαρχους παγκοσμίως στόχους της αμερικανικής πολιτικής οι οποίοι διαχρονικά είναι:

¹¹ National Security Council (NCS) είναι το ανώτατο διοικητικό συμβουλευτικό όργανο του εκάστοτε προέδρου των ΗΠΑ επί θεμάτων εθνικής ασφάλειας και εξωτερικής πολιτικής. Συγκροτείται ως ιδιαίτερο γραφείο ειδικών συμβούλων και αποτελεί μέρος του εκτελεστικού γραφείου του Προέδρου των ΗΠΑ

A) Ο έλεγχος των γεωγραφικών ζωνών που είναι πλούσιες σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο

B) Η ασφαλής μεταφορά ενέργειας στις δυτικές αγορές

Γ) Ο στρατηγικός περιορισμός, αλλά όχι η εκμηδένιση των ευρασιατικών ανταγωνιστών της, δηλαδή της Ρωσίας, της Κίνας, της Γερμανίας και της Γαλλίας (Φούσκας, 2003, 6).

Έτσι, αρχικά δεν συμμετείχε ενεργά στα δρώμενα της ανεξαρτησίας της Σλοβενίας, εξαιτίας της εμπλοκής της στον πόλεμο του Ιράκ ή πόλεμο του Κόλπου (Αύγουστος 1990 - Φεβρουάριος 1991), όπου είχε επικεντρώσει όλες τις προσπάθειες-πολιτικές και στρατιωτικές- για την ευόδωση των σκοπών της, επικεφαλής μιας συμμαχίας 31 κρατών. Επιπρόσθετα σύμφωνα με υψηλόβαθμα στελέχη της κυβέρνησης Bush θεωρείτο ότι αρχικά η γιουγκοσλαβική κρίση δεν έθετε σε κίνδυνο ζωτικά αμερικάνικα συμφέροντα, οπότε δεν ήταν αναγκαία μία εμπλοκή των Η.Π.Α στα τεκταινόμενα τα περιοχής (Sell, 2002, 205). Η παραπάνω άποψη εκφράστηκε και από τον J.Fischer¹² σε μια επιστολή του στην κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματός του όπου και υποστήριξε ότι οι Η.Π.Α αρχικά δεν έβλεπαν να απειλείται στην περιοχή κάποιο στρατηγικό αμερικανικό συμφέρον (Τέλλογλου 1996, 236), οπότε και δεν συμμετείχαν ενεργά στα πρώιμα τεκταινόμενα της γιουγκοσλαβικής κρίσης και πιο συγκεκριμένα στα γεγονότα που οδήγησαν στην ανεξαρτησία της Σλοβενίας. Αντίθετα ενεργός ήταν η συμμετοχή των Η.Π.Α στον πόλεμο της Κροατίας, ιδιαίτερα στην αποφασιστική για την έκβαση του πολέμου, επιχείρηση με την κωδική ονομασία «Operation Storm». Στην παραπάνω επιχείρηση ο κροατικός στρατός διέλυσε τη σερβική δημοκρατία της Κράινα και εξεδίωξε προς τη Βοσνία Ερζεγοβίνη περίπου 200.000 άμαχους Σέρβους της Κράινα.

Σε ότι αφορά τον πόλεμο της Βοσνίας αρχικά, η βασική επιδίωξη της αμερικανικής πολιτικής ήταν η αποφυγή της σύγκρουσης μεταξύ των τριών εθνοτήτων που κατοικούσαν στο έδαφος της Βοσνίας Ερζεγοβίνης και η επίλυση των διαφορών τους μέσω διαπραγματεύσεων. Γενικότερα η αμερικάνικη πολιτική θεωρούσε ότι «εάν η ενότητα της Βοσνίας καταρρεύσει, θα καταρρεύσει μαζί της

¹² Γερμανός πολιτικός της συμμαχίας 90/Πράσινοι. Υπηρέτησε ως υπουργός εξωτερικών της Γερμανίας και αντιπρόεδρος του γερμανικού υπουργικού συμβουλίου από το 1998 έως το 2005

και η δημοκρατία» (Zimmerman, 1999, 138). Το παραπάνω αποδεικνύεται τόσο από την υποστήριξη των Η.Π.Α της απόφασης 713 του Ο.Η.Ε, η οποία «καλούσε όλα τα έθνη να εφαρμόσουν ένα γενικό «εμπάργκο» όπλων και στρατιωτικών υλικών εναντίον της πρώην Γιουγκοσλαβίας» (Κόττας, 2018, 16) όσο και από την ενεργό συμμετοχή τους στη διαμόρφωση και στην προσπάθεια εφαρμογής του ειρηνευτικού σχεδίου Vans –Owen το οποίο σε γενικές γραμμές είχε στόχο αφενός να αποτρέψει την εθνοκάθαρση στο έδαφος της Βοσνίας- Ερζεγοβίνης (Gow, 1998,243) και αφετέρου να πετύχει την αποστρατικοποίηση του Σεράγεβο. Ταυτόχρονα στην περίπτωση της κρίσης της Βοσνίας, οι Η.Π.Α ,ως ένα από τα σημαίνοντα μέλη του NATO, υποστήριξε την εφαρμογή της συλλογικής δράσης και επιβολής της ειρήνης από το NATO, εναντίον των Σερβοβόσνιων (Χειλά, 1999, 207).

Το γεγονός ότι η αμερικάνικη πολιτική έκανε προσπάθειες για την αποφυγή των ένοπλων εχθροπραξιών στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη αποδεικνύεται και από την αντίθεσή της στις μυστικές επαφές μεταξύ του Σέρβου Σ. Μιλόσεβιτς και του Κροάτη Φ. Τούζμαν, οι οποίες αποσκοπούσαν στο διαχωρισμό της Βοσνίας και στη διαμοίραση των εδαφών της μεταξύ Σερβίας και Κροατίας. Πιο συγκεκριμένα στις 25 Μαρτίου 1991 συναντούνται στο Καρατζεόρτζεβο της βορειανατολικής Σερβίας ο Σέρβος και ο Κροάτης ηγέτης και ενώ επισήμως οι συνομιλίες αφορούν το μέλλον της Γιουγκοσλαβίας, αυτοί επικεντρώνονται σε συζητήσεις για τη διανομή της Βοσνίας.¹³ Οι Κροάτες αρνούνται ακόμα και σήμερα ότι υπήρξε συμφωνία στο Καρατζεόρτζεβο, αλλά δεν αρνούνται ότι υπήρξε συζήτηση για τη διανομή της Βοσνίας μεταξύ των δύο σημαντικότερων δυνάμεων που αναδύθηκαν από τη γιουγκοσλαβική ομοσπονδία (Τέλλογλου, 1996, 62). Αυτή η συνάντηση έγινε γνωστή στην αμερικανική κυβέρνηση, η οποία αντέδρασε σε μια προοπτική διχοτόμησης της Βοσνίας, θέτοντας τέλος στην πίστη Σέρβων και Κροατών ότι το συγκεκριμένο σχέδιο θα είχε την υποστήριξη των Η.Π.Α και της Ευρώπης. Ο Μιλόσεβιτς και ο Τούζμαν υπολόγιζαν, εσφαλμένα όπως αποδείχθηκε εκ των υστέρων, ότι τόσο οι Η.Π.Α όσο και η Ευρώπη δεν επιθυμούσαν τη δημιουργία

¹³ Τα σχέδια διχοτόμησης και διανομής της Βοσνίας μεταξύ Σέρβων και Κροατών έρχονται ξανά στο προσκήνιο τον Απρίλιο του 1992 όταν ο Ρ. Κάρατζιτς συναντήθηκε στο Γκρατς με τον Μ. Μπόμπαν ηγέτη της Κροατικής δημοκρατικής κοινότητας στον οποίο πρότεινε οι Σέρβοι και οι Κροάτες να πετάξουν τους Μουσουλμάνους στη θάλασσα (Τέλλογλου 1996, 71).

ενός μουσουλμανικού κράτους στους κόλπους της τελευταίας (Καϊμακούδης, 2015, 80).

Η εμμονή της πολιτικής των Η.Π.Α στην μη διάσπαση της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης σε 2 κομμάτια- ένα σερβικό και ένα κροατικό- επαναλήφθηκε μετά την ολοκλήρωση της επιχείρησης «operation storm» ή «oluja» κατά την σερβοκροατική γλώσσα. Όπως αποκάλυψε τον Απρίλιο του 2014 η κροατική εφημερίδα «Jutarnji List», επικαλούμενη απόρρητα έγγραφα που δημοσιοποιήθηκαν από το διεθνές δικαστήριο της Χάγης, ο Αμερικάνος διαμεσολαβητής R.Holbrooke¹⁴ προειδοποίησε σε έντονο ύφος τόσο τον Τούζμαν όσο και τον Μιλόσεβιτς να μην διαχωρίσουν την Βοσνία. Μάλιστα τόνισε ότι οι Η.Π.Α δεν επρόκειτο να επιτρέψουν την απελευθέρωση της ανατολικής σλαβονίας¹⁵ με στρατιωτικά μέσα (Καϊμακούδης, 2015, 77). Ο Αμερικάνος διπλωμάτης εκφράζοντας εν συντομία την πολιτική των Η.Π.Α στη συγκεκριμένη περιοχή κατά το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (Αύγουστος 1995) δήλωσε, σύμφωνα με τα πρακτικά της συνάντησης στον Τούζμαν ότι δεν υπάρχει περίπτωση διχοτόμησης της Βοσνίας. Επομένως εξάγεται το συμπέρασμα ότι οι Η.Π.Α επιθυμούσαν έναν πολιτικό διακανονισμό που να διατηρεί την εδαφική ακεραιότητα της χώρας και να παρέχει ένα βιώσιμο μέλλον για όλους τους κατοίκους της (Blank-Johnsen-and Tilford, 1995, 20), χωρίς να χρειάζεται να διαχωριστούν τα εδάφη της Βοσνίας Ερζεγοβίνης σε 3 κράτη όσες και οι εθνότητες που την απάρτιζαν. Το παραπάνω θα υλοποιούνταν βάση της αρχής της αμερικανικής πολιτικής στα Βαλκάνια η οποία πρέσβευε ότι «δεν έπρεπε κάποιο από τα 3 έθνη να απολαμβάνει ιδιαίτερων και περισσότερων προνομίων και δικαιωμάτων σε σχέση με τα υπόλοιπα» (Zimmerman, 1999, 19).

Παρά λοιπόν τις διπλωματικές προσπάθειες τόσο των Η.Π.Α όσο και των λοιπών διεθνών οργανισμών και της Ευρώπης, που επέμεναν στον ενιαίο, πολυεθνικό χαρακτήρα της Βοσνίας (Τέλλογλου, 1996, 69) κάτι τέτοιο αποδείχθηκε πάρα πολύ δύσκολο, αν όχι ανέφικτο επί του πρακτέου. Μια συμβίωση των 3 εθνοτήτων, σεβόμενη τα ανθρώπινα δικαιώματα και σύμφωνη με

¹⁴ Αμερικάνος διπλωμάτης γνωστός κι ως ο «αρχιτέκτονας» των συμφωνιών του Dayton το 1995 με τις οποίες τερματίστηκε ο εμφύλιος πόλεμος στη Βοσνία, ύστερα από μήνες διπλωματικών αποστολών και ειρηνευτικών προσπαθειών.

¹⁵ Μία από τις 3 σερβικές αυτόνομες περιφέρειες που διακηρύχθηκαν στο έδαφος της Κροατίας. Μετά το Νοέμβριο του 1995 και την συμφωνία του Έρντουτ ελέγχεται από τη μεταβατική διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών για την Ανατολική Σλαβονία, Μπαράνια και Δυτική Σρεμ.

τους κανόνες του διεθνούς δικαίου δεν φαινόταν υλοποιήσιμη στο έδαφος της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης. Έτσι οι Η.Π.Α βρέθηκαν στην προβληματική θέση και στο δίλημμα αν έπρεπε να επιβάλλουν την πολιτική τους στη Βαλκανική και ιδιαίτερα στην Βοσνία δια των όπλων. Η στρατιωτική επέμβαση δεν ήταν η ενδεδειγμένη λύση γιατί από την περιρρέουσα ατμόσφαιρα διαφαινόταν ότι ούτε οι νατοϊκοί εταίροι, αλλά ούτε και η αμερικανική κοινή γνώμη ήταν ακραιφνώς σύμφωνοι με αυτήν την προοπτική.(Blank-Johnsen and Tilford, 1995, 5).

Έτσι ως εναλλακτική λύση παρουσιαζόταν η παροχή υλικών πολεμικών μέσων προς τους Βόσνιους, οι οποίοι υστερούσαν σε οπλισμό -ιδίως βαρύ- αλλά και πολεμοφόδια. Αυτό θα έδινε μια προοπτική αποτελεσματικής αντίδρασης των Βοσνίων στα σχέδια κατακερματισμού της επικράτειας τους και θα μπορούσε να λειτουργήσει αποτρεπτικά στα σχέδια των αντιπάλων τους. Για να συμβεί κάτι τέτοιο έπρεπε να υπάρχει η απαραίτητη συναίνεση διεθνώς από τις χώρες που είχαν προβεί στην ψήφιση της απόφασης για εμπάργκο όπλων στην Γιουγκοσλαβία, κάτι που δεν φαινόταν εφικτό τη δεδομένη χρονική στιγμή. Οπότε η αμερικανική κυβέρνηση έπρεπε να προβεί σε μονομερή άρση του εμπάργκο όπλων, μια πράξη προβληματική γιατί θα έφερνε αντιμέτωπη την αμερικανική εξωτερική πολιτική με τους υπόλοιπες χώρες που είχαν ψηφίσει υπέρ του συγκεκριμένου εμπάργκο. Ταυτόχρονα μια τέτοια ενέργεια θα απαιτούσε την απόσυρση των δυνάμεων της UNPROFOR¹⁶ από το έδαφος της Βοσνίας όπως ανέφεραν η Γαλλία και η Γερμανία, μιας δύναμης που «αποτελούσε εγγύηση για τη προστασία περίπου 2, 7 εκατομμυρίων μουσουλμάνων Βοσνίων» (Rose, 1998, 247). Στην επιχείρηση απόσυρσης της UNPROFOR έπρεπε να συνδράμουν και οι Η.Π.Α με επίγειες δυνάμεις, γεγονός το οποίο δεν επιθυμούσε η αμερικανική κυβέρνηση στην δεδομένη χρονική στιγμή. Η λύση λοιπόν για υλική πολεμική υποστήριξη των Βόσνιων μουσουλμάνων παρουσίαζε πολλά προβλήματα και εμπόδια και ουσιαστικά δεν εξυπηρετούσε τα συμφέροντα και τις επιδιώξεις των Αμερικάνων στην περιοχή, αν και παρουσιαζόταν ως μία προοπτική ιδιαίτερα από τον Clinton και την ομάδα που τον πλαισίωνε. Αυτός κατά τη διάρκεια της τηλεμαχίας του με τον Bush στο St.Louis πριν τη διενέργεια των πρώτων αμερικάνικων εκλογών της δεκαετίας του 1990, είχε δεσμευθεί ότι θα σκεφτόταν

¹⁶ UNPROFOR= United Nations Protection Force. Δύναμη διατήρησης ειρήνης υπό την αιγίδα του Ο.Η.Ε, η οποία αναπτύχθηκε στο έδαφος της Κροατίας και της Βοσνίας- Ερζεγοβίνης κατά την διάρκεια του πολέμου της Γιουγκοσλαβίας

σοβαρά να υλοποιήσει μια επιλεκτική άρση του εμπάργκο όπλων προς του βόσνιους μουσουλμάνους (Dumbrell, 2009, 27) σε περίπτωση που θα χρηζόταν κυβέρνηση.

ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ CARRINGTON-CUTILERO. ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ VANS-OWEN

Η επιμονή των Αμερικάνων, αλλά και των ευρωπαϊκών χωρών να λυθεί ειρηνικά το βοσνιακό ζήτημα οδήγησε τη διεθνή διπλωματία σε προσπάθειες που είχαν πρόθεση να ικανοποιήσουν, απολύτως ή εν μέρει, όλες τις αντιμαχόμενες πλευρές και ουσιαστικά να αποφύγουν την αιματοχυσία που ήδη πραγματοποιούνταν στη συγκεκριμένη βαλκανική περιοχή.

Το ειρηνευτικό σχέδιο Carrington-Cutilero, το οποίο έλαβε το όνομά του από τους δύο δημιουργούς του, τον Βρετανό λόρδο Carrington και τον Πορτογάλο πρέσβη Cutilero, ήταν ουσιαστικά αποτέλεσμα της συνόδου ειρήνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έλαβε χώρα το Φεβρουάριο του 1992. Προέβλεπε μια ανεξάρτητη Βοσνία, χωρίς αλλαγή των συνόρων της, χωρισμένη σε καντόνια, λαμβάνοντας υπόψη οικονομικά, γεωγραφικά και άλλα κριτήρια (Glaurdic, 2011, 294). Σε κάθε καντόνι κυριαρχούσε κάποια από τις 3 εθνότητες, ενώ θα υπήρχε κατανομή εξουσίας μεταξύ των εθνοτήτων μέσω μιας κεντρικής κυβέρνησης (Cambell, 1999, 404). Ενώ αρχικά το παραπάνω σχέδιο συμφωνήθηκε στις 18 Μαρτίου 1992 να εφαρμοσθεί από τους ηγέτες τόσο Σερβοβοσνίων Ρ. Κάρατζιτς, των Κροατοβοσνίων Μ. Μπόμπαν και των Βοσνίων Α. Ιζετμπέκοβιτς, δέκα μέρες αργότερα ο Ιζετμπέκοβιτς αποκήρυξε τη συμφωνία. Οι λόγοι για την αποκήρυξη του σχεδίου από πλευράς μουσουλμάνων δεν έχουν γίνει γνωστοί μέχρι σήμερα και παραμένουν αμφισβητούμενοι. Πολλοί θεωρούν ότι σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι Η.Π.Α διαμέσου του αμερικάνου πρέσβη Zimmerman¹⁷. Ο Ιζετμπέκοβιτς συναντήθηκε με το Zimmerman στις 28 Μαρτίου 1992 ο οποίος του ανακοίνωσε ότι αν αποσύρει την υπογραφή του από τη συμφωνία, τότε οι Η.Π.Α θα αναγνώριζαν την Βοσνία ως ανεξάρτητο κράτος με επικεφαλής τον Ιζετμπέκοβιτς. Η παραπάνω δήλωση διαψεύστηκε κατηγορηματικά από το Zimmerman, γεγονός που δεν μπορεί να οδηγήσει σε

¹⁷ Αμερικάνος διπλωμάτης (1934-2004), ο τελευταίος πρέσβης των ΗΠΑ στην Γιουγκοσλαβία πριν από την διάσπασή της (1989-1992).

ασφαλή συμπεράσματα για το ποια ήταν ακριβώς η θέση των Η.Π.Α απέναντι στο σχέδιο Carrington-Cutilero και ποιες ήταν οι πραγματικές προθέσεις τους για το μέλλον της Βοσνίας. Σε περίπτωση που η δήλωση του Zimmerman προς τον Ιζετμπέκοβιτς είναι αληθινή, δηλώνει ξεκάθαρα τις παλινδρομήσεις και τη μη ξεκάθαρη εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α στο θέμα της ανεξαρτησίας της Βοσνίας και στην αποφυγή πολεμικών συγκρούσεων στην περιοχή. Πάντως είναι άξιο αναφοράς να ειπωθεί ότι το συγκεκριμένο σχέδιο έδινε πολλά περισσότερα στους Βόσνιους μουσουλμάνους από αυτά που τελικά πέτυχαν με τη συνθήκη του Dayton, (Zimmerman, 1999 190) η οποία θα αναφερθεί παρακάτω.

Ενώ το σχέδιο κατέρρευσε με συνοπτικές διαδικασίες, οι εξελίξεις στα πολεμικά πεδία ήταν ραγδαίες και οδήγησαν στην κλιμάκωση των εχθροπραξιών και στην πολιορκία του Σαράγεβο. Ενέργειες όπως το ψήφισμα 776 του ΟΗΕ, το Σεπτέμβριο του 1992 με το οποίο δινόταν εξουσιοδότηση υλοποίησης και υποστήριξης χερσαίας ανθρωπιστικής βοήθειας στον πληγέντα άμαχο πληθυσμό δεν έφεραν σοβαρά αποτελέσματα και δεν μετρίασαν τη δημιουργηθείσα ανθρωπιστική κρίση στην πόλη .

Έτσι στις αρχές Ιανουαρίου 1993 ο ειδικός απεσταλμένος του ΟΗΕ Vans και ο εκπρόσωπος της ευρωπαϊκής κοινότητας λόρδο Owen, άρχισαν να διαπραγματεύονται μια πρόταση ειρήνης με τους ηγέτες των 3 αντιμαχόμενων εθνότητων στη Βοσνία. Αρχικά υπήρξαν πολλές ελπίδες για την επίτευξη συμφωνίας μεταξύ των εμπλεκόμενων σε πολεμικές επιχειρήσεις, λαμβάνοντας υπόψη και την επιτυχημένη κατάπαυση του πυρός που είχε πετύχει ο Βανς μεταξύ Σερβικού Στρατού και Κροατών τον Ιανουάριο του 1992. Η πρότασή τους, η οποία έμεινε γνωστή στην ιστορία ως το ειρηνευτικό σχέδιο Βανς – Όουεν (VOPP)¹⁸, προέβλεπε την αποστρατικοποίηση του Σαράγεβο και τη διαίρεση της βοσνιακής επικράτειας σε 10 περιοχές (καντόνια) -σε σχέση με τα 3 που είχε προτείνει στο παρελθόν ο Κάρριγκτον- με βάση την εθνική προέλευση των κατοίκων της. Παρά λοιπόν τις προσδοκίες, από τη στιγμή της παρουσίασης του σχεδίου παρουσιάστηκαν πολλές αντιδράσεις και διαφωνίες, τόσο από την πλευρά των Σερβοβόσνιων όσο και από την φιλελεύθερη παράταξη των Η.Π.Α οι οποίοι κατηγόρησαν τους εμπνευστές του σχεδίου για προσπάθεια κατευνασμού της

¹⁸ Vance-Owen Peace Plan

επιθετικότητας του Μιλόσεβιτς και του Κάρατζιτς, αλλά και μια μεροληπτική στάση υπέρ τους. (Owen, 2013, 256). Στο σημείο αυτό θα πρέπει να ειπωθεί ότι ο Μιλόσεβιτς ήταν υπέρμαχος του συγκεκριμένου σχεδίου (Gow, 1997, 247), όμως υπήρχαν σφοδρές αντιδράσεις από τους σερβοβόσνιους που εκκινούσαν από το γεγονός ότι ενώ στην πραγματικότητα τον Ιανουάριο του 1993 κατείχαν έπειτα από τις στρατιωτικές επιχειρήσεις το 70% περίπου του εδάφους της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης, το σχέδιο Βανς – Όουεν τους απέδιδε τον έλεγχο των καντονιών που αποτελούσαν το 43% της βοσνιακής επικράτειας. Όπως αναφέρει ο R. Holbrooke ο συγκεκριμένος χάρτης διαχωρισμού των εδαφών της Βοσνίας σίγουρα δεν ήταν αποδεκτός από τους Σέρβους και Σερβοβόσνιους, αλλά παρουσιάστηκε από τους αμερικάνους σε μια προσπάθεια να προχωρήσουν και να μην βαλτώσουν οι διαπραγματεύσεις (Holbrooke, 1999, 270). Από την άλλη μεριά η δυσaráσκεια και η αποδοκιμασία του σχεδίου από φιλελεύθερους κύκλους των Η.Π.Α έγκειται στο γεγονός της αντίθεσής τους να διαπραγματευτούν με πολιτικούς που στηρίζονταν στη δύναμη των όπλων, όπως ο Μιλόσεβιτς και ο Κάρατζιτς. Η αρνητική στάση των φιλελεύθερων αμερικάνων ενισχυόταν και από την γενικότερη αντισερβική στάση των δυτικών και ιδίως των αμερικάνικων Μ.Μ.Ε (Καϊμακούδης, 2015, 127) που μεροληπτούσαν υπέρ των Βόσνιων μουσουλμάνων. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι από τον Ιούνιο του 1992 ο Ιζετμπέκοβιτς υπέγραψε μία σύμβαση με την εταιρία Ruder Finn¹⁹, η οποία ίδρυσε στην Βοσνία το «Βοσνιακό κέντρο επικοινωνίας κρίσεων». Αυτό το κέντρο είχε ως έργο να φέρνει σε επαφή και συνεργασία τους τοπικούς μουσουλμάνους ηγέτες με δυτικούς και κυρίως αμερικάνους αξιωματούχους και μέσα μαζικής επικοινωνίας όπως «οι εφημερίδες New York Times, the Washington Post, USA today και Wall Street Journal» (Klaehn, 2010, 55). Το παραπάνω είχε ως αποτέλεσμα οι περισσότερες ειδήσεις να φτάνουν «κατασκευασμένες» προς όφελος των μουσουλμάνων Βόσνιων στην αμερικανική ήπειρο και να επηρεάζουν τόσο την κοινή γνώμη όσο και την αμερικανική πολιτική σκηνή. Η ένταση της προπαγάνδας έφτασε σε τέτοιο σημείο που ουσιαστικά προετοίμασε την αμερικανική κοινή γνώμη για την στρατιωτική συμμετοχή των Η.Π.Α στις επιχειρήσεις στη Βοσνία (Ηλεκτρονική έκδοση εφημερίδας Independent, 21/8/1992). Η έντονη λοιπόν αντισερβική στάση τόσο

¹⁹ Εταιρία δημοσίων σχέσεων και επικοινωνιών με έδρα την Ουάσιγκτον και συνεργάτες τόσο στην Κίνα όσο και παγκόσμια. Ιδρύθηκε το 1948 και αποτελεί μία από τις πιο αναπτυσσόμενες ιδιωτικές εταιρίες στο χώρο των δημοσίων σχέσεων και επικοινωνιών.

των απλών αμερικάνων πολιτών, όσο και επίσημων πολιτικών προσώπων ήταν ένας από τους παράγοντες που οδήγησαν στο ναυάγιο της ειρηνευτικής πρότασης Βανς- Όουεν και στην απώλεια ενδιαφέροντος από την αμερικάνικη πλευρά για την υλοποίηση του συγκεκριμένου ειρηνευτικού σχεδίου (Konacenic, 2007, 103) παρά τις αγωνιώδεις και πολυήμερες διαπραγματεύσεις όλων των εμπλεκόμενων (Hoare, 2007, 308).

ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ CONTACT GROUP

Η επόμενη αξιοσημείωτη προσπάθεια για διευθέτηση του προβλήματος της Βοσνίας έλαβε χώρα μεταξύ Φεβρουαρίου και Οκτωβρίου 1994. Μία ομάδα επαφών²⁰ (contact group), μέσω διαπραγματεύσεων, παρουσίασε ένα σχέδιο επίλυσης της βοσνιακής κρίσης, γνωστό και ως «contact group plan». Η συγκεκριμένη ομάδα άσκησε έντονες πιέσεις προς την σερβοβοσνιακή πλευρά για αποδοχή του σχεδίου, το οποίο όμως απορρίφθηκε από αυτούς τον Αύγουστο του 1994. Το νέο στοιχείο που παρουσίαζε το συγκεκριμένο σχέδιο και αποτελούσε αμερικάνικη επινόηση και πρωτοβουλία, ήταν ότι το έδαφος της Βοσνίας χωριζόταν όχι σε 3 (όπως το σχέδιο Βανς-Όουεν), αλλά σε 2 εθνοθηρσκευτικές ζώνες-κράτη: την Κροατοβοσνιακή Ομοσπονδία της Βοσνίας- Ερζεγοβίνης και την Σερβική δημοκρατία. Μάλιστα σε ότι αφορά το κράτος της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης δεν χρησιμοποιείται ο όρος συνομοσπονδία γιατί όπως αναφέρει ο αμερικάνος διπλωμάτης R. Holbrooke κάτι τέτοιο εξοργίζει τους μουσουλμάνους (Τέλλογλου, 1996, 120). Οι Η.Π.Α, πρωτοστατώντας στη συγκεκριμένη πρωτοβουλία, έχοντας την υποστήριξη των υπόλοιπων χωρών που συμμετείχαν σε αυτήν την ομάδα, αλλά και πολλών διεθνών οργανισμών, προσπάθησαν μέσω του συγκεκριμένου σχεδίου να χωρίσουν τους σερβοβόσνιους από τις άλλες 2 εθνότητες, ώστε να υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα επιτυχίας αυτού και να λήξουν τελειωτικά οι εχθροπραξίες. Έτσι προσέφεραν διάφορα κίνητρα, όπως αναστολή των οικονομικών κυρώσεων που είχαν επιβληθεί στην κυβέρνηση Μιλόσεβιτς και άμεσες διαπραγματεύσεις με την αμερικανική κυβέρνηση σε περίπτωση που οι Σέρβοι και οι Σερβοβόσνιοι έκαναν αποδεκτό το σχέδιο. Επιπρόσθετα η αμερικάνικη φόρμουλα σε ότι αφορούσε τις συνταγματικές ρυθμίσεις του σχεδίου

²⁰ Contact group: άτυπη ομάδα αποτελούμενη από τις Η.Π.Α, Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία και Ρωσία. Δημιουργήθηκε για πρώτη φορά ως απάντηση στην κρίση της Βοσνίας στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Εκπρόσωποι του συμβουλίου της ΕΕ, της προεδρίας της ΕΕ, της ευρωπαϊκής Επιτροπής και του NATO παρευρίσκονταν γενικά στις συνεδριάσεις του contact group.

στόχευε στον να αμβλυνθούν οι σχέσεις μουσουλμάνων Βοσνίων και Κροατών, οι οποίοι θα συμβίωναν στην Κροατοβοσνιακή Ομοσπονδία της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης. Παρά τις διπλωματικές προσπάθειες των Η.Π.Α και των λοιπών χωρών του contact group, τελικά δεν επήλθε συμφωνία και το ειρηνευτικό σχέδιο ναυάγησε. Γίνεται εμφανές ότι η πολιτική των Η.Π.Α που τα προηγούμενα χρόνια υποστήριζε ακραιφνώς την μία και αδιαίρετη Βοσνία άρχισε κάπως να διαφοροποιείται, αφού ήταν ο πρωτεργάτης ενός σχεδίου που προέβλεπε τη δημιουργία 2 κρατών.(Human Rights Watch World Report, 1995). Αυτή η διαφοροποίηση της πολιτικής θα συνεχίσει να υφίσταται και στο υπόλοιπο διάστημα του πολέμου της Βοσνίας παρά τις καθησυχαστικές, αλλά ουσιαστικά παραπλανητικές δηλώσεις του V. Jackovich²¹ κατά τα εγκαίνια της αμερικανικής πρεσβείας στο Σαράγεβο στις 4 Ιουλ 1994 ότι οι Η.Π.Α υποστηρίζουν μία και αδιαίρετη Βοσνία και ένα και αδιαίρετο Σαράγεβο, δήλωση που αντιμετωπίστηκε με σκεπτικισμό από τους Σερβοβόσνιους, αλλά ικανοποίησε τον Ιζετμπέκοβιτς και τους μουσουλμάνους κατοίκους της Βοσνίας (Ηλεκτρονική έκδοση εφημερίδας The New York Times, 5/6/1994).

Ένα άλλο σημείο που είναι συνυφασμένο στενά με την παραπάνω ειρηνευτική προσπάθεια αποτελεί η θετική στάση του Μιλόσεβιτς προς αυτήν και οι ενέργειές του να πείσει τους σερβοβόσνιους να την αποδεχθούν. Καταλυτικό ρόλο στη στάση του έπαιξε η αμερικανική εξωτερική πολιτική, η οποία μέσω απευθείας διαπραγματεύσεων αμερικάνων διπλωματών και Σέρβων, του υποσχέθηκαν οικονομική βοήθεια και στήριξη. Παρά ταύτα οι σερβοβόσνιοι απέρριψαν το ειρηνευτικό σχέδιο με αποτέλεσμα αφενός οι κυρώσεις των Ηνωμένων Εθνών προς την κυβέρνηση του Πάλε²² να γίνουν αυστηρότερες σύμφωνα με το ψήφισμα του συμβουλίου ασφαλείας, υπ' αριθμ. 942 της 23^{ης} Σεπτεμβρίου 1994 και αφετέρου να τεθούν σε δοκιμασία και σε δυσπιστία οι σχέσεις σερβοβόσνιων και επίσημης κυβέρνησης του Βελιγραδίου, αλλά και να παρουσιαστεί προς τη διεθνή κοινή γνώμη η κυβέρνηση του Πάλε ως τρομοκρατική και εξτρεμιστική. (Harland, 2018, 22). Εμμέσως οι ευρωπαϊκές

²¹ Αμερικάνος διπλωμάτης. Αποτέλεσε τον πρώτο πρέσβη των Η.Π.Α στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη, εγκαινιάζοντας της αμερικανική πρεσβεία στο Σαράγεβο το 1994. Αργότερα αποτέλεσε πρέσβης των Η.Π.Α στη Σλοβενία.

²² Πόλη η οποία βρίσκεται νοτιοανατολικά του Σαράγεβο. Κατά τον πόλεμο της Βοσνίας αποτέλεσε τη διοικητική έδρα της σερβοβοσνιακής κυβέρνησης και κέντρο των στρατιωτικών δυνάμεων των σερβοβόσνιων.

δυνάμεις και οι Η.Π.Α στόχευαν εκτός της συμφωνίας και στην αποδυνάμωση των σερβοβόσνιων, διότι μέσα από μία ρήξη αυτών με την κυβέρνηση του Μιλόσεβιτς, θα έχαναν τον πιο πολύτιμο σύμμαχο και μοναδικό υποστηρικτή στον αγώνα τους για αυτοδιάθεση και ανεξαρτησία ενός τμήματος της Βοσνίας Ερζεγοβίνης. Πράγματι οι έμμεσες αμερικανικές επιδιώξεις να διαρρήξουν τους ισχυρούς δεσμούς των εθνικά όμαιμων σέρβων και σερβοβόσνιων είχαν επιτυχία, ιδιαίτερα κατά την τελευταία φάση του πολέμου, κατά την οποία ο υλικοτεχνικός εξοπλισμός και η στρατιωτική συμπαράσταση του Μιλόσεβιτς προς τον Κάρατζιτς και τον στρατό του ήταν αν όχι αναιμικοί τουλάχιστον μη ουσιώδεις. Ιδιαίτερα κατά το δεύτερο μισό του 1995 ο Μιλόσεβιτς, έπειτα από τους βομβαρδισμούς του ΝΑΤΟ έναντι σερβοβοσνιακών στόχων, αλλά και την προσέγγιση με αμερικάνους διπλωμάτες, φαινόταν να χαράσσει τελείως διαφορετική πολιτική από τον Κάρατζιτς, παρουσιάζοντας την κυβέρνηση του Βελιγραδίου ανοιχτή σε διαπραγματεύσεις και πρόθυμη να διευθετήσει ειρηνικά το όλο ζήτημα της Βοσνίας (Hill, 2014, 89).

Τέλος αξίζει να αναφερθεί ότι στο συγκεκριμένο ειρηνευτικό σχέδιο φαίνεται ξεκάθαρα η στροφή της πολιτικής του νέου προέδρου των Η.Π.Α Β.Clinton, ο οποίος θεωρούσε ότι η πολυμερής δράση και η συναίνεση των διεθνών οργανισμών ήταν ενισχυτικός παράγοντας για να αναλάβει πρωτοβουλία η αμερικάνικη διπλωματία και να αναμειχθεί ενεργά στα παγκόσμια δρώμενα (Maynard, 2008, 130).

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΟΥ DAYTON

Η Συμφωνία του Dayton (Dayton agreement) αποτελεί την ειρηνευτική συμφωνία που επιτεύχθηκε στην βάση της πολεμικής αεροπορίας R.Paterson του Dayton, στο Οχάιο των Ηνωμένων Πολιτειών, «απομονωμένο από την πρόσβαση των Μ.Μ.Ε» (Wight, 2014, 22), την 1η Νοεμβρίου 1995, και υπογράφηκε επίσημα στο Παρίσι την 14η Δεκεμβρίου 1995. Με τη συμφωνία αυτή έληξε τυπικά ο τετραετής πόλεμος της Βοσνίας, «χωρίς όμως να καμφθεί η κλιμάκωση της βίας και η περαιτέρω διάλυση της Γιουγκοσλαβίας».(Κουλούρη, 2019, 103). Οι αντιμαχόμενες πλευρές συμφώνησαν στην παύση των εχθροπραξιών, των πολεμικών ενεργειών καθώς επίσης και στην προώθηση της ειρήνης και της σταθερότητας στο κράτος της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης. Ταυτόχρονα τα

συμβαλλόμενα μέρη συμφώνησαν στη λήψη μέτρων για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης και ασφάλειας στην περιοχή, που είναι απαραίτητα για τον τερματισμό των πολεμικών συγκρούσεων. Η χώρα χωρίσθηκε σε δύο οντότητες, τη Σερβική Δημοκρατία της Βοσνίας και την Ομοσπονδία Βοσνίας και Ερζεγοβίνης δίνοντας ένα τέλος σε έναν πόλεμο (Βλέπε Χάρτη στο Παράρτημα «Α») όπου «έχασαν τη ζωή τους περισσότεροι από 100.000 άνθρωποι και 2,2 εκατομμύρια έγιναν πρόσφυγες (σχεδόν ο μισός πληθυσμός)» (Malcolm, 1996, 252). Στις διαπραγματεύσεις ηγήθηκαν ο Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ, ο W.Christopher, ο στρατηγός M.W.Clark ως επικεφαλής των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων, ο διαπραγματευτής R. Holbrooke, και δύο συμπρόεδροι: ο Ειδικός Εντεταλμένος της ΕΕ, ο K. Bild, και ο Αναπληρωτής Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας, ο I. Ivanof. Ουσιαστικά πρόκειται για μια πρωτοβουλία που ανέλαβε η αμερικανική κυβέρνηση σε στενή συνεργασία με την Ρωσία και εκ του αποτελέσματος αποδεικνύει την αποφασιστική αμερικανική διαπραγματευτική προσπάθεια για την επίτευξη συμφωνίας (Zimmerman, 1999, 10). Πιο συγκεκριμένα ο Αμερικάνος διπλωμάτης R. Holbrooke αποτέλεσε τον πρωτεργάτη των ειρηνευτικών συνομιλιών τόσο στο Dayton όσο και στο Παρίσι. Μάλιστα ο ρόλος του στη διαπραγμάτευση για τον τερματισμό του πολέμου στη Βοσνία υπήρξε καταλυτικός²³ (Hartwell, 2019), αρχικά για την κατάπαυση του πυρός μεταξύ των αντιμαχόμενων, η οποία ήταν η 35^η συμφωνία κατάπαυσης του πυρός από την αρχή του πολέμου (Chollet, 2005, 113) και στην συνέχεια για την επίτευξη ειρήνης. Μιας ειρήνης που κατά κύριο λόγο ήταν επίτευγμα της αμερικανικής πολιτικής, αφού όπως δήλωσε ο W. Christopher «η συμφωνία του Dayton μεταξύ των άλλων μαθημάτων που δίνει είναι και το πόσο απαραίτητες είναι οι Η.Π.Α σήμερα (σημείωση: το 1995) στην επίλυση των πιο δύσκολων κρίσεων του κόσμου» (Chollet, 2005). Το ίδιο υποστηρίζει και ο Dumbrell ο οποίος υπογραμμίζει ότι εκτός της ειρήνης που επέφερε η συνθήκη του Dayton, αυτή επιβεβαίωσε και την εμπιστοσύνη σε ένα νέο αμερικάνικο ηγεμονισμό (Dumbrell, 2009, 88). Βεβαίως αξίζει να ειπωθεί ότι οι συγκεκριμένες δηλώσεις-απόψεις εμπεριέχουν το στοιχείο της υπερβολής, παρά ταύτα σημειώνουν emphaticά την

²³ Για τις πολύτιμες ειρηνευτικές του προσπάθειες για την επίτευξη συμφωνίας και τον τερματισμό του πολέμου στη Βοσνία, του απονεμήθηκε, το 1996, το μετάλλιο Manfred Wörner, το οποίο απονεμήθηκε από το γερμανικό Υπουργείο Άμυνας για δημόσιες προσωπικότητες που έχουν αποδώσει «ειδική χρηστική υπηρεσία στην ειρήνη και την ελευθερία στην Ευρώπη»

ενεργό εμπλοκή των Η.Π.Α στην επίλυση της συγκεκριμένης πολεμικής σύρραξης, η οποία εν μέρει μεροληπτούσε υπέρ των μουσουλμάνων Βοσνίων. Το συμπέρασμα αυτό εξάγεται από το γεγονός ότι δόθηκε στους σερβοβόσνιους το 49% της βοσνιακής επικράτειας, (Hoare 2007, 398) ενώ μέχρι εκείνη τη στιγμή αυτοί, δια των όπλων, έλεγχαν πάνω από το 60% αυτής. Η παραπάνω διαπίστωση ενισχύεται από την δήλωση του μουσουλμάνου προέδρου της Βοσνίας εκείνη τη χρονική περίοδο, Χ. Σίλατζιτς, ο οποίος δήλωσε ότι «η συμφωνία του Dayton δεν είναι μια απλή συμφωνία, αλλά το καλύτερο που μπορούσαμε να πάρουμε» (Zimmerman, 1999, 232). Από την άλλη μεριά οι σερβοβόσνιοι την αποδέχθηκαν γιατί εξυπηρετούσε τον πρωταρχικό τους στόχο, τη δημιουργία μιας σερβικής δημοκρατίας στα εδάφη της Βοσνίας, χάνοντας βέβαια κάποιες εκτάσεις που τις είχαν καταλάβει με πολεμικές επιχειρήσεις και αναγκάζοντας πολλές χιλιάδες σερβοβόσνιων να εγκαταλείψουν τις πατρογονικές εστίες τους. Μακροπρόθεσμα ήλπιζαν ότι με τη δύναμη των όπλων θα μπορούσαν να προσαρτήσουν και νέα εδάφη της Βοσνίας στην ήδη διαμορφωμένη σερβική δημοκρατία, όπως π.χ. συμβαίνει στις μέρες μας με τις διεκδικήσεις των Αζέρων στο Ναγκόρνο Καραμπάκ.

Παρεπόμενο της συμφωνίας του Dayton ήταν η σύσταση από το NATO Πολυεθνικής Στρατιωτικής Δύναμης με ζώνη ευθύνης τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και ονομασία IFOR (Implementation Force – Δύναμη Επιβολής Ειρήνης), όπου παρατηρήθηκε η αγαστή στρατιωτική συνεργασία των χωρών μελών του βορειοατλαντικού συμφώνου, γεγονός που επιβεβαιώνει την τελική σύμπλευση απόψεων και ενεργειών Η.Π.Α και Ευρωπαίων. Επίσημα η παρουσία της ειρηνευτικής δύναμης του NATO στη Βοσνία αποσκοπούσε στο να διατηρηθεί η ενότητα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, να νικηθεί οριστικά η αντίσταση των τοπικών σερβοβόσνιων που ήταν αντίθετη στη λύση του Dayton, να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες ομόνοιας και κατάσβεσης των παθών, με παραμερισμό των ακραίων εθνικιστικών στοιχείων κάθε κοινότητας, έτσι ώστε μελλοντικά να επέλθει η ειρήνη και η πρόοδος στη χώρα και να μπορέσουν οι νατοϊκές δυνάμεις να αποχωρήσουν. Η ανάπτυξη νατοϊκών δυνάμεων στη Βοσνία, μακριά από τα γεωγραφικά σύνορα της βορειοατλαντικής συμμαχίας ήταν από τις σημαντικότερες στιγμές στην ιστορία του NATO και χαρακτηρίστηκε ως ιστορική (Asmus 2002, 134). Κατατίθεται βέβαια και η αντίθετη άποψη ότι η επέμβαση του NATO ήταν ο

βασικός μοχλός για να εμπεδωθεί η ηγεμονία των ΗΠΑ σε όλη τη δυτική Ευρώπη. (Ντόκος - Πιέρρος, 2000, 137) και δεν υλοποιήθηκε καθαρά για ειρηνευτικούς σκοπούς και για την θεραπεία της ανθρωπιστικής κρίσης στην περιοχή.

Η επίτευξη συμφωνίας, μέσω της αμερικάνικης επέμβασης δεν έλυσε ολοκληρωτικά το πολιτικό πρόβλημα που προκάλεσε τον βοσνιακό πόλεμο. Ήταν αναπόφευκτα ατελής (Dumbrell, 2009, 87), γεγονός που επιβεβαιώθηκε και από το ότι «οι Κροάτες και οι Σέρβοι της Βοσνίας συνέχισαν να υποστηρίζουν την ένωση τους με τις εκατέρωθεν μητέρες πατρίδες τους, όπως έδειξαν οι βοσνιακές εκλογές του Νοεμβρίου του 2000» (Παπασωτηρίου, 2002, 397). Αυτό αποδεικνύεται και από την παρουσία για πολλά χρόνια στρατιωτικής δύναμης που αποτελεί τον εγγυητή ουσιαστικά της διασφάλισης της ειρήνης στην περιοχή. (Φούσκας, 2003, 91).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την παράθεση - σύντομη ανάλυση των παραπάνω ιστορικών γεγονότων καθώς και από τις προαναφερθείσες μεμονωμένες ενέργειες τόσο αμερικανών πολιτικών όσο και διπλωματών μπορούν να εξαχθούν κάποια γενικότερα συμπεράσματα για τις παρεμβάσεις της αμερικανικής κυβέρνησης στον πόλεμο της Βοσνίας.

Κατά την διάρκεια της κυβέρνησης του G. Bush (1989-1993) η εμπλοκή των Η.Π.Α στα δρώμενα της Γιουγκοσλαβίας μπορεί να ειπωθεί ότι δεν ήταν εξόχως σημαντική ούτε παρατηρήθηκαν έντονες προσπάθειες για την επίλυση των διαφορών των εθνοτήτων που απάρτιζαν την Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας. Αντιθέτως φάνηκε η πρόθεση της αμερικανικής κυβέρνησης να αφήσει τις κορυφαίες ευρωπαϊκές δυνάμεις να διαχειριστούν την κατάσταση και να αναλάβουν πρωτοβουλίες για την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών των αντιμαχομένων εθνοτήτων. Πιο συγκεκριμένα κατά τα πρώτα χρόνια του πολέμου της Βοσνίας η αμερικανική κυβέρνηση ήταν εναντίον της χρησιμοποίησης στρατιωτικών δυνάμεων για την επιβολή της ειρήνης στην περιοχή με προεξάρχοντες τον B.Scowcroft²⁴ και τον υπουργό εθνικής άμυνας D.Cheney.²⁵ Ωστόσο η παραπάνω πρόθεση – ειλημμένη σχεδόν απόφαση δεν

²⁴ Σύμβουλος εθνικής ασφάλειας των ΗΠΑ κατά τις περιόδους 1975-1977 και 1989-1993.

²⁵ Υπουργός άμυνας των ΗΠΑ από το 1989 έως το 1993 και μετέπειτα αντιπρόεδρος των Η.Π.Α από το 2001 έως το 2009

δηλωνόταν έντονα, αφού τα τεκταινόμενα στη Βαλκανική χερσόνησο δεν αποτελούσαν κάποιο πρόβλημα ύψιστης προτεραιότητας για τους αμερικάνους ούτε και επηρέαζαν καταλυτικά την άσκηση εξωτερικής τους πολιτικής. Μόνο στις αρχές του 1992 και έπειτα, λόγω των επείγουσών ενεργειών της Γερμανίας και κατ' επέκταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αναγνώριση της Βοσνίας, «αναγκάστηκε» η κυβέρνηση Bush να αναθεωρήσει εν μέρει την χλιαρή έως τότε πολιτική εμπλοκής της στη Βοσνία. Το πρώτο δείγμα αλλαγής πλεύσης της κυβέρνησης Bush σε ότι αφορά την εξεύρεση λύσης στο βοσνιακό πρόβλημα αποτελεί η αμερικανική πρωτοβουλία επιβολής αυστηρού οικονομικού εμπάργκο στη Σερβία, με σκοπό να τιμωρήσει τον Μιλόσεβιτς και να διαρρήξει του δεσμούς της κυβέρνησης του Βελιγραδίου με τους σερβοβόσνιους μαχητές του Κάρατζιτς και του Μπλάντιτς. Επιπρόσθετα σχεδιάστηκε να συζητηθεί σε μελλοντικό χρόνο η πρόταση για στρατιωτική δράση ως η μόνη ενέργεια που μπορεί να έχει αποτέλεσμα για την αντιμετώπιση της κυβέρνησης Μιλόσεβιτς (Zimmerman, 1999, 223), πρόταση που δεν υλοποιήθηκε μέχρι το τέλος της θητείας Bush. Για πολλούς, η απροθυμία αμερικανικής στρατιωτικής επέμβασης οφείλεται στις αρνητικές αντιδράσεις που θα υπήρχαν ενόψει και των επικείμενων αμερικανικών εκλογών, σε περίπτωση που υπήρχαν αμερικάνικες απώλειες όπως είχε συμβεί στον πόλεμο του Κόλπου. Για άλλους η μη στρατιωτική εμπλοκή της κυβέρνησης Bush στον πόλεμο της Βοσνίας οφείλεται στο δόγμα Powell (Powell doctrine)²⁶ που κυριαρχούσε στην αμερικανική πολιτική σκηνή και αποτελούσε το κριτήριο για ανάληψη στρατιωτικών δράσεων, ένα δόγμα που συνέχισε να επηρεάζει και τις αποφάσεις της κυβέρνησης Clinton τουλάχιστον κατά τους πρώτους μήνες της προεδρίας του (Zimmerman, 1999, 223).

Γενικότερα όμως από τη μελέτη των ιστορικοπολιτικών γεγονότων μέχρι και τις αρχές του 1993 μπορεί να ειπωθεί ότι αυτή ήταν η καταλληλότερη περίοδος για την αμερικανική πολιτική και την κυβέρνηση Bush να επέμβει δραστικά και να αφήσει το στίγμα της ως η μοναδική υπερδύναμη του κόσμου, στον πόλεμο της Βοσνίας, πράγμα το οποίο δε συνέβη. Αργότερα, κατά τη διάρκεια της προεδρίας του B. Clinton, η κατάσταση είχε περιπλεχθεί ιδιαίτερα, αφού οι σερβοβόσνιοι με

²⁶ Όρος που δημιουργήθηκε από δημοσιογράφους και πήρε το όνομά του από τον στρατηγό C. Powell κατά τη διάρκεια του πολέμου του Κόλπου (1990-1991). Σύμφωνα με το δόγμα υπήρχε ένας κατάλογος ερωτήσεων που έπρεπε να απαντηθούν καταφατικά για να αναληφθεί μια στρατιωτική δράση. Οι ερωτήσεις μεταξύ άλλων, εστίαζονταν σε θέματα εθνικής ασφάλειας, χερσαίων δυνάμεων και υποστήριξης της στρατιωτικής δράσης από την κοινή γνώμη.

τη δύναμη των όπλων είχαν εδραιωθεί στο 70% περίπου της βοσνιακής επικράτειας, είχαν θέσει το Σαράγιεβο – το σημαντικότερο οικονομικό και πολιτικό κέντρο της Βοσνίας – υπό ασφυκτική πολιορκία και γενικότερα βρισκόνταν σε θέση ισχύος σε ότι αφορά τυχόν διαπραγματεύσεις με τους Βόσνιους μουσουλμάνους.

Η διστακτικότητα και η αναβλητικότητα της κυβέρνησης Bush να αναμειχθεί ενεργά στα ζητήματα της Γιουγκοσλαβίας, μια διστακτικότητα που επικρίθηκε έντονα από το Heritage Foundation²⁷, στηριζόταν και στην πεποίθηση της ότι μια διάλυση αυτής θα μπορούσε να επιταχύνει την διάλυση της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ, με απρόβλεπτες συνέπειες για το σύνολο του διεθνούς συστήματος και της παγκόσμιας ισορροπίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα του συγκεκριμένου τρόπου δράσης των Η.Π.Α που είχε αντίκτυπο και στην πολιτική της απέναντι στην Γιουγκοσλαβία αποτελεί η επίσκεψη του Bush το καλοκαίρι του 1991 στο ουκρανικό κοινοβούλιο σε μια προσπάθεια να υποστηριχθεί η κυβέρνηση Gorbachev και να αποφευχθεί η ανεξαρτησία της Ουκρανίας (Plohky, 2014, 64) που πιθανολογείτο ότι θα έφερνε αλυσιδωτές αντιδράσεις και στις εξελίξεις στη Βαλκανική.

Η μη ενεργός συμμετοχή των Η.Π.Α στα γεγονότα της Βοσνίας, στηλιτεύτηκε κατά την διάρκεια της προεκλογικής περιόδου το χειμώνα του 1992, από τον υποψήφιο για την προεδρία των Η.Π.Α B.Clinton, ο οποίος κατηγορήσε ευθέως τον Bush ότι δεν προάσπιζε τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις δημοκρατικές αξίες για τα οποία πρέπει να αγωνίζεται το αμερικανικό κράτος σε ολόκληρη την υφήλιο. Μάλιστα η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και προστασία των δημοκρατικών αξιών τέθηκαν στο επίκεντρο των προεκλογικών δεσμεύσεων του Clinton (Christopher 1998, 62) και έγιναν η σημαία της πολιτικής εκστρατείας του. Αμέσως μετά την εκλογή του και για να δείξει την αποφασιστικότητά του να επιληφθεί του προβλήματος της Βοσνίας, ο Clinton δήλωσε, με κάποια δόση υπερβολής, ότι σε περίπτωση που δεν έλυne το συγκεκριμένο πρόβλημα θα παρέδιδε την εξουσία (Kaufman, 2010, 137). Παρά την ένδειξη αποφασιστικότητας στις δηλώσεις του, επί του πρακτέου ο Clinton

²⁷ Heritage Foundation: αμερικανικό συντηρητικό think tank που εδρεύει στην Ουάσιγκτον. Διαδραμάτισε πρωταγωνιστικό ρόλο στο συντηρητικό κίνημα κατά τη διάρκεια τη διάρκεια της προεδρίας του R. Reagan. Από τότε συνεχίζει να ασκεί σημαντική επιρροή στη χάραξη εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α ,πράγμα το οποίο έγινε και κατά την κυβέρνηση Bush.

αντιμετώπιζε διλήμματα σχετικά με το αν έπρεπε ή όχι να επέμβει στρατιωτικά στη Βοσνία. Γενικότερα η αμερικανική εμπλοκή στην ευρωπαϊκή ήπειρο δεν ήταν στις προτεραιότητες του αμερικάνου προέδρου (Asmus, 2002, 18). Τροχοπέδη στην επιθυμία του για έναν πιο ενεργό ρόλο στον πόλεμο που εξελισσόταν ταχέως μεταξύ σερβοβόσνιων και μουσουλμάνων Βόσνιων αποτελούσαν κάποιες προηγούμενες «ήττες» σε πολιτικό επίπεδο τόσο στη Σομαλία όσο και στην Αϊτή (Kaufman, 2010,126). Έτσι οδηγήθηκε σε παλινδρομήσεις σχετικά με το αν έπρεπε ή όχι να επέμβει δραστικά στον πόλεμο της Βοσνίας. Μάλιστα οι αμφιταλαντεύσεις του αμερικάνου προέδρου σε ότι αφορά την πολιτική του στο βοσνιακό ζήτημα ήταν τόσες πολλές, που αναφέρεται ότι είχε αλλάξει γνώμη 8 φορές σε μια μέρα για θέματα πολιτικής στα Βαλκάνια (Σέρμαν, 1996, 158). Καθ' όλη τη διάρκεια του β' εξαμήνου του 1993 οι επιλογές για στρατιωτική επέμβαση τίθεντο στο τραπέζι, αλλά πάντα απορρίπτονταν, αφού σύμφωνα με τον C.Powel²⁸ για να αναπτυχθεί αμερικανική ειρηνευτική δύναμη στη Βοσνία, έπρεπε πρώτα να έχει επιτευχθεί ειρήνη στην περιοχή (Bellou, 2003, 183).

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στην πρόταση που τέθηκε υπ' όψιν του προέδρου Clinton, το 1993, από συμβούλους της αμερικανικής εξωτερική πολιτικής και αφορούσε την άρση του εμπάργκο όπλων που είχε τεθεί από τον Ο.Η.Ε, εφαρμοζόταν ισοτίμως και δίκαια προς όλες τις αντιμαχόμενες παρατάξεις (Ο' Balance, 1995, 79) και ουσιαστικά είχε στόχο να αυξηθούν κατά πολύ οι πιθανότητες για μια πολιτική διευθέτηση του πολέμου τη Βοσνίας. Έμεινε γνωστή ως πρόταση «lift and strike». Σύμφωνα με το σχεδιασμό θα αίρονταν το εμπάργκο όπλων (lift) που ίσχυε, έτσι ώστε να εφοδιαστούν οι στρατιωτικά αδύναμοι και ελλιπώς οπλισμένοι Βόσνιοι μουσουλμάνοι με σύγχρονα αμερικανικά οπτικά συστήματα υψηλής ισχύος και σύγχρονης τεχνολογίας και να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τους σαφώς πιο οργανωμένους και εξοπλισμένους σερβοβόσνιους στα πεδία των μαχών. Εάν οι σερβοβόσνιοι και η επίσημη κυβέρνηση του Βελιγραδίου προσπαθούσαν να αποτρέψουν αυτόν τον εφοδιασμό, τότε η πολεμική αεροπορία των Η.Π.Α θα τους χτυπούσε (strike) ανελέητα και θα βομβάρδιζε σερβικούς στόχους. (Bacevich, 2002, 92). Πρέπει να

²⁸ Αμερικάνος πολιτικός, διπλωμάτης και απόστρατος στρατηγός. Διατέλεσε υπουργός των εξωτερικών των Η.Π.Α από το 2001 έως το 2005. Κατά την περίοδο 1989-1993 διατέλεσε αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας των Η.Π.Α, την υψηλότερη θέση στο υπουργείο εθνικής άμυνας.

ειπωθεί ότι η συγκεκριμένη πρόταση είχε αρχικά διαμορφωθεί κατά την διάρκεια της διακυβέρνησης του Bush, η οποία μάλιστα είχε προταθεί στον ηγέτη των μουσουλμάνων Βόσνιων Ιζετμπέκοβιτς το καλοκαίρι του 1992 (Silber and Little, 1996, 254) χωρίς όμως να εφαρμοσθεί λόγω της ατολμίας του αμερικάνου προέδρου και των αντιδράσεων των ευρωπαϊών εταίρων. Ο Clinton τη χρησιμοποίησε κατά τη διάρκεια της προεκλογικής του καμπάνιας έχοντας και την υποστήριξη πολλών εκ των συμβούλων του και ήταν έτοιμος να κάνει πράξη την πρόταση «lift and strike» τους πρώτους μήνες μετά την εκλογή του. Για το λόγο αυτό έστειλε τον W. Christopher, ένα από τα σημαίνοντα στελέχη της κυβέρνησής του στην Ευρώπη, το Μάιο του 1993 για να πείσει τους Ευρωπαίους να τεθούν στο πλευρό του και να υποστηρίξουν την απόφαση της άρσης του εμπάργκο όπλων στη Βοσνία, ένα εμπάργκο που παγίωνε μια ανισορροπία στον εξοπλισμό των μαχόμενων παρατάξεων (Gow, 1997, 39) και ουσιαστικά βοηθούσε τους σερβοβόσνιους να επικρατήσουν στο πολεμικό θέατρο των επιχειρήσεων. Ο W.Christopher συνάντησε τις σφοδρές αντιρρήσεις και την άρνηση των Ευρωπαίων να στηρίξουν την αμερικάνικη πρωτοβουλία (Dumbrell, 2009, 84), αλλά και την αντίθεση των γραφειοκρατών του Ο.Η.Ε και του γενικού γραμματέα του οργανισμού Boutros- Boutros Galli (Zimmerman, 1999, 225). Χαρακτηριστικά, ο βρετανός πρωθυπουργός J. Major δήλωσε στον αμερικάνο αντιπρόσωπο ότι μια τέτοια απόφαση εκ μέρους της Βρετανίας θα ήταν αιτία να πέσει η κυβέρνηση, ο γάλλος πρόεδρος F. Mitterrand ότι μια τέτοια ενέργεια θα επιφέρει αντίποινα από το σερβικό στρατό εναντίον της δύναμης της UNPROFOR, ενώ ο Ρώσος πρόεδρος B. Yeltsin θεώρησε ότι μια λύση στο βοσνιακό πρόβλημα ήταν πολύ κοντά στο να επιτευχθεί και η απόφαση για άρση του εμπάργκο θα δυσκόλευε τις τελικές ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις. Με την επιστροφή του από το ταξίδι στην Ευρώπη ο W.Christopher ήταν πεπεισμένος ότι μια ενεργότερη και βαθύτερη εμπλοκή των ενόπλων δυνάμεων των Η.Π.Α στον πόλεμο της Βοσνίας δεν ήταν σίγουρο ότι θα ήταν αποτελεσματική (Christopher, 1998, 344). Τις σκέψεις του διαμήνυσε στον πρόεδρο Clinton ο οποίος άρχισε να απομακρύνεται από την εφαρμογή της συγκεκριμένης πρότασης και τελικά έφτασε στην απόρριψή της (Hodge, 2006, 55) ασχέτως με το γεγονός ότι αφενός το 1994 το αμερικάνικό κογκρέσο κάλεσε τον αμερικάνο πρόεδρο να υλοποιήσει την πρόταση του «lift and strike» και αφετέρου υπήρξαν πολλές σημαίνοντες πολιτικές φυσιογνωμίες όπως η πρώην συντηρητική πρωθυπουργός της Μεγάλης Βρετανίας M.Thatcher και ο αμερικάνος

γερουσιαστής B. Dole²⁹ που υποστήριζαν ακραιφνώς την ιδέα του «lift and strike». Η άρνηση τελικά του αμερικάνου προέδρου να εφαρμόσει επί του βοσνιακού πεδίου την ενέργεια «lift and strike» οφείλεται εν μέρει και στην αντίθεση της αμερικανικής κοινής γνώμης η οποία δεν είχε αφήσει στο παρελθόν το λεγόμενο σύνδρομο του Βιετνάμ³⁰ και στεκόταν αρνητικά και επικριτικά σε ενδεχόμενη εμπλοκή των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων στον πόλεμο της Βοσνίας, ενθυμούμενη τις εκατόμβες νεκρών και τις οικονομικές θυσίες που είχε αναλάβει η αμερικανική κοινωνία κατά την στρατιωτική εμπλοκή στο Βιετνάμ 20 χρόνια πριν.

Παρά το γεγονός ότι παρουσιαζόταν μια ατολμία για στρατιωτική επέμβαση στη Βοσνία, διατηρούνταν τόσο στο Κογκρέσο όσο και στην αμερικανική κοινή γνώμη και στον τύπο ότι στην συγκεκριμένη περιοχή των Βαλκανίων οι Σέρβοι προέβαιναν σε εθνοκάθαρση, ενώ οι μουσουλμάνοι Βόσνιοι αποτελούσαν τα θύματα του πολέμου. Ο ρόλος του κακού για τους σερβοβόσνιους ενισχυόταν και από κάποια στοιχεία που παρά την προπαγάνδα ήταν αδιαμφισβήτητα. Οι πρώτες ενέργειες κατά της ενότητας της Βοσνίας έγιναν από τον Κάρατζιτς με την ανακήρυξη κάποιων σέρβικων περιοχών ως αυτόνομων, οι σερβοβόσνιοι ήταν αυτοί που πρώτοι αποσύρθηκαν από τη Βοσνιακή κυβέρνηση και το κοινοβούλιο και η δολοφονία αμάχων ήταν πολύ περισσότερο διαδεδομένη από τη σερβική παρά από τη μουσουλμανική και κροατική πλευρά. Όλα αυτά όμως δεν ήταν σε θέση να οδηγήσουν την αμερικανική κυβέρνηση σε χρησιμοποίηση στρατιωτικών μέσων για την αντιμετώπιση του ζητήματος. Υπήρχαν φανερά εμπόδια για την υιοθέτηση μιας τέτοιας απόφασης όπως ο κίνδυνος για τις ανεπτυγμένες στη Βοσνία ειρηνευτικές δυνάμεις του Ο.Η.Ε (UNPROFOR) και η έλλειψη ομοφωνίας στο NATO για μια τέτοια επέμβαση. (Bellou, 2003, 181).

Σε ότι αφορά τους κινδύνους που ελλόχευαν για τις ειρηνευτικές δυνάμεις του Ο.Η.Ε χαρακτηριστική είναι η στάση τόσο των Βρετανών όσο και των Γάλλων, οι οποίοι συμμετείχαν με στρατιωτικές δυνάμεις στην UNPROFOR. Μια εφαρμογή στρατιωτικού σχεδίου από πλευράς Αμερικάνων είτε με χερσαίες δυνάμεις που θα βοηθούσαν στο να εδραιωθεί η ειρήνη είτε με αεροπορικές επιχειρήσεις,

²⁹ Αμερικάνος δικηγόρος και πολιτικός, ο οποίος εκπροσώπησε την πολιτεία του Κάνσας στη βουλή των αντιπροσώπων από το 1961 έως το 1969. Μέλος της γερουσίας των Η.Π.Α από το 1969 έως το 1996 και επικεφαλής ρεπουμπλικάνος ηγέτης της γερουσίας των Η.Π.Α από το 1985 έως το 1996.

³⁰ Όρος που χρησιμοποιείται στην πολιτική των Η.Π.Α και χρησιμοποιείται όταν γίνεται αναφορά στη δημόσια αποστρόφη για τις αμερικανικές στρατιωτικές επιχειρήσεις στο εξωτερικό.

μπορούσε να αποβεί μοιραία για Βρετανούς και Γάλλους στρατιωτικούς που είχαν αναπυχθεί στη Βοσνία. Και αυτό γιατί θα είχε απρόβλεπτες συνέπειες στο θέατρο του πολέμου και επιπρόσθετα δεν θα εγγυόταν την ασφάλεια των στρατιωτών του Ο.Η.Ε.

Επιπρόσθετα πρέπει να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στο ρόλο και τη στάση του NATO για το ζήτημα της Βοσνίας, μια στάση που επηρέασε κατά πολύ την αμερικανική εξωτερική πολιτική μια και NATO και Η.Π.Α μπορούν να θεωρηθούν σαν «συγκοινωνούντα δοχεία». Από την αρχή του πολέμου της Βοσνίας μια στρατιωτική επέμβαση του NATO δεν αποτελούσε πρωταρχική επιλογή. Και αυτό γιατί μετά την κατάρρευση του συμφώνου της Βαρσοβίας(διαλύθηκε κατά την σύνοδο κορυφής της Πράγας, τον Ιούλιο του 1991), η Βορειοατλαντική συμμαχία άρχισε να ψάχνει μια νέα ταυτότητα και ένα νέο μέλλον, βρισκόμενη σε μια κρίσιμη καμπή για την ιστορία της. Υπήρξαν διάφορες απόψεις, αλλά και διαφωνίες μεταξύ των μελών του για το ποιες έπρεπε να είναι οι επόμενες κινήσεις του και για το ποια πρέπει να είναι η οργάνωση και η συμμετοχή του στα παγκόσμια δρώμενα. Δεδομένο θεωρείται το γεγονός ότι πότε, κατά τα πρώτα χρόνια μετά την πτώση του τείχους, δεν υπήρξε ομοφωνία ή έστω σύγκλιση απόψεων μεταξύ των εταίρων του NATO. Και αυτό γιατί σε πολλές περιπτώσεις οι απόψεις των Αμερικάνων που προσπαθούσαν να εντάξουν στην βορειοατλαντική νέα μέλη (Christopher, 1994, 227), έρχονταν σε αντιπαράθεση με τις απόψεις των ευρωπαϊκών χωρών σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Γαλλίας η οποία οραματιζόταν μια ευρωπαϊκή άμυνα ανεξάρτητη από τις Η.Π.Α και το NATO (Schake, 1998, 379). Όλα τα παραπάνω είχαν σαν αποτέλεσμα να μην υπάρχει ταύτιση απόψεων μεταξύ πολιτικής NATO και αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Απότοκο του γεγονότος αυτού ήταν και μια αναβλητικότητα στις ενέργειες τόσο της νατοϊκής πτέρυγας όσο και των Η.Π.Α σε ότι αφορά μια στρατιωτική επέμβαση στη Βοσνία. Η σύγκλιση απόψεων και η ευθυγράμμιση των ενεργειών Η.Π.Α, ευρωπαίων και NATO επήλθε με τη συμφωνία του Dayton που ουσιαστικά έθετε τέλος σε μια αντιπαράθεση μεταξύ της μόνης υπερδύναμης και των ισχυρών της Ευρώπης για το μεταψυχροπολεμικό μέλλον του NATO (Asmus, 2002,125).

Η στροφή της αμερικάνικης πολιτικής και η ενεργότερη δραστηριοποίηση των Η.Π.Α στο φλέγον πρόβλημα της διαμάχης μεταξύ σερβοβόσνιων και μουσουλμάνων Βόσνιων παρατηρείται κατά τη διετία 1994-1995 και ιδιαίτερα στις αρχές του 1995, όπου παρατηρείται μια αξιοσημείωτη μεταστροφή στη θέαση της Ουάσιγκτον σε ότι αφορά τη βοσνιακή κρίση (Dumbrell, 2009, 85). Αρχικά η αμερικάνικη εμπλοκή και διαμεσολάβηση στην κατάπαυση του πυρός και στην επίτευξη ειρηνευτικής συμφωνίας μεταξύ των Κροατών της Βοσνίας και των μουσουλμάνων αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα επιτυχούς πολιτικής για την κυβέρνηση Clinton. Υπό την καθοδήγηση των Η.Π.Α στις 23 Φεβρουαρίου του 1994 υπογράφηκε, ύστερα από έντονες παρασκηνακές διαπραγματεύσεις, το σύμφωνο της Ουάσιγκτον (βλέπε παραπάνω) το οποίο έθετε τέλος στον πόλεμο μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων πλευρών και τους έκανε σύμμαχους για το υπόλοιπο του πολέμου. Παράλληλα η αμερικάνικη πολιτική, πιστή στις αρχές της δημοκρατίας και της υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως είχε εμφατικά δηλώσει ο Clinton κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, διέθεσε το ποσό των 20 εκατομμυρίων δολαρίων στην περιοχή. Η οικονομική ενίσχυση προοριζόταν για την αποκατάσταση κατοικιών και υποδομών κυρίως στην κεντρική Βοσνία, με απώτερο στόχο τη διασφάλιση μιας καλύτερης ποιότητας ζωής.

Τα γεγονότα που έλαβαν χώρα το 1995 και κυρίως η επιχείρηση στο Γκοράζντε ³¹, η σφαγή της Σρεμπρένιτσα τον Ιούλιο του 1995 και η βίαιη επίθεση της 25^{ης} Αυγούστου στην υπαίθρια αγορά του προαστίου του Σεράγεβο Μάρκαλε, η οποία αποδόθηκε σε χτύπημα με οβίδες του σερβοβοσνιακού πυροβολικού και στοίχισε τη ζωή σε 43 ανθρώπους³² επιτάχυναν τις εξελίξεις και την εμπλοκή των Η.Π.Α στην επίλυση της κρίσης. Σημειωτέον ότι η έκρηξη στην αγορά του Μάρκαλε καλύφθηκε με ζωντανά ρεπορτάζ από το παγκοσμίου φήμης τηλεοπτικό κανάλι CNN (Christopher, 1994, 227). Η πίεση της αμερικάνικης κοινής γνώμης και η απαίτηση τόσο πολιτικών όσο και απλών αμερικάνων πολιτών για προάσπιση των

³¹ Επιχείρηση των σερβοβοσνιακών δυνάμεων κατά της πόλης του Gorazde, όπου και συνελήφθησαν ως όμηροι περίπου 350 στρατιώτες του Ο.Η.Ε που είχαν ως αποστολή την δημιουργία ενός προστατευόμενου θύλακα μέσα και γύρω από την πόλη.

³² Σημειώνεται ότι η αναφερόμενη επίθεση στην αγορά του Μάρκαλε του Σεράγεβο αποτελεί την δεύτερη κατά σειρά επίθεση στη συγκεκριμένη περιοχή. Είχε προηγηθεί επίθεση, στην ίδια τοποθεσία με όλμους 120 χιλιοστών, στις 5 Φεβρουαρίου 1994 κατά τη διάρκεια της πολιορκίας του Σεράγεβο από σερβοβοσνιακές δυνάμεις. Στην επίθεση αυτή είχαν σκοτωθεί 68 άμαχοι και είχαν τραυματισθεί 144, πολλοί εκ των οποίων σοβαρά.

ανθρωπίνων δικαιωμάτων, επηρέασε τον αμερικάνο πρόεδρο Clinton που πλέον αποφάσισε να διαδραματίσει έναν πρωταγωνιστικό ρόλο για την επίλυση της κρίσης. Πίεσε και κατάφερε να πείσει τους ευρωπαίους ηγέτες και τη στρατιωτική πτέρυγα του NATO για έναρξη σχεδιασμένων και έντονων βομβαρδισμών εναντίων των σερβοβόσνιων και των δυνάμεων του Μιλόσεβιτς που τους υποστήριζαν. Μέχρι τότε και πιο συγκεκριμένα από το Φεβρουάριο έως τον Αύγουστο του 1994 οι αμερικάνοι, μέσω του NATO, διενήργησαν μόνο 5 σποραδικές αεροπορικές επιδρομές εναντίον σερβικών θέσεων(Dumbrell, 2009, 85) χωρίς ιδιαίτερα αποτελέσματα. Οι αεροπορικοί βομβαρδισμοί εναντίων στόχων κυρίως επικοινωνιακών υποδομών και κέντρων διοίκησης και ελέγχου του σερβοβοσνιακού στρατού εντάθηκαν και έλαβαν χώρα από τις 30 Αυγούστου 1995 μέχρι και τις 14 Σεπτεμβρίου 1995 και ουσιαστικά είχαν ως αποτέλεσμα τον εξαναγκασμό σε συμφωνία της Σερβίας για έναρξη διαπραγματεύσεων τερματισμού του πολέμου. Ένα χαρακτηριστικό της αμερικάνικης παρέμβασης και της επιτυχίας της αμερικάνικης διπλωματίας ήταν το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια των βομβαρδισμών δεν υπήρχε ανεπτυγμένος στο έδαφος ούτε ένας αμερικάνος στρατιώτης. Αυτό ουσιαστικά φανερώνει και την πιστή προσήλωση της αμερικανικής πολιτικής σε έναν από τους 5 πυλώνες της αμερικανικής υψηλής στρατηγικής, στην εξασφάλιση της φυσικής ασφάλειας των αμερικάνικών ζώων (Miller, 2012, 8).

Παρά το γεγονός ότι υπήρξαν κάποιες σοβαρές αναλήψεις δράσεων όπως π.χ η συμφωνία του Dayton, γενικότερα μπορεί να ειπωθεί ότι η πολιτική της κυβέρνησης Κλίντον στο θέμα των συρράξεων της Βοσνίας χαρακτηρίζεται –ειδικά στα πρώτα στάδια του πολέμου- από μια διστακτικότητα για επέμβαση, μια έλλειψη αποφασιστικότητας για άμεση επίλυση του προβλήματος (Kaufman, 2010, 137) και διάφορα πισωγυρίσματα καθ' όλη τη διάρκεια του τετραετούς πολέμου. Αιτία για πολλούς αυτής της τακτικής αποτέλεσε και το χαρακτηριστικό της προσωπικότητας του Clinton που κρατούσε στο παιχνίδι πάντα κάποιες εναλλακτικές λύσεις μέχρις ότου ήταν αναγκασμένος να πάρει κάποια απόφαση. Αυτό το χαρακτηριστικό είχε αρνητικές επιπτώσεις στο θέμα της βοσνιακής κρίσης (Dumbrell, 2009, 166). Έτσι λοιπόν από την ακραιφνή υποστήριξη ενός ενιαίου δημοκρατικού βοσνιακού κράτους (Zimmerman, 1999, 8) και την αντίθεση στον διαχωρισμό – διάλυση της βοσνιακής επικράτειας, φτάνουμε στην υποστήριξη

τόσο του ειρηνευτικού σχεδίου Βανς- Όουεν όσο και αυτό του Dayton που ουσιαστικά προέβλεπαν τη διάσπαση της Βοσνίας Ερζεγοβίνης. Η παραπάνω αλλαγή πλεύσης στις αμερικανικές επιδιώξεις δικαιολογείται εν μέρει από απερίγραπτες βιαιοπραγίες που εντείνονταν και ουσιαστικά τροφοδοτούσαν έναν πόλεμο που εμπνεόταν από τον εθνικισμό και κίνητρο του ήταν η κατάκτηση και «εκκαθάριση» επικράτειας όπου κατοικούν μέλη άλλων θρησκευτικών ή εθνικών ομάδων. Επίσης οφείλεται στην αλλαγή θέασης των τεκταινομένων στη Βαλκανική από την αμερικανική κυβέρνηση, η οποία από το 1994 συμπέρανε ότι διακυβεύονται ξεκάθαρα συμφέροντα άμεσα ή έμμεσα σε θέματα εξωτερικής πολιτικής. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι κάποια από αυτά ήταν η επιτακτική ανάγκη να συνδράμουν οι Η.Π.Α στην αποφυγή μιας γενικότερης σύρραξης στην Ευρώπη και η να αποδείξουν ως επικεφαλής του NATO ότι αυτό παραμένει μια αξιόπιστη δύναμη που μπορεί να εγγυηθεί την ειρήνη (Dumbrell, 2009, 185).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟΥ

ΓΕΝΙΚΑ

Ο πόλεμος του Κοσσυφοπέδιου, μιας περιοχής που για τους Σέρβους αποτελεί ακόμη και σήμερα μια ιερή πατρίδα όπως ακριβώς η Ιερουσαλήμ και η δυτική όχθη για τους Εβραίους (Zimmerman, 1999, 13) αποτέλεσε την ένοπλη σύγκρουση που έλαβε χώρα στο Κοσσυφοπέδιο και είχε διάρκεια περίπου 1,5 χρόνια από τις 28 Φεβρουαρίου 1998 μέχρι τις 11 Ιουνίου 1999. Οι αντιμαχόμενες παρατάξεις ήταν οι δυνάμεις της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας (απαρτιζόταν από τη Σερβία και το Μαυροβούνιο, έπειτα από τη διάσπαση της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας στις αρχές της δεκαετίας του 1990), που έλεγχε το Κοσσυφοπέδιο πριν από τον πόλεμο, και της αλβανικής αυτονομιστικής παραστρατιωτικής οργάνωσης γνωστής ως απελευθερωτικός στρατός του Κοσσυφοπέδιου (UCK)³³ η οποία επισήμως εμφανίστηκε στο προσκήνιο το Νοέμβριο του 1997 (Καρακωστανόγλου, 2000, 65) αν και η γέννησή του τοποθετείται πολύ νωρίτερα. Στο πλευρό του UCK τάχθηκε το ΝΑΤΟ με αεροπορικές επιχειρήσεις από τις 24 Μαρτίου 1999 και χερσαίες δυνάμεις από τον Αλβανικό Στρατό.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ

Οι συγκρούσεις και οι αψιμαχίες μεταξύ των δύο κοινοτήτων που διαβιούσαν στο Κοσσυφοπέδιο αποτελούσαν θέμα ημερήσιας διάταξης για πολλές δεκαετίες, ιδιαίτερα κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα. Αυτές οι συγκρούσεις θα μπορούσαν να περιγραφούν ως αποτελέσματα πολιτιστικού, πολιτικού, οικονομικού και δημογραφικού ανταγωνισμού μεταξύ Σέρβων και αλβανόφωνων (Βερεμής, 2000, 20). Πρόκειται για μια αντιπαράθεση που πρωτοεμφανίστηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα (1877-78), όταν ενσωματώθηκαν στο πριγκιπάτο της Σερβίας

³³Αλβανική εθνικιστική στρατιωτική οργάνωση που επιδίωκε την απόσχιση του Κοσσυφοπέδιου από την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (ΟΔΓ) τη δεκαετία του 1990. Πρόδρομος του UCK αποτέλεσε το λαϊκό κίνημα του Κοσσυφοπέδιου (LPK) που ιδρύθηκε το 1982 και πρόσβευε ότι ανεξάρτητο Κοσσυφοπέδιο μπορεί να υπάρξει μόνο έπειτα από ένοπλο αγώνα.

οι περιοχές που σήμερα απαρτίζουν το Κοσσυφοπέδιο και παρουσιάστηκαν οι Σέρβοι ως το άρχον έθνος το οποίο απόκτησε κυριαρχία επί των γηγενών αλβανικών φύλλων. Καθ' όλη το πρώτο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα οι αντιθέσεις μεταξύ των δύο εθνοτήτων ήταν εμφανείς και κάποιες φορές οδηγούσαν σε βίαια επεισόδια. Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου η κυβέρνηση του Γ. Τίτο, για να αποσοβήσει διάφορες διαλυτικές τάσεις της ενιαίας Γιουγκοσλαβίας λόγω εθνικισμού, ίδρυσε αυτόνομη κυβέρνηση στη σερβική επαρχία Κοσσυφοπεδίου και Μετόχια και ανακήρυξε την αυτονομία της περιοχής.

Το 1974 ψηφίστηκε νέο γιουγκοσλαβικό σύνταγμα, εμπνευστής του οποίου ήταν ο Τίτο, σύνταγμα που χορήγησε ένα διευρυμένο σύνολο πολιτικών δικαιωμάτων στην περιοχή του Κοσσυφοπεδίου και προσέφερε μεγαλύτερη αυτονομία και οικονομική βοήθεια στους αλβανόφωνους³⁴. Το Κοσσυφοπέδιο ανακηρύχθηκε επαρχία και απέκτησε πολλές από τις εξουσίες μιας πλήρους δημοκρατίας: έδρα στην ομοσπονδιακή προεδρία και δική του συνέλευση, αστυνομία και κεντρική τράπεζα (Judah, 2000, 38). Το παραπάνω γεγονός είχε ως αποτέλεσμα την καλύτερευση της κοινωνικοοικονομικής θέσης των Αλβανών και την μείωση των τριβών μεταξύ των δύο κοινοτήτων και αυτό γιατί το νέο σύνταγμα μείωσε το σερβικό έλεγχο στο Κοσσυφοπέδιο και εγκαινίασε μια γενικότερη διαδικασία αποκέντρωσης στην ομοσπονδία (Βερεμής, 2000, 22). Μετά το θάνατο του Τίτο υπήρξε αύξηση των εθνοτικών εντάσεων στο Κοσσυφοπέδιο και άνοδος του εθνικισμού των αλβανόφωνων. Πιο συγκεκριμένα μεταξύ 1982 και 1989 οι Αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου απαιτούσαν να τους παραχωρηθεί καθεστώς ομόσπονδης δημοκρατίας, πράγμα που θα τους έδινε το δικαίωμα απόσχισης. (Βερεμής, 2000, 42). Για να αντιμετωπίσει την κατάσταση ο Μιλόσεβιτς, με συνταγματική αλλαγή³⁵ το Μάρτιο του 1989, περιόρισε την αυτονομία των Κοσοβάρων, επέβαλε απαγόρευση κυκλοφορίας και κήρυξε την περιοχή σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης. Η αλβανόφωνη πλειονότητα των κατοίκων της περιοχής βίωσε διάφορες μορφές καταστολής όπως μαζικές απολύσεις αλβανόφωνων αξιωματούχων, δημοσιογράφων, γιατρών και εργατών (Κουλούρη, 2019, 46) γεγονός που διεύρυνε το χάσμα μεταξύ σέρβων και αλβανόφωνων και

³⁴ Από την περίοδο 1971-1975 το 70% του προϋπολογισμού και των επενδύσεων στο Κοσσυφοπέδιο προερχόταν από ομοσπονδιακούς πόρους (Pavlowitch, 1988, 82)

³⁵ Η συνταγματική τροποποίηση ψηφίστηκε στις 23 Μαρτίου 1989 από τη συνέλευση του Κοσσυφοπεδίου, παρόλο που οι περισσότεροι Αλβανοί αντιπρόσωποι απείχαν.

οδήγησε σε μαζικές διαδηλώσεις και διαμαρτυρίες εναντίων της συνταγματικής αλλαγής, η οποία μπροστά στην οργή των αλβανοφώνων τον Απρίλιο του 1990, ανακλήθηκε. Παρά ταύτα οι αλβανόφωνοι δεν έμειναν ικανοποιημένοι από τη συγκεκριμένη εξέλιξη και προχώρησαν μέσω της συνέλευσης του Κοσσυφοπεδίου, τον Ιούλιο του 1990, στην ανακήρυξη αυτού ως ανεξάρτητη δημοκρατία εντός της Γιουγκοσλαβίας (Klip and Sluiter, 2001, 13). Από την πλευρά της η κυβέρνηση του Βελιγραδίου απάντησε με τη διάλυση της συνέλευσης του Κοσσυφοπεδίου. Τέτοια χαρακτηριστικά πολιτικά επεισόδια μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων πλευρών έλαβαν χώρα καθ' όλη τη διάρκεια των πρώτων χρόνων της δεκαετίας του 1990, αν και πρέπει να επισημανθεί ότι «από το καλοκαίρι του 1991 έως και τις αρχές του 1992, η κατάσταση στο Κοσσυφοπέδιο παρέμενε ανησυχητικά ήρεμη, σε αντίθεση με την υπόλοιπη Γιουγκοσλαβία» (Καϊμακούδης, 2015, 151). Οι αλβανόφωνοι αν και προσπαθούσαν ειρηνικά και χωρίς ακρότητες να επιβάλουν τη δική τους παράλληλη εξουσία στην περιοχή, αντιμετώπιζαν πάντα την σκληρή καταστολή των Σέρβων μέσω αυστηρού αστυνομικού ελέγχου, της καταστροφής του αλβανικού εκπαιδευτικού συστήματος, της απόλυσης για πολιτικούς λόγους πολλών δημοσίων υπαλλήλων που μιλούσαν την αλβανική γλώσσα, ακόμα και το κλείσιμο της μοναδικής αλβανόφωνης εφημερίδας «Rilindja» (Landis- Albert, 2012, 355). Η πολιτική παθητικής αντίστασης των αλβανοφώνων οφείλεται εν μέρει και στις πεποιθήσεις του Ιμπραήμ Ρουγκόβα, πρώτου προέδρου της δημοκρατίας του Κοσσυφοπεδίου και αρχηγού του πολιτικού κόμματος LDK, ο οποίος πρέσβευε την ειρηνική διευθέτηση του προβλήματος του Κοσσυφοπεδίου, για αυτό και αποκαλείται από πολλούς ως ο «Γκάνπι των Βαλκανίων». Παρά ταύτα υπήρχαν πολιτικοί του αντίπαλοι, οι οποίοι υποστήριζαν ότι έπρεπε να αυξηθεί η πίεση μέσω διαδηλώσεων και διαμαρτυριών έτσι ώστε να κάνουν τον πλανήτη να επιδείξει προσοχή στο πρόβλημά τους (Judah, 2000, 67). Η μη επίλυση όμως αυτού για χρόνια, αφενός απογοήτευσε τους αλβανόφωνους (Perritt, 2008, 32) και αφετέρου τους οδήγησε σε πιο ριζοσπαστικές αντιδράσεις και ενέργειες όπως η δημιουργία του απελευθερωτικού στρατού του Κοσσυφοπεδίου (UCK), ενός από τους πιο επιτυχημένους ανορθόδοξου στρατού στην σύγχρονη ιστορία (Judah, 2000, 61). Στους κόλπους του UCK είχε παγιωθεί η πεποίθηση ότι μόνο η ένοπλη αντίσταση μπορούσε να αλλάξει την καθεστηκυία τάξη. Ενισχυτικό στοιχείο στο παραπάνω αποτέλεσε το γεγονός ότι η διεθνής κοινότητα είχε επικεντρώσει

όλες τις προσπάθειές της στον τερματισμό του πολέμου της Βοσνίας, αγνοώντας το πρόβλημα του Κοσσυφοπεδίου (Perritt, 2008, 8). Η θέση των αλβανόφωνων για ένοπλη αντίσταση γιγαντώθηκε μετά το 1995 όταν και ο UCK ανέλαβε δράση υλοποιώντας διάφορες στρατιωτικές επιχειρήσεις μικρής κλίμακας όπως οι επιθέσεις εναντίων αστυνομικών δυνάμεων και σέρβων υπαλλήλων μυστικών υπηρεσιών, που κακοποίησαν Αλβανούς πολίτες (Perritt, 2008, 62) και τέσσερις επιθέσεις τον Απρίλιο του 1996, εναντίον του προσωπικού ασφαλείας της Σερβίας σε διάφορα μέρη του Κοσσυφοπεδίου. Αυτή ήταν και η σπίθα που πυροδότησε τον πόλεμο στο Κοσσυφοπέδιο.

ΕΝΑΡΞΗ ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Ο πόλεμος του Κοσσυφοπεδίου χωρίζεται σε 3 περιόδους: α) στην περίοδο των τοπικών και χωρίς ιδιαίτερης έντασης στρατιωτικών επιχειρήσεων και συγκρούσεων μεταξύ UCK και γιουγκοσλάβικων δυνάμεων ασφαλείας (κάτι σαν την στρατοχωροφυλακή που αποτελεί ιδιαίτερο σώμα στις σημερινές τουρκικές ένοπλες δυνάμεις) διάρκειας από 22 Απριλίου 1996 έως 28 Φεβρουαρίου 1998), β) στην περίοδο που η Γιουγκοσλαβία συντεταγμένα και οργανωμένα επιχείρησε να καταστείλει την ένοπλη εξέγερση των αλβανοφώνων από το Μάρτιο του 1998 έως το Μάρτιο 1999 και τέλος γ) στην περίοδο που δράση έλαβαν οι Μεγάλες Δυνάμεις και το NATO με τους βομβαρδισμούς του εναντίον της Γιουγκοσλαβίας από τις 24 Μαρτίου έως τις 12 Ιουνίου 1999.

Η πρώτη περίοδος αρχίζει όπως προαναφέρθηκε με την εκτόξευση 4 επιθέσεων από μαχητές του UCK εναντίον Σέρβων αστυνομικών και πολιτών και την παντελή έλλειψη αντίδρασης, έστω και σε θεωρητικό επίπεδο, τόσο από τους αμερικάνους όσο και από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις. Οι ταυτόχρονες ενέργειες των αλβανοφώνων σηματοδότησαν την έναρξη μιας περιόδου τρομοκρατικής δράσης από αυτούς, η οποία περιελάμβανε επιδρομές εναντίων απομονωμένων αστυνομικών τμημάτων, εγκατάσταση οδοφραγμάτων και αποκλεισμό επαρχιακών οδών, επιθέσεις εναντίον του σερβικού πληθυσμού και των άλλων μειονοτήτων, αλλά και δολοφονίες Αλβανών Κοσοβάρων που διαφωνούσαν με τον ένοπλο αγώνα και θεωρούντο συνεργάτες των Σέρβων (Καϊμακούδης, 2015, 153). Μεγάλο μέρος του οπλισμού που χρησιμοποιήθηκε σε αυτές τις μη συμβατικές και μη

ορθολογικές –σύμφωνα με τις στρατιωτικές πρακτικές πολέμου- επιθέσεις είχε εισαχθεί από την Αλβανία μετά τις ταραχές του 1997³⁶. Οι θηριωδίες του UCK που αυξάνονταν με γεωμετρική πρόοδο, οδήγησαν τους Αμερικάνους ένα χρόνο μετά, το 1998, να χαρακτηρίσουν τη συγκεκριμένη οργάνωση ως τρομοκρατική. Μάλιστα ο απεσταλμένος των Η.Π.Α R. Gelbart στις αρχές του 1998 αναφέρθηκε στον UCK με το επίθετο «τρομοκράτες» αν και για τους αλβανόφωνους αποτελούσαν τους μαχητές της ελευθερίας και κατατάσσονταν στην κατηγορία των εθνικών ηρώων.(Ηλεκτρονικός ιστότοπος BBC news, 28/6/1998). Παρά τους αρνητικούς χαρακτηρισμούς από την επίσημη αμερικανική κυβέρνηση για την οργάνωση του UCK και τις τύπου τρομοκρατικές του επιθέσεις εναντίων των Σέρβων (Kaufman, 2010, 131), ένα ντοκιμαντέρ του BBC το 2000 αποκάλυψε, σύμφωνα με το δημοσιογράφο Allan Little που το επιμελήθηκε, ότι οι Αμερικάνοι επιδίωκαν να αποκτήσουν σχέση και επαφές με τον UCK (Ηλεκτρονικός ιστότοπος BBC news, 12/3/2000). Η παραπάνω επιδίωξη φαίνεται να υλοποιήθηκε έμμεσα, αφού σε στρατόπεδο εκπαίδευσης στα βουνά της Βόρειας Αλβανίας μέλη του UCK έλαβαν πρακτική στρατιωτική εξάσκηση από το στελέχη του βρετανικού στρατού του στενότερου συμμάχου των Η.Π.Α (MacKenzie, 2011, 229). Παρατηρείται λοιπόν μια αμφιλεγόμενη και ανακόλουθη στάση των Η.Π.Α σχετικά με την αναγνώριση του UCK κατά την πρώτη φάση του πολέμου του Κοσσυφοπεδίου. Αυτή η αμφισημία στις ενέργειες των Αμερικάνων φανερώνει και την στρατηγική που εφάρμοσαν αρχικά οι Η.Π.Α στο συγκεκριμένο πόλεμο, να μην τάσσονται ξεκάθαρα υπέρ της μίας ή της άλλης πλευράς σε μία αντιπαράθεση περιμένοντας την κατάλληλη στιγμή για να ικανοποιήσουν τα συμφέροντά τους. Το ίδιο γίνεται και σήμερα στην ελληνοτουρκική διένεξη, όπου η υπερδύναμη του πλανήτη δεν υποστηρίζει σαφώς και χωρίς προσκόμματα τη μία ή την άλλη πλευρά, αλλά αναλώνεται σε δηλώσεις και ενέργειες που ωφελούν πότε την Ελλάδα και πότε την Τουρκία.

Οι σποραδικές εκτελέσεις αμάχων Σέρβων και οι δολοφονίες αθώων τις περισσότερες φορές πολιτών, με μόνο κριτήριο την εθνική τους καταγωγή δεν

³⁶ Πρόκειται για τη λαϊκή εξέγερση του 1997, που οδήγησε την Αλβανία στα πρόθυρα του εμφυλίου πολέμου, κατά την οποία εξαιτίας του «σκανδάλου των πυραμίδων» πολλοί Αλβανοί έχασαν τις περιουσίες τους και στη χώρα επικράτησε για κάποιο διάστημα η αναρχία και το χάος. Για την προστασία των αμάχων η κυβέρνηση είχε αποφασίσει το άνοιγμα των αποθηκών του στρατού γεγονός που οδήγησε στη λεηλασία μεγάλων ποσοτήτων οπλισμού και πυρομαχικών.

επηρέασαν την αμερικανική πολιτική ούτε όμως και τις δυτικές κυβερνήσεις. Ο UCK συντηρούσε μια ελεγχόμενη βία που μπορούσε από τη μία πλευρά να προκαλεί τους Σέρβους και από την άλλη μεριά να θυμίζει στους δυτικούς την ύπαρξη του προβλήματος (Βερεμής, 2000, 92). Κάποιες χλιαρές αντιδράσεις από αμερικάνους και ευρωπαίους πολιτικούς και διπλωμάτες δεν ήταν δυνατόν να αναστρέψουν το ήδη πολεμικό κλίμα που άνθιζε στην επαρχία του Κοσσυφοπεδίου με εκτεταμένο ανταρτοπόλεμο και επιχειρήσεις φθοράς του UCK εναντίον του υπέρτερου σε αριθμό και εξοπλισμό γιουγκοσλαβικού στρατού. Τα αξιώματα της αμερικανικής πολιτικής περί προστασίας αμάχων και ανθρωπίνων αξιών δεν φάνηκε να παίζουν ενεργό ρόλο στην πρώτη φάση των πολεμικών επιχειρήσεων στο Κοσσυφοπέδιο, αν και πολύ πριν το ξέσπασμα των εχθροπραξιών ήταν φανερή η ανησυχία στην αμερικανική κυβέρνηση σχετικά με την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη συγκεκριμένη περιοχή (Zimmerman, 1999, 14).

Κατά τη δεύτερη περίοδο του πολέμου (Μάρτιος 1998- Μάρτιος 1999) παρατηρείται έντονη δράση τόσο της κυβέρνησης του Μιλόσεβιτς όσο και του οργανωμένου γιουγκοσλαβικού στρατού ως απάντηση στις κινήσεις του UCK. Ο τελευταίος από τα μέσα του Φεβρουαρίου 1998, έχοντας ως ορμητήριο το στρατόπεδο του Α. Γιασάρι³⁷ στην κοιλάδα Ντρένιτσα³⁸, στο κέντρο του Κοσσυφοπεδίου, άρχισε να προωθείται σε γειτονικές περιοχές. Το αποτέλεσμα των ενεργειών αυτών ήταν να φτάσει ο UCK να ελέγχει περίπου το 1/3 του εδάφους της επαρχίας, γεγονός που θορύβησε ιδιαίτερα την κυβέρνηση του Βελιγραδίου και την οδήγησε στο να επιτεθεί μαζικά αρχομένης από την 28^η Φεβρουαρίου 1998 με σκοπό την ανακατάληψη των περιοχών που έλεγχαν οι αλβανόφωνοι και την συντριβή της παραστρατιωτικής, κατά τους Σέρβους, οργάνωση του UCK. Έτσι 50.000 περίπου άνδρες του γιουγκοσλαβικού στρατού και της αστυνομίας υλοποίησαν την επιχείρηση «Podcova»³⁹ (στα ελληνικά

³⁷ Θεωρείται από τους ιδρυτές του UCK και εθνικός ήρωας του αγώνα της ανεξαρτησίας των αλβανόφωνων του Κοσσυφοπεδίου. Σκοτώθηκε σε μάχη με τους Σέρβους στο χωριό Prekaz το Μάρτιο του 1998. Κατά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου του απονεμήθηκε ο τίτλος «ήρωας του Κοσσυφοπεδίου».

³⁸ Λοφώδης περιοχή στο κέντρο του Κοσσυφοπεδίου, δυτικά της πρωτεύουσας Πρίστινα. Θεωρείται το λίκνο του UCK.

³⁹ Η ύπαρξη της επιχείρησης «Πέταλο» διαψεύσθηκε άμεσα από την κυβέρνηση του Βελιγραδίου και χαρακτηρίστηκε από τον Μιλόσεβιτς ως κατασκευάσμα του γερμανικού υπουργείου εθνικής άμυνας για να στοχοποιηθεί η σερβική κυβέρνηση.

«Πέταλο») για να καταστρέψουν τον UCK. Οι ευρωπαϊκές δυνάμεις και οι Η.Π.Α κατηγορήσαν τον Μιλόσεβιτς ότι η παραπάνω επιχείρηση δεν σκόπευε στην ισοπέδωση του στρατιωτικού σκέλους του UCK, αλλά αποτελούσε μια προσπάθεια συστηματικής εθνοκάθαρσης και εκδίωξης των αλβανόφωνων από τις πατρογονικές του εστίες, ώστε να καταστεί μια καθαρά σερβική περιοχή (Durch, 2006, 326). Οι στρατιωτικές επιθέσεις των Γιουγκοσλάβων είχαν σαν αποτέλεσμα την ανακατάληψη της κοιλάδας της Ντρένιτσα, τον έλεγχο από την κυβέρνηση του Μιλόσεβιτς του 90% των εδαφών του Κοσσυφοπεδίου, τις σοβαρές απώλειες του UCK και την ραγδαία αύξηση προσφύγων (Αλμπάνης, 2001, 132). Σημειώνεται ότι πάνω από 350.000 αλβανόφωνοι του Κοσσυφοπεδίου υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους και να καταφύγουν στην Αλβανία και τα Σκόπια (Καϊμακούδης, 2015, 155). Το γεγονός αυτό είχε αντίκτυπο στη διεθνή κοινότητα, η οποία διαμαρτυρήθηκε έντονα για τις πρακτικές του Βελιγραδίου. Μάλιστα η αμερικανίδα υπουργός εξωτερικών Μ. Albright σε μία σύσκεψη των υπουργών εξωτερικών για το Κοσσυφοπέδιο που διεξήχθη στο Λονδίνο το Μάρτιο του 1998, δήλωσε emphaticά ότι «η διαγραφόμενη κρίση δεν είναι εσωτερική υπόθεση της Γιουγκοσλαβίας» εκφράζοντας εμμέσως την πρόθεση των Η.Π.Α να αναμειχθούν περισσότερο ενεργά στα τεκταινόμενα της περιοχής.

Στο μεταξύ υπήρξαν και εξελίξεις στα πολιτικά πράγματα της Γιουγκοσλαβίας. Ο σχηματισμός νέας κυβέρνησης συνεργασίας, αποτελούμενη από το σοσιαλιστικό κόμμα της Σερβίας και το σερβικό ριζοσπαστικό κόμμα, είχε ως αποτέλεσμα ο υπερεθνικιστής πρόεδρος του ριζοσπαστικού κόμματος Β. Σέσελι να γίνει αντιπρόεδρος της κυβέρνησης. Εκφράζοντας ακραίες απόψεις σχετικά με το μέλλον του Κοσσυφοπεδίου, ο Σέσελι αρνήθηκε οποιαδήποτε επαφή και συνεννόηση δια της διπλωματικής οδού με τις μεγάλες δυνάμεις, γεγονός που επέφερε επιπρόσθετη δυσαρέσκεια στις δυτικές κυβερνήσεις και απροθυμία πλέον να συνεργαστούν με το Μιλόσεβιτς για την εξεύρεση μίας λύσης στο φλέγον ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου. Στο μεταξύ οι γιουγκοσλαβικές επιθέσεις συνεχίζονταν αμείωτα με απώτερο στόχο την συντριβή του UCK και τον εξαναγκασμό του αλβανόφωνου πληθυσμού να εγκαταλείψει το Κοσσυφοπέδιο, μια ενέργεια που θύμιζε σε πολλά σημεία πρακτικές εθνοκάθαρσης. Οι αντιδράσεις των Αμερικάνων και των λοιπών συμμάχων τους ήταν άμεσες. Σε μια

προσπάθεια να ανακόψουν την ορμή των στρατιωτικών επιχειρήσεων του Μιλόσεβιτς και να κάνουν επίδειξη ισχύος των νατοϊκών δυνάμεων οργάνωσαν και εκτέλεσαν την επιχείρηση «αποφασισμένο γεράκι»(determined falcon). Πρόκειται για μια επίδειξη δύναμης στο Κοσσυφοπέδιο, τον Ιούνιο του 1998 που μεταξύ άλλων περιελάμβανε 80 μαχητικά αεροσκάφη, αεροσκάφη ηλεκτρονικού πολέμου, αεροσκάφη αναγνώρισης και υποστήριξης από 13 χώρες, τα οποία περιπολούσαν στα γιουγκοσλαβικά σύνορα με την Αλβανία και τα Σκόπια (Larson et all, 2003,77).

Εκτός όμως των στρατιωτικών ενεργειών και σε διπλωματικό επίπεδο οι Αμερικάνοι άρχισαν να πιέζουν τον Μιλόσεβιτς για να έρθει σε επαφές και συζητήσεις με τους αλβανόφωνους του Κοσσυφοπεδίου με απώτερο στόχο την εύρεση λύσης στην δημιουργηθείσα κρίση. Ο R. Holbrooke σε συνάντηση του με τον Μιλόσεβιτς τον Ιούνιο του 1998 προειδοποίησε τον Σέρβο ηγέτη ότι αν ο γιουγκοσλαβικός στρατός συνεχίσει τη δράση του και δεν υπάρξουν συνομιλίες με τον επικεφαλής των αλβανόφωνων του Κοσσυφοπεδίου I. Ρουγκόβα οι αεροπορικές επιθέσεις του NATO θα ήταν αναπόφευκτες. Πρόσθεσε μάλιστα απειλητικά ότι το εναπομείναν κράτος της Γιουγκοσλαβίας θα καταρρεύσει (Ηλεκτρονική έκδοση CNN, 29/6/1998). Η εχθρική πλέον στάση των Η.Π.Α απέναντι στους Σέρβους τονίσθηκε ένα μήνα αργότερα όταν ο R. Holbrooke επισκέφτηκε τις παραμεθόριες περιοχές του Κοσσυφοπεδίου, όπου και φωτογραφήθηκε επιδεικτικά, αλλά ανεπίσημα, με μαχητές του UÇK, Η εσκεμμένη δημοσίευση και αναπαραγωγή αυτών των εικόνων έστειλε ένα ξεκάθαρο μήνυμα τόσο στους Γιουγκοσλάβους όσο και στους αλβανόφωνους, αλλά και στους παρατηρητές των διεθνών εξελίξεων εν γένει, ότι οι ΗΠΑ υποστήριζαν αποφασιστικά τον UÇK και τον αλβανικό πληθυσμό στο Κοσσυφοπέδιο. Από την άλλη πλευρά, εκτός της έμμεσης αναγνώρισης της οργάνωσης, αποτελούσε ίσως και την αρχή της αναγνώρισης ενός μελλοντικού ανεξάρτητου τμήματος του Κοσσυφοπεδίου (Βερεμής, 2000, 95). Βέβαια πρέπει να σημειωθεί ότι επισήμως η αμερικανική κυβέρνηση στις δηλώσεις των εκπροσώπων της τόνιζε ότι σκοπός της ήταν η αποφυγή κλιμάκωσης της κρίσης και η μετατροπή αυτής σε ένα γενικευμένο πόλεμο. Αυτονομία του Κοσσυφοπεδίου και όχι ανεξαρτησία ήταν η μόνη λύση στο πρόβλημα είχε δηλώσει κατηγορηματικά ο R.Holbrooke κατά την επίσκεψή του στο Κοσσυφοπέδιο (Ηλεκτρονική έκδοση CNN, 29/6/1998).

Ο Μιλόσεβιτς διαβλέποντας ότι ο κλοιός γύρω του είχε σφίξει και για να αντιμετωπίσει την εχθρική στάση κυρίως των Αμερικάνων, αλλά και των υπόλοιπων ευρωπαϊών ηγετών, στράφηκε προς την Ρωσία. Προσπαθούσε απεγνωσμένα να αποκτήσει ένα σύμμαχο από τις λεγόμενες μεγάλες δυνάμεις και έτσι έπειτα από διπλωματικές επαφές κατέληξε σε μια συμφωνία με τον ρώσο πρόεδρο Β.Υeltsin. Σύμφωνα με αυτήν ο Μιλόσεβιτς επέτρεψε σε διεθνείς εκπροσώπους την είσοδο στο Κοσσυφοπέδιο ως παρατηρητές της διεθνούς κοινότητας. Η Αποστολή Διπλωματικών Παρατηρητών του Κοσσυφοπεδίου (KDOM)⁴⁰ άρχισε να λειτουργεί στις αρχές Ιουλίου 1998. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ χαιρέτισε αυτό το μέρος της συμφωνίας, παρά ταύτα επί του πρακτέου η KDOM δεν συνεισέφερε σε σημαντικό βαθμό στην κατάπαυση του πυρός και στην επίτευξη διαλόγου μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών. Αντίθετα σε επίσημο προεδρικό έγγραφο, ο αμερικάνος πρόεδρος Β.Clinton, υποστήριξε ότι «οι ενέργειες της επίσημης γιουγκοσλαβικής κυβέρνησης σε ότι αφορά το Κοσσυφοπέδιο απειλούν τη σταθερότητα των χωρών της περιοχής, διαταράσσουν την πρόοδο της εφαρμογής της συνθήκης του Dayton στη Βοσνία – Ερζεγοβίνη και ως εκ τούτου αποτελούν κίνδυνο για την εθνική ασφάλεια και την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α» (Presidential Documents: Executive order 13088 of 9 June 1998). Το παραπάνω αμερικάνικο έγγραφο δηλώνει απερίφραστα ότι πλέον η κυβέρνηση των Η.Π.Α άρχισε να ανησυχεί ιδιαίτερα για την κατάσταση στο Κοσσυφοπέδιο και έπρεπε να επενέβη δραστικά για την επίλυση του προβλήματος που απειλούσε την ευρύτερη εύθραυστη ειρήνη της περιοχής.

Από την πλευρά του ο UCK έχοντας πλέον την αδιαμφισβήτητη υποστήριξη, τουλάχιστον σε διπλωματικό επίπεδο, των Η.Π.Α συνέχισε την τακτική ανταρτοπόλεμου όλο το καλοκαίρι του 1998. Τα στρατεύματα του UCK διείσδυσαν στα βορειοδυτικά της Πρίστινα στις αρχές Ιουλίου 1998, ενώ στα μέσα του ίδιου μήνα καταλήφθηκαν δύο γειτονικά χωριά, τα Ρετίμιγιε και Οπτέρουσα και επακολούθησε σφαγή των αμάχων σέρβων και εκτοπίσεις πληθυσμού. Η πλέον όμως αποκρουστική ενέργεια του UCK υπήρξε η καταστροφή του ορθόδοξου μοναστηριού Ζότσιτσε. Το Ορθόδοξο μοναστήρι του Ζότσιτσε,

⁴⁰ Ομάδα περίπου 50 διπλωματών από διαφορετικές χώρες, οι οποίοι ενήργησαν ως παρατηρητές στο Κοσσυφοπέδιο, με αποστολή την μετάδοση πληροφοριών στη διεθνή κοινότητα. Μετά τους πρώτους μήνες της δραστηριοποίησής του, το προσωπικό αυξήθηκε με επιπλέον στρατιωτικούς και διπλωμάτες.

φημισμένο για την ύπαρξη σε αυτό των λειψάνων των Αγίων Κοσμά και Δαμιανού και σεβαστό και από τους ντόπιους Αλβανούς, ληστεύθηκε, οι μοναχοί του εκτοπίστηκαν σε στρατόπεδο εγκλεισμού του UCK και η εκκλησία και όλα τα κτίρια του μοναστηριού ισοπεδώθηκαν με εκρηκτικά. Αυτή η τρομοκρατική ουσιαστικά ενέργεια δεν έμεινε αναπάντητη από τους Σέρβους. Παρόμοιες θηριωδίες από μέρους του UCK συνέβησαν και μερικούς μήνες αργότερα (Δεκέμβριος 1998) σε μια βίαιη και αιμοσταγής επίθεση του εναντίων Σέρβων αμάχων της πόλης του Πετς (Landis et Albert, 2012, 356). Τα παραπάνω στοιχεία είναι μερικά από τα πολλά αρνητικά πεπραγμένα των αλβανόφωνων Κοσοβάρων και παρατίθενται γιατί υποδηλώνουν ότι εγκλήματα πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο δεν διέπραξαν μόνο οι Σέρβοι, αλλά και οι αλβανόφωνοι οι οποίοι παρουσιάζονται από πολλές ιστορικές πηγές, αλλά και μέσα μαζικής ενημέρωσης ως απροστάτευτος και καταπιεσμένος λαός που στερούνταν βασικά ανθρώπινα δικαιώματα, οπότε και η εξέγερσή τους ήταν απολύτως δικαιολογημένη. Την παραπάνω εικόνα υποστήριξαν εν πολλοίς και οι Η.Π.Α στηλιτεύοντας μόνο τις σερβικές βιαιοπραγίες, ενώ σιωπούσαν και δεν κατέκριναν τα ανθρωπιστικά εγκλήματα των αλβανοφώνων.

Η κατάσταση που επικρατούσε στο Κοσσυφοπέδιο στις αρχές του φθινοπώρου του 1998 ήταν έκρυθμη και ουσιαστικά δεν απείχε πολύ από την επέμβαση είτε του ΝΑΤΟ είτε του Ο.Η.Ε. Χρειαζόταν όμως ένα συνταρακτικό γεγονός που θα ενεργοποιούσε πλήρως τα αντανακλαστικά της διεθνούς κοινότητας, το οποίο προέκυψε το Σεπτέμβριο του 1998 όταν έξω από το χωριό Γκόρνιε Ομπρινιε ανακαλύφθηκαν από την ΚDOM τα ακρωτηριασμένα σώματα μιας οικογένειας. Η αιματηρή εικόνα μιας παιδικής κούκλας και οι θρήνοι των εκτοπισθέντων προκάλεσε τη δράση της διεθνούς κοινότητας, η οποία είχε ακόμα νωπή τη μνήμη της σφαγής της Σρεμπρένιτσα στη Βοσνία.(Landis - Albert, 2012, 356). Η αμερικανική κυβέρνηση πρωταγωνίστησε στο να εκδοθεί από το συμβούλιο ασφαλείας του Ο.Η.Ε το ψήφισμα 1199, το οποίο «προέβλεπε άμεση παύση κάθε μορφής βίας στο Κοσσυφοπέδιο, απομάκρυνση των σερβικών στρατιωτικών δυνάμεων από την περιοχή, επιστροφή των προσφύγων στα σπίτια τους, εγκατάσταση διεθνών παρατηρητών και διεξαγωγή συνομιλιών ανάμεσα σε όλες τις πλευρές σχετικά με το μέλλον της περιοχής. Οι παραπάνω αποφάσεις δεν μπορούσαν να υλοποιηθούν δια της βίας αν και επαφιόταν στην καλή θέληση των

αντιμαχομένων για την εφαρμογή τους (Durch, 2006, 324). Παράλληλα η Ευρωπαϊκή Ένωση επέβαλε εκ νέου εμπάργκο κατά της Σερβίας, το οποίο είχε αρθεί στις αρχές του 1998» (Καϊμακούδης, 2015, 155). Ήταν πλέον φανερό ότι ο Μιλόσεβιτς είχε χάσει οποιοδήποτε έρεισμα στην διεθνή κοινότητα, αφού ακόμα και ο παραδοσιακός σύμμαχος της Σερβίας που μπορούσε να τον συνδράμει, η Ρωσία βρισκόταν σε δυσχερή θέση, οικονομικά και κοινωνικά, ενώ αντίθετα εδραιωνόταν η διεθνής νομιμοποίηση του UCK λόγω και της άμεσης υποστήριξης των αμερικάνων. Για να βγει από τη δύσκολη θέση η κυβέρνηση του Βελιγραδίου και υπό την απειλή να τοϊκών βομβαρδισμών από αέρος (Judah, 2000, 71), αρχικά εφάρμοσε κάποιες υποχρεώσεις του ψηφίσματος 1199, όπως η απόσυρση του μεγαλύτερου τμήματος των γιουγκοσλαβικών ενόπλων δυνάμεων από την επαρχία του Κοσσυφοπεδίου. Επιπρόσθετα δέχτηκε, τον Οκτώβριο του 1998, την ανάπτυξη 2.000 περίπου διεθνών παρατηρητών υπό την αιγίδα του Οργανισμού για την ασφάλεια και τη συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), οι οποίοι είχαν ως αποστολή την επιβεβαίωση των βασικών αρχών που είχαν συμφωνηθεί με το ψήφισμα 1199.⁴¹ Η παρουσία της KVM δεν θεωρούνταν η λύση στο πρόβλημα του Κοσσυφοπεδίου, αλλά ήταν μια ευκαιρία για ανάπτυξη διπλωματικών προσπαθειών που θα οδηγούσαν στη λύση (Durch, 2006, 325). Παρά τις κινήσεις καλής θέλησης, ο Μιλόσεβιτς δεν ήταν διατεθειμένος να αφήσει το Κοσσυφοπέδιο υπό την αλβανική επιρροή. Έτσι κάτω από άκρα μυστικότητα ο πρόεδρος της γιουγκοσλαβικής ομοσπονδίας έδωσε εντολή στις στρατιωτικές δυνάμεις που είχαν αποχωρήσει από το Κοσσυφοπέδιο να επανέλθουν στην περιοχή και σε συνεργασία με άνδρες της ειδικής αστυνομικής μονάδας OPG⁴² στις 15 Ιανουαρίου 1999 εξαπέλυσαν σφοδρή επίθεση εναντίον του UCK, έξω από το χωριό Ράτσακ, 24 χλμ. νότια της Πρίστινα, σκοτώνοντας 45 αμάχους (Judah, 2000,71), σύμφωνα με ισχυρισμούς μελών του KDOM, τα οποία μέσα και γύρω από το Ράτσακ βρήκαν 40 περίπου πτώματα. Η κυβέρνηση του Βελιγραδίου αρνήθηκε κατηγορηματικά ότι υπήρξε εκτέλεση αμάχων και υποστήριξε ότι πρόκειται για μαχητές του UCK, οι

⁴¹ Η αποστολή ονομάστηκε KVM (Kosovo Verification Mission) με επικεφαλής τον Αμερικάνο διπλωμάτη W. Walker. Αποσκοπούσε στην επαλήθευση ότι οι γιουγκοσλαβικές δυνάμεις συμμορφώνονταν με τη συμφωνία του ΟΗΕ για τον τερματισμό των βιαιοτήτων στο Κοσσυφοπέδιο, την απόσυρση των ενόπλων δυνάμεων από την περιοχή και την κατάπαυση του πυρός από τις αντιμαχόμενες παρατάξεις.

⁴² Η OPG ή Operativna Grupa ήταν μια σερβική αστυνομική μονάδα ειδικών αποστολών, τα μέλη της οποίας την αποκαλούσαν «ομίχλη» διότι δεν άφηνε κανένα ίχνος μετά την εκτέλεση των αποστολών της. Φημολογείται ότι λάμβανε οδηγίες και διαταγές από το υπουργείο εσωτερικών του Μιλόσεβιτς και θεωρείται άμεσα εμπλεκόμενη στη σφαγή του Ράτσακ.

οποίοι σκοτώθηκαν στις συμπλοκές με την OPG. Παρά τις ενστάσεις των Σέρβων, οι οποίες σημειωτέον υποστηρίχθηκαν και από κάποια ευρωπαϊκά έντυπα⁴³ το γεγονός μεγαλοποιήθηκε από τα δυτικά μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα οποία παρουσίαζαν τους Σέρβους ως αιμοσταγείς δολοφόνους και υπεύθυνους για εθνοκάθαρση στα εδάφη του Κοσσυφοπεδίου. Η πίεση της κοινής γνώμης οδήγησε το συμβούλιο ασφαλείας του Ο.Η.Ε να καταδικάσει απερίφραστα το συγκεκριμένο γεγονός, ενώ άξιο αναφοράς είναι το ότι αποτέλεσε αργότερα τη βάση μιας από τις κατηγορίες για εγκλήματα πολέμου εναντίον του Μιλόσεβιτς και των κορυφαίων αξιωματούχων του στο διεθνές δικαστήριο της Χάγης. Το NATO ήταν πλέον πεπεισμένο ότι η σύγκρουση θα μπορούσε να διευθετηθεί μόνο με την είσοδο μιας στρατιωτικής ειρηνευτικής δύναμης υπό την αιγίδα του, προκειμένου να συγκρατήσει και να μειώσει στο ελάχιστο τη βία μεταξύ των δύο πλευρών. Από την πλευρά τους οι Η.Π.Α, σε μια από τις ύστατες προσπάθειες για διπλωματική λύση του θέματος, ανέλαβαν εκ νέου δράση και με τον πρέσβη τους στα Σκόπια C.Hill προσπάθησαν να φέρουν σε διαπραγματεύσεις τον UCK και την κυβέρνηση του Βελιγραδίου (Judah, 2000, 71), χωρίς όμως να επιτευχθεί κάποιο σημαντικό αποτέλεσμα.

ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΟΥ RAMBOUILLET

Οι ανεπιτυχείς επαφές, αλλά και η κατακραυγή της διεθνής κοινότητας για τις βαναυσότητες και των δύο πλευρών, αλλά κυρίως της κυβέρνησης Μιλόσεβιτς, οδήγησαν την ομάδα επαφής αποτελούμενη από τις Η.Π.Α, Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία και Ρωσία να εκδώσει προς τις αντιμαχόμενες πλευρές, ένα πακέτο «μη διαπραγματεύσιμων αρχών» γνωστό ως «Status Quo Plus» με την απαίτηση να υλοποιηθεί απαρέγκλιτα. Το σύνολο των αρχών ουσιαστικά αναφερόταν στην αποκατάσταση του προ του 1990 καθεστώτος αυτονομίας του Κοσσυφοπεδίου, καθώς και στην επόπτευση από διεθνείς οργανισμούς θέσπισης και εφαρμογής δημοκρατικών θεσμών στην περιοχή. Ταυτόχρονα συγκάλεσαν ειρηνευτική συνδιάσκεψη το Φεβρουάριο του 1999 στο Κάστρο του Rambouillet, έξω από το Παρίσι. Οι συνομιλίες μεταξύ των αντιμαχομένων πλευρών ξεκίνησαν στις 6 Φεβρουαρίου 1999 με χρονικό ορίζοντα πέρατος την 19^η Φεβρουαρίου.

⁴³ Οι γνωστές γαλλικές εφημερίδες Le Monde και Le Figaro υποστήριξαν με άρθρα τους ότι υπήρχε περίπτωση να κατασκευάστηκαν στοιχεία από τον UCK και διατήρησαν τις επιφυλάξεις τους για τον υπαίτιο της σφαγής των αμάχων.

(Ηλεκτρονική έκδοση εφημερίδας The New York Times, 15/2/1999). Οι Η.Π.Α επιθυμούσαν να κλείσει οριστικά το θέμα πριν το NATO γιορτάσει τον Απρίλιο του 1999 την 50^η επέτειο ίδρυσής του, αφού μια ενδεχόμενη λύση θα αύξανε κατακόρυφα το γόητρο και το κύρος της Βορειοατλαντικής συμμαχίας. Ο γενικός γραμματέας του NATO H.Solana ήταν ο επικεφαλής και συντονιστής των διαπραγματεύσεων. Από πλευράς της Γιουγκοσλαβίας δεν συμμετείχε ο Μιλόσεβιτς, αλλά ο πρόεδρος της Σερβίας Μ. Μιλουτίνοβιτς γεγονός που σχολιάστηκε αρνητικά από τις μεγάλες δυνάμεις. Εικάζεται ότι ο Μιλόσεβιτς με την απουσία του, σε αντίθεση με τη διάσκεψη του Dayton το 1995 όπου παρίστατο και διαπραγματεύτηκε αυτοπροσώπως, ήθελε να υπογραμμίσει ότι οι αποφάσεις θα λαμβάνονταν στο Βελιγράδι αυτόνομα και όχι στη Γαλλία κάτω από την πίεση του NATO. Μια άλλη εξήγηση της απουσίας του Μιλόσεβιτς από το Rambouillet ήταν ο φόβος του για πιθανή σύλληψη του αφού υπήρχαν έντονες απαιτήσεις δίωξης του για εγκλήματα πολέμου. Από την άλλη πλευρά στη συγκεκριμένη συνδιάσκεψη έλαμψε το άστρο του Κοσοβάρου Χ. Θάτσι,⁴⁴ ηγέτη του UCK (Βλέπε φωτογραφία στο Παράρτημα «B») και μελλοντικά εκλεκτό σύμμαχο των Η.Π.Α, ο οποίος χαρακτηρίστηκε από τους δυτικούς διπλωμάτες ως η φωνή της λογικής του UCK κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων. Και αυτό γιατί αποδέχθηκε ένα είδος αυτονομίας του Κοσσυφοπεδίου μέσα όμως στο κράτος της Γιουγκοσλαβίας, σε μια εποχή που οι λοιποί στρατιωτικοί παράγοντες του UCK ζητούσαν πλήρη εθνική ανεξαρτησία. (Ηλεκτρονική έκδοση εφημερίδας The New York Times, 3/2/1999) και αρνιούνταν πεισματικά να δεχθούν μια συμφωνία σύμφωνα με την οποία το Κοσσυφοπέδιο θα παρέμενε ως μία επαρχία του σερβικού κράτους (Caraccilo, 2011, 44).

Η πρώτη φάση των διαπραγματεύσεων αν και ξεπέρασε τα χρονικά τελεσίγραφα που είχαν τεθεί, σε γενικές γραμμές στέφτηκε από επιτυχία. Πιο αναλυτικά, στις 23 Φεβρουαρίου 1999 εκπρόσωποι της ομάδας επαφής εξέδωσαν μία ανακοίνωση ότι υπήρξε συναίνεση σε ότι αφορά την αυτονομία του Κοσσυφοπεδίου και ότι σχεδιάστηκαν οι μηχανισμοί διεξαγωγής ελευθέρων

⁴⁴ Πολιτικός και πρόεδρος του δημοκρατικού κόμματος του Κοσσυφοπεδίου. Διατέλεσε πρόεδρος και πρωθυπουργός της χώρας. Κατηγορείται από τους Σέρβους ως τρομοκράτης, ενώ σε έκθεση του ειδικού εισηγητή του Συμβουλίου της Ευρώπης, N.Marty, για το οργανωμένο έγκλημα με στοιχεία από πηγές του FBI και άλλων υπηρεσιών, ο Θάτσι εμπλέκεται σε υπόθεση εμπορίας οργάνων από αιχμαλώτους πολέμου, όταν ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσσυφοπεδίου (UCK) μαχόταν με τις σερβικές δυνάμεις στο Κοσσυφοπέδιο.

εκλογών σύμφωνα με τις δημοκρατικές αρχές . Επιπρόσθετα δόθηκαν εγγυήσεις για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, για τη δημιουργία ενός διαφανούς δικαστικού συστήματος και για την ελαχιστοποίηση των φυλετικών διακρίσεων. Διαφαινόταν στον ορίζοντα ότι η διπλωματική οδός είχε θριαμβεύσει και ήταν αυτή που θα έλυσε το φλέγον ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου. Την αρχική αισιοδοξία διαδέχθηκε η απογοήτευση και ουσιαστικά οδηγήθηκαν οι διαπραγματεύσεις σε αδιέξοδο λόγω των απαιτήσεων της γιουγκοσλαβικής πλευράς. Οι Σέρβοι αντιπρότειναν ένα κείμενο που απείχε πολύ από το αρχικό, με κυριότερη διαφορά τη μορφή του πολιτικού καθεστώτος του Κοσσυφοπεδίου. Οι αλβανόφωνοι αντέδρασαν έντονα και δεν δέχτηκαν την πρόταση των Σέρβων. Σε όλες αυτές τις διεργασίες ο αμερικανικός παράγοντας παρέμεινε απλός θεατής και δεν αναμείχθηκε στις εκατέρωθεν αξιώσεις- απαιτήσεις των αντιμαχόμενων πλευρών. Τελικά στις 18 Μαρτίου 1999 ένα μήνα μετά την προσχεδιασμένη λήξη της διαπραγμάτευσης ο Χ. Θάτσι, η αμερικανική και η βρετανική αντιπροσωπεία υπέγραψαν τη γνωστή ως Συμφωνία του Rambouillet (Βλέπε φωτογραφία στο Παράρτημα «B»), αντίθετα από τις αντιπροσωπείες της Γιουγκοσλαβίας και Ρωσίας οι οποίες επικαλέσθηκαν επιφυλάξεις και δεν την υπόγραψαν. Η συμφωνία προέβλεπε τη δημιουργία αυτόνομης επαρχίας Κοσσυφοπεδίου εντός του κράτους της Γιουγκοσλαβίας η οποία θα διοικούνταν από το ΝΑΤΟ, την ανάπτυξη μιας δύναμης 30.000 νατοϊκών στρατευμάτων του ΝΑΤΟ ως θεματοφύλακα της τήρησης της τάξης εντός της επαρχίας και το ανεμπόδιο δικαίωμα διέλευσης των στρατευμάτων του ΝΑΤΟ στη Γιουγκοσλαβική επικράτεια συμπεριλαμβανομένου και του Κοσσυφοπεδίου (κάτι ανάλογο είχε ζητήσει ο Μουσολίνι από την Ελλάδα το 1940), γεγονός απαράδεκτο κατά το Μιλόσεβιτς που αρνήθηκε πεισματικά την παρουσία ξένων δυνάμεων στη γιουγκοσλαβική επικράτεια (Judah, 2000, 73), χαρακτηρίζοντας την παρουσία των νατοϊκών δυνάμεων στο έδαφος της Γιουγκοσλαβίας ως νατοϊκή κατοχή(Caraccilo, 2011, 44). Τα προβλεπόμενα προς εφαρμογή συμφωνηθέντα κονιορτοποιούσαν ουσιαστικά τις αρχές της εδαφικής ακεραιότητας και της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών (Μπογιόπουλος, 2019, 44). Από την άλλη μεριά για να ικανοποιήσει και κάποιες από τις απαιτήσεις της κυβέρνησης του Βελιγραδίου η συμφωνία επέτρεπε την ανάπτυξη 1500 γιουγκοσλάβων στρατιωτών στα σύνορα Κοσσυφοπεδίου – Γιουγκοσλαβίας και 2500 συνοριακών αστυνομικών για την τήρηση της δημόσιας ασφάλειας (Ingrao – Emmert, 2012, 350), παραχωρήσεις

που ήταν ήσσονος σημασίας για τον Μιλόσεβιτς και τους σέρβους που κατοικούσαν στο Κοσσυφοπέδιο.

Κάποιες τελευταίες σπασμωδικές κινήσεις των δυτικών διπλωματών να πείσουν την γιουγκοσλαβική πλευρά να συνυπογράψει τη συμφωνία έπεσαν στο κενό. Οι Γιουγκοσλάβοι επέμεναν ότι η παρουσία νατοϊκών δυνάμεων στο Κοσσυφοπέδιο αποτελούσε κατάφορη παραβίαση της εθνικής τους κυριαρχίας, ενώ δέχονταν την ανάπτυξη άοπλων παρατηρητών του ΟΗΕ, όπως αυτών του ΟΑΣΕ που δραστηριοποιούνταν ήδη στην περιοχή. Η αντιπρόταση των γιουγκοσλάβων απορρίφθηκε από την ομάδα επαφής και έτσι η συνδιάσκεψη του Rambouillet κατέληξε σε πλήρη αποτυχία. Αυτή η αποτυχία άνοιξε και το δρόμο για την εξαναγκαστική επέμβαση του ΝΑΤΟ το Μάρτιο του 1999 (Γιαλλουρίδης – Κεφαλά, 2001, 29)

Η προσπάθεια εξεύρεσης βιώσιμης λύσης στο Rambouillet θεωρούνταν εξαρχής ότι δεν ήταν δυνατό να στεφθεί με επιτυχία, αν και καμία από τις ενδιαφερόμενες πλευρές δεν ήθελε να κατηγορηθεί ως υπαίτια για την μη εξεύρεση λύσης (Caraccilo, 2011, 44). Παρά ταύτα οι όροι της δεν ανταποκρίνονταν στις απαιτήσεις των ενδιαφερομένων (Kissinger, 1999, 28). Ειδικά αν κάποιος αναλύσει τους όρους του δευτέρου παραρτήματος που αφορούσε στο καθεστώς της πολυεθνικής δύναμης εφαρμογής θα διαπιστώσει αβίαστα ότι οι όροι που ετίθεντο ήταν πρακτικά ανεφάρμοστοι. Για αυτό και η Μ. Albright έδινε πολύ λίγες πιθανότητες να τεθεί σε ισχύ η παραπάνω συμφωνία (Dumbrell, 2009, 94). Χαρακτηριστικά παρατίθεται το άρθρο 7 και 8 του δευτέρου παραρτήματος της συνθήκης του Rambouillet:

Άρθρο 7. Το προσωπικό του ΝΑΤΟ διαθέτει ασυλία από οποιαδήποτε μορφή σύλληψης, ανάκρισης ή φυλάκισης από τη διοίκηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας. Προσωπικό του ΝΑΤΟ που ενδεχομένως συλληφθεί ή φυλακιστεί θα παραδίδεται αμέσως στη διοίκηση του ΝΑΤΟ.

Άρθρο 8. Το προσωπικό του ΝΑΤΟ θα διαθέτει, εκτός από οχήματα, σκάφη, αεροπλάνα και εξοπλισμό, ελεύθερη και ανεμπόδιστη πρόσβαση στα εδάφη της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, συμπεριλαμβανομένου του εναέριου χώρου και των χωρικών υδάτων. Αυτή θα

συμπεριλαμβάνει, αλλά δεν θα περιορίζεται μόνο σε αυτό, το δικαίωμα στρατοπέδευσης, στρατιωτικών ελιγμών, στρατωνισμού και χρήσης εγκαταστάσεων για την υποστήριξη, την εκπαίδευση και τις επιχειρήσεις.

Πρόκειται για όρους ενός στρατού κατοχής σε ένα ελεύθερο κράτος (Γιουγκοσλαβία), το οποίο ουσιαστικά στερείται κυριαρχικών δικαιωμάτων και δεν ήταν δυνατόν σε καμιά περίπτωση να δεχθεί τέτοιους επαχθείς όρους. Επιπρόσθετα το ανέφικτο της συμφωνίας του Rambouillet εξάγεται και από τις προθέσεις της αμερικάνικης πολιτικής που είχε προαποφασίσει ότι μόνο μια στρατιωτική επέμβαση με τη μορφή επιχειρήσεων από αέρα θα μπορούσε να πείσει τον Μιλόσεβιτς να υποχωρήσει. Σε ότι αφορά την προοπτική στρατιωτικών χερσαίων επιχειρήσεων, αυτή είχε απορριφθεί από τον αμερικάνο πρόεδρο όταν απευθύνθηκε στους συμπολίτες του την παραμονή των βομβαρδισμών (Durch, 2006, 326) αν και μια τέτοια προοπτική είχε προκριθεί από το στενό σύμμαχο των Η.Π.Α την Μεγάλη Βρετανία, η οποία θεωρούσε ότι μόνο μια χερσαία επιχείρηση θα ανάγκαζε το Μιλόσεβιτς να συνθηκολογήσει (Marr, 2009, 350). Η παραπάνω στρατηγική που είχαν προσχεδιάσει οι Αμερικάνοι αποδεικνύεται έμμεσα από το στρατηγό Clark⁴⁵, ο οποίος στο βιβλίο του «Ο σύγχρονος πόλεμος» αποκάλυψε ότι οι προετοιμασίες για μια νατοϊκή επιχείρηση εναντίον της Γιουγκοσλαβίας είχαν ξεκινήσει από τον Ιούνιο του 1998 και ολοκληρώθηκαν τον Αύγουστο του ίδιου έτους (Καϊμακούδης, 2015, 158), δηλαδή πολύ νωρίτερα από τη διάσκεψη του Rambouillet. Εκτός αυτού οι Αμερικάνοι είχαν κάνει σαφές ότι ο βομβαρδισμός της Γιουγκοσλαβίας ήταν αναπόφευκτος αν δεν συναινούσε η κυβέρνηση του Βελιγραδίου σε συμφωνία στο Rambouillet (Durch, 2006, 326). Όλα τα παραπάνω στοιχεία οδηγούν κάποιους ιστορικούς – ερευνητές να εκφράσουν την άποψη ότι ο αληθινός σκοπός της συγκεκριμένης συνδιάσκεψης ήταν να δημιουργηθεί ομοφωνία μεταξύ Ουάσιγκτον και των υπολοίπων νατοϊκών συμμάχων για το απαραίτητο μιας επικείμενης στρατιωτικής επιχείρησης. (Daadler – O' Hanlon, 2000, 85) και όχι να διευθετηθεί διπλωματικά το πρόβλημα του Κοσσυφοπεδίου.

⁴⁵ Αμερικάνος στρατηγός, ο οποίος ως ανώτατος διοικητής των νατοϊκών δυνάμεων της Ευρώπης (SACEUR) από το 1997 έως το 2000, ήταν επικεφαλής της επιχείρησης των συμμαχικών δυνάμεων στον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου.

ΝΑΤΟΪΚΟΙ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΟΙ

Στις 22 Μαρτίου 1999 οι παρατηρητές του ΟΑΣΕ που βρίσκονταν στο Κοσσυφοπέδιο αποχώρησαν από την περιοχή για να προστατευτούν ενόψει των επικείμενων νατοϊκών βομβαρδισμών (Caraccilo, 2011, 44). Το βράδυ της 23^{ης} Μαρτίου 1999 ανακοινώθηκε επίσημα στις Βρυξέλλες ότι οι ειρηνευτικές συνομιλίες είχαν ναυαγήσει, οπότε ήταν η σειρά του ΝΑΤΟ να αναλάβει δράση. Οι βομβαρδισμοί τόσο στρατιωτικών, όσο και πολιτικών στόχων στο έδαφος της Γιουγκοσλαβίας, ξεκίνησαν στις 24 Μαρτίου 1999 και κράτησαν 78 μέρες, οπότε και οι Σέρβοι συνθηκολόγησαν, αποδεχόμενοι ουσιαστικά τους όρους του Rambouillet. Μέχρι να συμβεί αυτό, ο Μιλόσεβιτς ενέτεινε τις προσπάθειες για εθνοκάθαρση ενώ οι αεροπορικές επιθέσεις γινόταν όλα και περισσότερες (Black, 2004, 157). Ο πόλεμος τελικώς τερματίστηκε τον Ιούνιο του 1999, με μια συμφωνία που υπεγράφη στο Κουμάνοβο (πόλη της Βόρειας Μακεδονίας) ανάμεσα στην κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας (Σερβία και Μαυροβούνιο) και τη ένοπλη δύναμη αρωγής για την ασφάλεια – KFOR. Οι γιουγκοσλαβικές δυνάμεις αποσύρθηκαν από την περιοχή και τον έλεγχο του Κοσσυφοπεδίου ανέλαβαν ο Ο.Η.Ε. (UNMIK)⁴⁶. Σε ότι αφορά τους βομβαρδισμούς των 78 ημερών, πρόκειται για μια στρατιωτική ενέργεια των κρατών μελών του ΝΑΤΟ που απλώς επιτέθηκαν χωρίς να κηρύξουν τον πόλεμο στον εχθρό (Μπογιόπουλος, 2019, 23) αντιβαίνοντας τις πρακτικές και τα ειωθότα του διεθνούς δικαίου. Το σημαντικό όμως στην συγκεκριμένη επιχείρηση με την κωδική ονομασία «allied force» ήταν ότι υλοποιήθηκε χωρίς προηγούμενη απόφαση του συμβουλίου ασφαλείας (Γιαλλουρίδης – Κεφαλά, 2001, 30). Ακόμα όμως και σε περίπτωση που το θέμα θα ετίθεντο σε ψηφοφορία στο συμβούλιο ασφαλείας, δεν θα γινόταν αποδεκτή η πρόταση και αυτό γιατί δύο από τα μόνιμα μέλη που διαθέτουν το δικαίωμα της αρνησικυρίας, η Ρωσία και η Κίνα, ήταν καθέτως αντίθετες σε τυχόν στρατιωτική δράση εναντίον της Γιουγκοσλαβίας (Αλμπάνης, 2001, 134) .Με άλλα λόγια μπορεί ανεπιφύλακτα να ειπωθεί ότι ο πόλεμος κατά της Γιουγκοσλαβίας στο Κοσσυφοπέδιο δεν ήταν νόμιμος ούτε θα μπορούσε ποτέ να καταστεί νόμιμος. Η χρήση τέτοιας μορφής βίας (αεροπορικοί

⁴⁶ UNMIK (United Nations Mission in Kosovo). Η UNMIK αναφέρει ότι σκοπός της είναι να βοηθήσει το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ προς την επίτευξη ενός γενικού στόχου, δηλαδή, να εξασφαλίσει τις συνθήκες για μια ειρηνική και φυσιολογική ζωή για όλους τους κατοίκους του Κοσσυφοπεδίου και να προωθήσει την περιφερειακή σταθερότητα στα Δυτικά Βαλκάνια»

βομβαρδισμοί) δικαιολογούνται, σύμφωνα με τον καταστατικό χάρτη του ΟΗΕ μόνο σε περίπτωση αυτοάμυνας εναντίον ένοπλης επίθεσης ή σε περίπτωση που έχει εγκριθεί από τον ΟΗΕ ως πράξη συλλογικής ασφάλειας. Όμως τίποτα από τα δύο δεν συνέβηκε στο Κοσσυφοπέδιο. Οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους ήταν αποφασισμένοι να χτυπήσουν τη Γιουγκοσλαβία χωρίς προηγούμενη απόφαση του ΟΗΕ όπως φαίνεται και από τα επίσημα έγγραφα του ελληνικού υπουργείου εθνικής άμυνας στα οποία σημειώνεται ότι οι ΗΠΑ ήταν «θιασώτης και πιθανόν κύριος εμπνευστής και υποστηρικτής της στρατιωτικής επέμβασης χωρίς εντολή» (Μπογιόπουλος, 2019, 81). Παράνομος ήταν ο πόλεμος και σύμφωνα με τους αμερικανικούς νόμους. Το αμερικάνικο σύνταγμα αναφέρει ρητά ότι οποιαδήποτε πολεμική επιχείρηση πρέπει να αποφασισθεί από το κογκρέσο. Σύμφωνα με το νόμο του 1973 (War power act) ελέγχεται η εξουσία του αμερικάνου προέδρου να δεσμεύει τις Η.Π.Α σε ένοπλη σύγκρουση χωρίς τη ρητή συγκατάθεση του, μια συγκατάθεση που δεν υπήρξε για την σύγκρουση του Κοσσυφοπεδίου.

Η μη σύννομη ενέργεια του ΝΑΤΟ έθεσε σε κίνδυνο τη συνοχή του και δημιούργησε αμφιταλαντεύσεις μεταξύ των μελών του (Durch, 2006, 327) για το αν έπρεπε να συνεχίσουν την ίδια τακτική των βομβαρδισμών εναντίον της Γιουγκοσλαβίας. Ταυτόχρονα η διεθνής κοινή γνώμη άρχισε να αμφιβάλλει για το ορθό της απόφασης και εμφανίστηκαν οι πρώτες διαμαρτυρίες απλών πολιτών τόσο σε ευρωπαϊκές πρωτεύουσες όσο και σε πόλεις των ΗΠΑ. Εκτός αυτού είδαν το φως της δημοσιότητας μέσω του έντυπου αλλά και ηλεκτρονικού τύπου ψηφίσματα ανθρώπων των γραμμάτων και των επιστημών που κατακεραύνωναν την νατοϊκή πρακτική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η δημοσίευση στον τύπο ενός κειμένου-κατηγορητηρίου 20 ανωτάτων δικαστών του ελληνικού συμβουλίου της επικρατείας οι οποίοι θεωρούν ότι οι βομβαρδισμοί της Γιουγκοσλαβίας αποτέλεσαν διεθνή εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Πιο συγκεκριμένα κατηγορούσαν τον Β. Clinton και όσους συνέπραξαν μαζί του για την επίθεση εναντίον της Γιουγκοσλαβίας ότι διέπραξαν: (Μπογιόπουλος 2019, 119)

α. Το έγκλημα του επιθετικού πολέμου με τη βίαιη καταστροφή ανθρώπινης ζωής, πολιτιστικών μνημείων και ολόκληρων οικισμών.

β. Το έγκλημα της γενοκτονίας με την εσκεμμένη καταστροφή της σερβικής κοινωνίας

γ. Το έγκλημα της οικολογικής καταστροφής με τη χρήση τεχνολογίας πολέμου που προξενεί βλάβη στην υγεία και το φυσικό περιβάλλον.

Εκτός όμως όλων των παραπάνω κατηγοριών οι βομβαρδισμοί δημιούργησαν και ένα πολυπληθές κύμα εκτοπισμένων που προσπαθούσαν να απομακρυνθούν από τις εστίες του πολέμου. Μόνο κατά την πρώτη εβδομάδα των επιχειρήσεων του NATO δεκάδες χιλιάδες κάτοικοι του Κοσσυφοπεδίου εγκατέλειψαν τις πατρογονικές τους εστίες και διέσχισαν τα σύνορα φτάνοντας στην γειτονική Αλβανία και τα Σκόπια (Ηλεκτρονικός ιστότοπος BBC news, 12/3/2000), ενώ κάποιοι άλλοι εγκλωβίστηκαν στα σύνορα με το Μαυροβούνιο. Από το παραπάνω συνάγεται το συμπέρασμα ότι ο διακηρυγμένος στόχος της επιχείρησης «allied force» που συνοψιζόταν στο τρίπτυχο, εκτός Κοσσυφοπεδίου ο γιουγκοσλαβικός στρατός, εντός της επαρχίας οι ειρηνευτικές δυνάμεις και πίσω στα εδάφη τους οι εκτοπισμένοι απέτυχε να υλοποιηθεί, δημιουργώντας μια νέα ανθρωπιστική κρίση και χιλιάδες νέους πρόσφυγες, η οποία έγινε ακόμα πιο έντονη μετά το τέλος του πολέμου όταν περισσότεροι από 200.000 Σέρβοι και άλλοι μη αλβανόφωνοι διέφυγαν στη Σερβία ταυτόχρονα με την αποχώρηση του γιουγκοσλαβικού στρατού και της αστυνομίας από τα εδάφη του Κοσσυφοπεδίου (Κουλούρη, 2019, 72).

Οι δυτικές κυβερνήσεις συνυπεύθυνες για την τραγωδία στο Κοσσυφοπέδιο και εν γένει στη Γιουγκοσλαβία προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν διάφορα επιχειρήματα προκειμένου να δικαιολογήσουν από νομική άποψη τους νατοϊκούς βομβαρδισμούς, τα οποία όμως στερούνταν κάποιας λογικής βάσης και δεν ήταν εναρμονισμένα με τις αρχές του διεθνούς δικαίου. Το πιο αξιόπιστο ήταν ότι ο επικεφαλής της γιουγκοσλαβικής κυβέρνησης είχε παραβιάσει την απόφαση 1204/28 Οκτωβρίου 1998 του συμβουλίου ασφαλείας του ΟΗΕ του Οκτωβρίου 1998 η οποία επέβαλε κατάπαυση του πυρός στο Κοσσυφοπέδιο και έθετε περιορισμούς στις γιουγκοσλαβικές δυνάμεις στην επαρχία (Βερεμής, 2000, 73). Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης στην απόφαση αυτή οι δυτικές δυνάμεις είχαν το δικαίωμα να λάβουν μέτρα καταστολής για τη διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας στην περιοχή, πράγμα το οποίο έκαναν με τους βομβαρδισμούς εναντίον του

Μιλόσεβιτς. Πρέπει να ειπωθεί ότι το επιχείρημα αυτό δεν είναι ουδόλως ισχυρό, αφού υπήρχαν και άλλες αποφάσεις του ΟΗΕ όπως η 1160 και η 1199 που αφορούσαν σε κυρώσεις εναντίων των Σέρβων για το ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου, αλλά παρέμειναν σε αδράνεια.

Από την πλευρά της η κυβέρνηση των ΗΠΑ διά του προέδρου B.Clinton είχε δηλώσει από την πρώτη νύχτα των βομβαρδισμών του NATO ότι οι λόγοι ενεργοποίησης μια τέτοιας επιχείρησης ήταν καθαρά ανθρωπιστικοί και στόχο είχαν να σταματήσουν μια ακόμα πιο αιματηρή επίθεση εναντίων αθώων πολιτών. Μάλιστα κάποιοι αμερικάνοι αξιωματούχοι είχαν εκφράσει την άποψη ότι οι βομβαρδισμοί έπρεπε να είχαν ξεκινήσει νωρίτερα (Zimmerman, 1999, 11) γιατί έτσι θα απέτρεπαν τον Μιλόσεβιτς από τις επιχειρήσεις εθνοκάθαρσης που είχαν ενταθεί κατά το 1999 και κόσπisan τόσο σε ανθρώπινες ζωές αλβανοφώνων όσο και σε εκτοπίσεις αμάχων. Έτσι προσπάθησε η παγκόσμια υπερδύναμη να δικαιολογήσει την εκτέλεση των βομβαρδισμών κατά των Σέρβων, γεγονός που δεν συνάδει απόλυτα με την πραγματικότητα της εποχής.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου ήταν ένα πολύπλοκο και δύσκολο ζήτημα για τις Η.Π.Α για πολλούς και διάφορους λόγους. Αν και ήταν δεδομένο ότι στην περιοχή παραβιάζονται κατάφορα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, δεν υπήρξε από την αρχή μια ξεκάθαρη και σταθερή πολιτική μεταξύ των μελών του NATO για το αν και το πώς πρέπει να επέμβουν για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα μεταξύ σέρβων και αλβανοφώνων. Ο πρόεδρος των Η.Π.Α είχε τονίσει εμφατικά σε όλους τους εμπλεκόμενους ότι δεν ήταν στις προθέσεις του να δώσει διαταγή για ανάπτυξη χερσαίων δυνάμεων στην επαρχία του Κοσσυφοπεδίου, γεγονός που τον έθεσε αντιμέτωπο με άλλους παραδοσιακά ισχυρούς του συμμάχους όπως π.χ η Μεγάλη Βρετανία (Kaufman, 2010, 131). Ειδικά κατά τη διάρκεια των βομβαρδισμών (Απρίλιος 1999) υπήρξε μια έντονη πίεση από πλευράς του βρετανού πρωθυπουργού T.Blair προς τον B.Clinton να αναπτυχθούν στο έδαφος του Κοσσυφοπεδίου χερσαίες δυνάμεις που θα αναλάμβαναν άμεσα δράση. Το σκεπτικό του Blair βασιζόταν στο γεγονός ότι οι νατοϊκοί βομβαρδισμοί δεν είχαν το αναμενόμενο αποτέλεσμα όπως είχε συμβεί στην επιχείρηση «Deliberate force» το 1995 (Black, 2004, 137) και οι Γιουγκοσλάβοι θα συνέχιζαν να αντιστέκονται

σθεναρά και αποτελεσματικά έχοντας ήσσονος σημασίας απώλειες, πληγώνοντας ως ένα βαθμό το κύρος και το γόητρο της πανίσχυρης νατοϊκής πολεμικής μηχανής. Παρά το γεγονός ότι οι Η.Π.Α αρνούσανται πεισματικά την ανάπτυξη χερσαίων δυνάμεων, η έντονη πίεση των βρετανών δημιούργησε μία παροδική ένταση στη σχέση των δύο παραδοσιακά στενών συμμάχων και προκάλεσε μια κινητοποίηση στην Ουάσιγκτον για το πώς θα αντιμετωπισθεί το θέμα των χερσαίων δυνάμεων. Η κυβέρνηση των Η.Π.Α διέβλεπε ότι σε περίπτωση που θα δραστηριοποιούνταν δυνάμεις στο έδαφος, η Αμερική θα έπρεπε να αναλάβει το μεγαλύτερο βάρος και να συνεισφέρει τα περισσότερα αφού οι στρατιωτικοί μηχανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν ήταν σε θέση να αναπτύξουν στρατεύματα σε θέατρα επιχειρήσεων έξω από την επικράτειά της (Marr, 2009, 350). Έχοντας υπόψη το λεγόμενο «σύνδρομο του Βιετνάμ» που έχει αναλυθεί παραπάνω, αλλά και τυχόν αντιδράσεις της κοινής γνώμης σε περίπτωση αποστολής στρατευμάτων σε μια περιοχή όπου ουσιαστικά δεν διακυβεύονταν αμερικανικά συμφέροντα ο πρόεδρος των Η.Π.Α ήταν απρόθυμος σε μια επιχείρηση που έπρεπε να στεφθεί με επιτυχία από αμερικανικό έμπυχο δυναμικό και μέσα. Για αυτό αρχικά προτίμησε τους βομβαρδισμούς από αέρος μη θέλοντας ταυτόχρονα να θέσει σε ρίσκο αμερικανικές ζωές.

Η πολιτική της Αμερικής σε ότι αφορά τους βομβαρδισμούς στο Κοσσυφοπέδιο αιτιολογούνταν από τους παρακάτω 3 λόγους, οι οποίοι προβάλλονταν ιεραρχικά. Πρώτον ήταν επιβεβλημένο να επιβεβαιωθεί η σοβαρότητα των σκοπών του ΝΑΤΟ και η αξιοπιστία του. Σε μια περίοδο όπου η βορειοατλαντική συμμαχία προσπαθούσε να αναπτυχθεί προς τα ανατολικά και να αποκτήσει νέα μέλη, στοχεύοντας εκτός των άλλων και στις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες, η στρατιωτική επέμβαση στο Κοσσυφοπέδιο απεδείκνυε ότι πρόκειται για έναν στιβαρό και σοβαρό οργανισμό που έχει πλάνο, αλλά και τα μέσα για να το υλοποιήσει. Με άλλα λόγια ότι οι πράξεις του δεν απέβαιναν ανακόλουθες του θεωρητικού πλαισίου μέσα στο οποίο λειτουργούσε και του σκοπού για τον οποίο είχε δημιουργηθεί. Έτσι δικαιολογούνταν και ως ένα σημείο η συνεχιζόμενη ύπαρξή του σε ένα μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον που το αντίπαλο δέος του, η Ε.Σ.Σ.Δ, ήταν πλέον παρελθόν και δεν υπήρχε προφανής λόγος να εξακολουθεί να υφίσταται αυτό.

Δεύτερον οι Αμερικάνοι με τους βομβαρδισμούς ισχυρίζονταν ότι επιδίωκαν να προστατεύσουν τους αλβανόφωνους από την εθνοκάθαρση που επιχειρούσε ο Μιλόσεβιτς. Ισχυρισμός που δεν μπορεί να υποστηριχθεί επαρκώς μιας και κατά την ίδια περίοδο παρατηρούνταν εθνοκαθάρσεις σε διάφορα σημεία του πλανήτη με πολλούς περισσότερους θανάτους και πρόσφυγες από την καταστολή της Γιουγκοσλαβίας στο Κοσσυφοπέδιο, όπου η εμπλοκή της Αμερικής ήταν μηδενική. Οι δηλώσεις λοιπόν πολιτικών των Η.Π.Α με προεξάρχοντα τον Clinton περί ανθρωπιστικής επέμβασης μπορούν εύκολα να αμφισβητηθούν αν ληφθεί υπόψη ότι π.χ στη Ρουάντα το 1994 υπήρξε μια γενοκτονία σε εξέλιξη, στην οποία οι Η.Π.Α ως υπερδύναμη του πλανήτη δεν επιδίωξε την παύση της. Ακόμα πιο ανίσχυρη ήταν η προσπάθεια του Clinton να δικαιολογήσει τον πόλεμο του 1999 δηλώνοντας ότι δεν «πρέπει να επιτρέπεται η καταστολή και η εθνοκάθαρση στο κατώφλι του NATO» (Ηλεκτρονική έκδοση Huffpost, 7/6/2009). Και αυτό γιατί εντός του NATO κατά την ίδια περίοδο, επέτρεπε η Αμερική να συμβαίνει παρόμοια παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνοκάθαρση. Αναφερόμαστε στην άρνηση της Τουρκίας (μέλος του NATO) στα γλωσσικά και πολιτιστικά δικαιώματα των Κούρδων, την απόρριψη του αιτήματός τους για αυτονομία, την καταστροφή πολλών χωριών, την δολοφονία αμάχων Κούρδων και την αναγκαστική απομάκρυνση από τις εστίες τους. Όλες οι παραπάνω ενέργειες των Τούρκων είχαν πολλές ομοιότητες με τις προσπάθειες καταστολής και εθνοκάθαρσης της κυβέρνησης Μιλόσεβιτς στο Κοσσυφοπέδιο. Και όλα αυτά με την ανοχή και την υποστήριξη της επίσημης κυβέρνησης των Η.Π.Α και του κογκρέσου, που συνέχιζε να εξοπλίζει τον τουρκικό στρατό εναντίων των Κούρδων.

Τρίτον στόχος των βομβαρδισμών σύμφωνα με τις πεποιθήσεις του αμερικάνου προέδρου Clinton ήταν η αποτροπή της αποσταθεροποίησης στα γειτονικά κράτη της επαρχίας του Κοσσυφοπεδίου με κυριότερο τη FYROM, αλλά και γενικότερα η αποτροπή αποσταθεροποίησης των Βαλκανίων. Μάλιστα σύμφωνα με το Λευκό Οίκο υπήρχε ενδεχόμενο η βία στο Κοσσυφοπέδιο να επεκταθεί τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Τουρκία οδηγώντας τα δύο μέλη του NATO σε σύγκρουση (Dumbrell, 2009, 94), μια πιθανότητα εξέχουσα προβληματική για την συνοχή του οργανισμού. Για τους Αμερικάνους διπλωμάτες μια γενικευμένη σύρραξη ήταν πολύ πιθανόν να συμβεί σε αυτήν την ιδιόμορφη

γωνιά του πλανήτη και μέσω των βομβαρδισμών και της συντριβής της εθνικιστικής κυβέρνησης του Βελιγραδίου πίστευαν ότι θα ομαλοποιούνταν η τεταμένη κατάσταση. Το αποτέλεσμα δεν τους δίκαιωσε. Αντίθετα δίκαιωσε κάποιους αμερικάνους διπλωμάτες όπως ο Η. Kissinger ο οποίος είχε δηλώσει ότι τυχόν εξαφάνιση της Σερβίας από την ισορροπία δυνάμεων στα Βαλκάνια μπορεί να προκαλέσει εκρήξεις σε άλλες γειτονικές χώρες που περιέχουν εθνοτικές μειονότητες (Kissinger, 1999, 29). Η εμπλοκή του NATO υπέρ των αλβανοφώνων, ενθάρρυνε τους Αλβανούς σοβινιστές, όχι μόνο στο Κοσσυφοπέδιο, αλλά και στη γειτονική χώρα της FYROM, όπου οι αλβανόφωνοι αποτελούσαν μια σημαντική μειονότητα και ζητούσαν ένωση με την πατρίδα Αλβανία. Ας μην παραγνωριστεί το γεγονός ότι στο πέρασμα του χρόνου ένοπλες αντιστάσεις των τοπικών αλβανόφωνων έχουν λάβει χώρα στο κράτος των Σκοπίων με πιο χαρακτηριστική το 2001, δύο χρόνια μετά τη λήξη των βομβαρδισμών του Κοσσυφοπεδίου, τις συγκρούσεις του μη αναγνωρισμένου διεθνώς εθνικού απελευθερωτικού στρατού (LNA)⁴⁷ και του στρατού των Σκοπίων. Η αιματηρή διένεξη τερματίστηκε με την συμφωνία της Οχρίδας⁴⁸. Κάτι παρόμοιο συνέβη και το Μάιο του 2015 όταν κατά τη διάρκεια αστυνομικής εφόδου των δυνάμεων της FYROM ξέσπασε ανταλλαγή πυροβολισμών μεταξύ αυτών και ένοπλης ομάδας στην περιοχή του Κουμάνοβο. Οκτώ σκοπιανοί αστυνομικοί και 14 ένοπλοι άνδρες σκοτώθηκαν, ενώ 37 αστυνομικοί τραυματίστηκαν. Η επίθεση έληξε στις 10 Μαΐου 2015, με επιχείρηση από την αστυνομία και τις ένοπλες δυνάμεις. Τριάντα άνδρες συνελήφθησαν και κατηγορήθηκαν για τρομοκρατία. Τα παραπάνω αποδεικνύουν ότι ο αμερικανικός στόχος για ειρήνευση και σταθερότητα στην περιοχή της πρώην γιουγκοσλαβικής επικράτειας δεν επετεύχθη, αφού υφίστανται ακόμα αποσταθεροποιητικές τάσεις στα δυτικά βαλκάνια, ιδιαίτερα από πλευράς αλβανοφώνων που στοχεύουν στη δημιουργία της μεγάλης Αλβανίας. Δράττοντας την ευκαιρία από τα παραπάνω τεκμηριωμένα ιστορικά γεγονότα, απλά τίθεται προς προβληματισμό -αφού δεν αποτελεί μέρος της συγκεκριμένης εργασίας- η άποψη ότι οι αποσχιστικές τάσεις των αλβανόφωνων των Σκοπίων και οι παράνομες βάσει του διεθνούς δικαίου

⁴⁷Ο Εθνικός Απελευθερωτικός γνωστός και σαν UCK των Σκοπίων ήταν στρατιωτική οργάνωση των Αλβανών των Σκοπίων, που έδρασε το 2001 με κύριο σκοπό την απόσχιση των δυτικών εδαφών των Σκοπίων, όπου η πλειοψηφία των κατοίκων είναι αλβανόφωνοι, και την ένωσή τους με το Κοσσυφοπέδιο.

⁴⁸ Η Συμφωνία Πλαίσιου της Οχρίδας ήταν η συμφωνία ειρήνης που υπεγράφη από την κυβέρνηση των Σκοπίων και των εθνοτικών αλβανών αντιπροσώπων στις 13 Αυγούστου 2001. Η συμφωνία έθεσε τις βάσεις για τη βελτίωση των δικαιωμάτων των Αλβανών.

ενέργειές τους μπορούν να βρουν μιμητές στους κόλπους των τουρκοκυπρίων, οι οποίοι αν εφαρμόσουν παρόμοιες τακτικές είναι σίγουρο ότι θα βλάψουν καίρια τα συμφέροντα του ελληνισμού.

Το ότι ο αμερικανικός στόχος της αποτροπής αποσταθεροποίησης της περιοχής δεν επιτεύχθηκε μπορεί να συναχθεί και από το ψήφισμα 1244 του συμβουλίου ασφαλείας του Ο.Η.Ε που υπογράφηκε μετά το πέρας των βομβαρδισμών. Επιγραμματικά το συγκεκριμένο ψήφισμα ενέκρινε τη διεθνή πολιτική και στρατιωτική παρουσία στο Κοσσυφοπέδιο με στόχο την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, την ασφάλεια του πληθυσμού και την απρόσκοπτη επιστροφή των προσφύγων. Αντικειμενικά η ισότιμη άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για όλους τους κατοίκους του Κοσσυφοπεδίου, καθώς και το δικαίωμα ελεύθερης και ασφαλούς επιστροφής για όλους τους πρόσφυγες και τους εκτοπισμένους δεν επιτεύχθηκε φανερώνοντας την αποτυχία του ψηφίσματος. Ταυτόχρονα το ψήφισμα δεν έκανε αναφορά ούτε επιδίωξε τελεσίδικη απόφαση για το πολιτικό μέλλον της περιοχής. Απλώς αόριστα ανέφερε ότι το οριστικό καθεστώς θα πρέπει να καθορισθεί μέσω πολιτικής διαδικασίας, εντείνοντας την αβεβαιότητα της ήδη συγκεχυμένης κατάστασης και ενθαρρύνοντας τον αποσταθεροποιητικό αλυτρωτισμό των αλβανοφώνων. Αυτή η γενικολογία του ψηφίσματος και η έλλειψη συγκεκριμένων τρόπων και μέτρων αντιμετώπισης του προβλήματος είχε ως αποτέλεσμα να ενταθούν οι προστριβές και οι διενέξεις μεταξύ των αντίπαλων πλευρών, να αυξηθούν οι πράξεις βίας –ειδικά από τη μεριά των αλβανοφώνων- και να αποσταθεροποιηθεί περαιτέρω η κοινωνική και πολιτική κατάσταση στο Κοσσυφοπέδιο.

Ο γράφων υπηρέτησε το 2010 για 6 μήνες στην περιοχή ως μέλος της ελληνικής αποστολής της δύναμης της KFOR και διαπίστωσε αυτοπροσώπως την αβεβαιότητα που επικρατούσε σε όλη αφορά το μέλλον του Κοσσυφοπεδίου το οποίο σημειωτέον είχε ήδη ανακηρύξει την ανεξαρτησία του χωρίς βέβαια την καθολική αναγνώριση των κρατών της υφηλίου. Ακόμα και μετά 10 χρόνια από τους νατοϊκούς βομβαρδισμούς και τη σύναψη ειρηνευτικής συμφωνίας μεταξύ Σέρβων και αλβανόφωνων που υποτίθεται ότι θα τερμάτιζε τις εχθροπραξίες και την ανθρωπιστική κρίση , αντιμετώπισα καθημερινά επεισόδια, μικρής ή μεγάλης έντασης μεταξύ των αντιμαχόμενων ειδικά στο βόρειο Κοσσυφοπέδιο, πέριξ της πόλης Μητρόβιτσα. Από προσωπική εμπειρία διαπίστωσα ότι το μίσος μεταξύ

τους ήταν άσβεστο, το οποίο αποτελούσε τροχοπέδη για μια βιώσιμη συνύπαρξή τους και ένα καλύτερο και πιο ανθρώπινο μέλλον. Ας μου επιτραπεί, ως αυτόπτης μάρτυρας διαφόρων γεγονότων, να υποστηρίξω χωρίς περιστροφές ότι οι αλβανόφωνοι της νότιας περιοχής του Κοσσυφοπεδίου πάσχιζαν να εκτοπίσουν με πράξεις βίας και τρομοκρατίας και τους τελευταίους ορθόδοξους Σέρβους που διαβιούσαν στην περιοχή (Βλέπε χάρτη στο Παράρτημα «Α») , οι οποίοι πολλές φορές ζητούσαν την συνδρομή και την βοήθεια της ελληνικής στρατιωτικής δύναμης για να προστατευτούν από επιθέσεις και παρενοχλήσεις των αλβανόφωνων. Από όλες τις παραπάνω ζωντανές εμπειρίες συνάγεται το συμπέρασμα ότι ένας από τους σκοπούς της αμερικανικής πολιτικής μέσω των βομβαρδισμών, αυτός της σταθεροποίησης και ειρήνευσης της περιοχής απέτυχε. Αποδεικνύεται έτσι, όπως διατείνεται από τους πολέμιους του ρεαλισμού, ότι η στρατιωτική δύναμη είναι ένα αμβλύ και όχι αποτελεσματικό μέσο για την προάσπιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και ότι η στρατιωτική ισχύς δεν αποτελεί πανάκεια για την εξασφάλιση της ειρήνης (Ηρακλειδής, 2009).

Ο πόλεμος του Κοσσυφοπεδίου χαρακτηρίστηκε από τους Αμερικάνους ως ανθρωπιστικός πόλεμος με κυριότερο στόχο την αποτροπή της εθνοκάθαρσης των αλβανοφώνων της περιοχής και την προστασία ανθρώπινων ζώων. Τα αποτελέσματα όμως των βομβαρδισμών δεν απέδειξαν κάτι τέτοιο στην πράξη. Σημαντικές ήταν οι καταστροφές των υποδομών στην επαρχία του Κοσσυφοπεδίου και οι παράπλευρες απώλειες του πολέμου. Η στρατιωτική υλοποίηση της επιχείρησης «Allied force» -ουσιαστικά υπό την αιγίδα των Η.Π.Α που συνεισέφεραν σε αυτή το μεγαλύτερο μέρος του προσωπικού, υλικών και μέσων- δεν πέτυχε σε πολλές περιπτώσεις τους αντικειμενικούς της σκοπούς. Αντί να χτυπηθούν αμιγώς στρατιωτικοί στόχοι, διάφοροι λανθασμένοι υπολογισμοί των υπευθύνων και ατυχείς χειρισμοί των οπλικών συστημάτων οδήγησαν σε περιστατικά με δραματική κατάληξη και θύματα αθώους άμαχους. Πολλές είναι οι περιπτώσεις που είδαν το φως της δημοσιότητας και αναφέρονται σε παράπλευρες απώλειες του πολέμου. Ενδεικτικά αναφέρονται το στρατιωτικό χτύπημα της κωμόπολης Αλέξινατς στη νοτιοανατολική Σερβία, στην οποία σημειωτέον δεν υπήρχαν στρατιωτικοί στόχοι και οδήγησε στο θάνατο 12 ανθρώπων, πολλών τραυματιών και στην ισοπέδωση σπιτιών και δημόσιων κτιρίων καθώς και ο θάνατος 70 προσφύγων στις 14 Απριλίου 1999, όταν το

καραβάνι τους χτυπήθηκε κατά την κίνησή του από νατοϊκές βόμβες. Επιπρόσθετα η επίθεση εναντίων της δημόσιας ραδιοφωνίας και τηλεόρασης του Βελιγραδίου όπου έχασαν τη ζωή τους 15 άνθρωποι εκ των οποίων 6 δημοσιογράφοι και το χτύπημα της πρεσβείας της Κίνας στο Βελιγράδι που στοίχισε τη ζωή σε 3 κινέζους διπλωμάτες είναι δύο αντιπροσωπευτικά παραδείγματα των «λαθών» της νατοϊκής επιχείρησης που έγιναν ευρέως γνωστά στην παγκόσμια κοινή γνώμη και είχαν αρνητικό αντίκτυπο στην ανθρωπιστική κατά τα λεγόμενα των αμερικάνων και ευρωπαϊών συμμάχων νατοϊκή επιχείρηση. Επομένως ακόμα και αν δεχθεί κάποιος τις δικαιολογίες περί λαθών και ατυχών ενεργειών που ανέφεραν υψηλόβαθμοι αξιωματούχοι του NATO, το αποτέλεσμα των βομβαρδισμών σε κάποιες περιπτώσεις δεν συνέτειναν στην προστασία αμάχων και στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στόχος που είχε τεθεί εξ αρχής από την αμερικανική εξωτερική πολιτική στην περιοχή.

Κάποιοι αναλυτές θεωρούν ότι η νατοϊκή επέμβαση στο Κοσσυφοπέδιο απέδειξε στην πράξη και την λεγόμενη νέα στρατηγική αντίληψη της συμμαχίας που επικράτησε στο τέλος του προηγούμενου αιώνα, μια αντίληψη που ήταν δημιούργημα των Αμερικάνων και εξυπηρετούσε πρωτίστως τα συμφέροντα αυτών. Αν και δεν υπάρχει σαφής προσδιορισμός του παραπάνω όρου θεωρείται πιθανόν ότι στο πλαίσιο της μετεξέλιξης του NATO, ένας από τους στόχους ήταν η διατήρηση της αμερικανικής στρατηγικής ηγεμονίας στην Ευρώπη, παρεμποδίζοντας την ανάπτυξη μιας αυτόνομης ευρωπαϊκής άμυνας και εξωτερικής πολιτικής. Αφού τα προηγούμενα χρόνια οι Η.Π.Α είχαν πετύχει μέσω τα πολιτικής τους να στερήσουν από την Ρωσία ζωτικό χώρο δράσης στη ζώνη του εγγύς εξωτερικού της (Βοσκόπουλος, 2007, 280) , έρχονταν τώρα να αντιπαρατεθούν με την νέα αναδυόμενη οικονομικά δύναμη που άκουγε στο όνομα Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία όμως δεν είχε ακόμα υιοθετήσει μια πολιτική τόσο για την άμυνα όσο και για την ασφάλειά της. Για να μην χάσει λοιπόν την πρωτοκαθεδρία σε θέματα ισχύος και στρατιωτικής υπεροχής η Αμερική ουσιαστικά πρωτοστάτησε στους βομβαρδισμούς της Γιουγκοσλαβίας, αποδεικνύοντας επί του πρακτέου ότι αποτελούσε τη μοναδική υπερδύναμη στον πλανήτη, χωρίς τη συνδρομή της οποίας δεν μπορούσαν να επιβληθούν παγκόσμιες πολιτικές αποφάσεις. Το γεγονός αυτό θορύβησε τους Ρώσους, οι οποίοι θεωρούσαν ότι το NATO θα παρήκμαζε και τελικά θα διαλυόταν μετά το

τέλος του ψυχρού πολέμου. Αντ' αυτού οι Η.Π.Α μέσω της βορειοατλαντικής συμμαχίας πρωταγωνίστησε στις εσωτερικές υποθέσεις της Γιουγκοσλαβίας, μιας σλαβικής χώρας παραδοσιακό σύμμαχο της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ και διέσπειρε ένα φόβο στους κόλπους των ρώσων εθνικιστών ότι δεν μπορεί να αποκλειστεί και μια επίθεση εναντίων της χώρας τους. Ο φόβος αυτός αν και αντικειμενικά δεν ήταν πιθανός, ενδυνάμωσε τους ρώσους υπερεθνικιστές που ήταν άσπονδοι εχθροί των αμερικάνων και ανέστειλε εν μέρει τις προσπάθειες πολιτικής μεταρρύθμισης που είχαν ξεκινήσει από την εποχή του Μ. Γκορμπατσόφ στην πρώην υπερδύναμη του πλανήτη.

Απότοκο της παρουσίας νατοϊκών δυνάμεων στα εδάφη του Κοσσυφοπέδιου με επικεφαλής τους Αμερικάνους ήταν και εμπλοκή της Ρωσίας σε εδάφη πέριξ του Καυκάσου και η διατήρηση από μέρους της στρατιωτικών δομών σε αυτά. Ουσιαστικά η αμερικάνικη παρέμβαση στη Βαλκανική, έδωσε στους Ρώσους την αφορμή να αναμειχθούν ενεργά – προασπίζοντας τα συμφέροντά τους- σε αυτόνομες περιοχές όπως αυτή της Νότιας Οσετίας⁴⁹ και της Αμπχαζίας⁵⁰. Παρουσιαζόμενη ως περιφερειακή υπερδύναμη στα ανατολικά της Μαύρης Θάλασσας, η Ρωσία δραστηριοποιήθηκε ενεργά στις διενέξεις μεταξύ εθνοτήτων και φυλών που επιζητούσαν την ανεξαρτησία τους. Έτσι συνέβαλε ακόμα περισσότερο στις αποσταθεροποιητικές τάσεις που επικρατούσαν στην περιοχή, συμμετέχοντας μέχρι και σε πολεμικές συρράξεις (π.χ κρίση Ρωσίας – Γεωργίας το 2008). Η επέμβαση των Η.Π.Α στο Κοσσυφοπέδιο και η ενεργός συμμετοχή τους στα τεκταινόμενα ενός κυρίαρχου κράτους (Γιουγκοσλαβία) αποτέλεσε την δικαιολογία για τις ρωσικές ενέργειες στον Καύκασο και ουσιαστικά νομιμοποίησε τις ρωσικές αυθαιρεσίες που έλαβαν χώρα εναντίων κυρίαρχων κρατών. Αυτό με τη σειρά του οδήγησε από τη μία πλευρά στην ένταση των σχέσεων μεταξύ Η.Π.Α και Ρωσίας και από την άλλη σε διατάραξη της ειρήνης και

⁴⁹ Η Νότια Οσετία, ή απλά Οσετία, είναι μια αυτοανακηρυγμένη δημοκρατία μέσα στα διεθνώς αναγνωρισμένα σύνορα της Γεωργίας. Ο διαχωρισμός της από τη Γεωργία δεν έχει αναγνωριστεί από καμία μεγάλη χώρα, με εξαίρεση τη Ρωσία, τη Νικαράγουα, τη Βενεζουέλα και τη Ναουρού και θεωρείται μέρος της χώρας της Γεωργίας. Αποτέλεσμα του παραπάνω γεγονότος ήταν να ξεσπάσουν πολλές φορές ένοπλες επαναστάσεις των κατοίκων της περιοχής εναντίων της επίσημης κυβέρνησης της Γεωργίας, ιδιαίτερα κατά την πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα, οι οποίες οδήγησαν σε πολεμικές επιχειρήσεις με την ανάμειξη της Ρωσίας.

⁵⁰ Η Αμπχαζία είναι περιοχή στον Καύκασο, η οποία είναι de jure αυτόνομη δημοκρατία της Γεωργίας, αλλά έχει διακηρύξει ανεξαρτησία μετά τον πόλεμο στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Όπως και στην περίπτωση της Οσετίας αναγνωρίζεται ως ανεξάρτητο κράτος μόνο από τη Ρωσία και λίγες ακόμα χώρες. Το παραπάνω έχει καταστήσει προβληματικές τις σχέσεις Γεωργίας – Αμπχαζίας.

της σταθερότητας μεταξύ των χωρών ανατολικά της Μαύρης Θάλασσας κατάσταση που βιώνεται μέχρι και σήμερα 20 χρόνια μετά την αμερικανική επέμβαση στο Κοσσυφοπέδιο.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην παρούσα εργασία επιχειρήθηκε να διερευνηθούν και να αναλυθούν οι παρεμβάσεις των Η.Π.Α στην πρώην Γιουγκοσλαβία κατά το χρονικό διάστημα 1992-1999. Από τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν δεν μπορεί να ειπωθεί ανεπιφύλακτα ότι υπήρχαν ζωτικά και αδιαπραγμάτευτα αμερικάνικα συμφέροντα στην περιοχή. Το γεγονός όμως ότι η Γιουγκοσλαβία βρισκονταν, παρά την κατάρρευση της Ε.Σ.Σ.Δ, ακόμα στη σφαίρα επιρροής της Ρωσίας είχε κάποια στρατηγική σημασία για την κυβέρνηση της Ουάσιγκτον. Ταυτόχρονα η ενδυνάμωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης τόσο ως θεσμός όσο και ως περιφερειακή δύναμη δημιουργούσε την αίσθηση ότι αυτή θα είχε πρωταγωνιστικό ρόλο στην επίλυση του ανακύπτοντος προβλήματος, οπότε οι Η.Π.Α δεν χρειαζόταν να επέμβουν στην περιοχή.

Για τους παραπάνω λόγους παρατηρείται ιδιαίτερα στη Βοσνία μια ατολμία στις παρεμβάσεις των Η.Π.Α και μια αναβλητικότητα σε ότι αφορά στην ενεργή εμπλοκή αυτών στην διευθέτηση της κρίσης, γεγονός που ενθάρρυνε Σέρβους και σερβοβόσνιους να προβούν σε ακρότητες εναντίων των μουσουλμάνων Βόσνιων όπως τουλάχιστον υποστηρίχθηκε από τη διεθνή κοινή γνώμη. Το 1995, τρία χρόνια μετά την έναρξη των εχθροπραξιών στην περιοχή και μετά από πολλές αμφιταλαντεύσεις, η αμερικανική κυβέρνηση αποφάσισε να εγκαταλείψει την παθητική εξωτερική της πολιτική και να σταματήσει να παραμένει αμέτοχη στα βοσνιακά τεκταινόμενα. Πλήθος στρατιωτικών, αλλά κυρίως διπλωματικών ενεργειών της με αποκορύφωμα τις αμερικανικές πρωτοβουλίες στο Dayton οδήγησαν στην τελική συμφωνία επίλυσης του βοσνιακού προβλήματος και έθεσαν τέλος στις βιαιότητες και των δύο αντιμαχόμενων πλευρών.

Έχοντας την πρότερη εμπειρία στη διαχείριση μιας βαλκανικής κρίσης και με τα αμερικανικά στρατεύματα ήδη αναπτυγμένα στην περιοχή, οι παρεμβάσεις των Η.Π.Α στο Κοσσυφοπέδιο ήταν περισσότερο έντονες και καταλυτικές με αποκορύφωμα τους βομβαρδισμούς του εναπομείναντος κράτους της Γιουγκοσλαβίας και τον εξαναγκασμό του Μιλόσεβιτς να δεχθεί τους όρους τερματισμού του πολέμου του Κοσσυφοπεδίου. Αν και δέχθηκαν οι Αμερικάνοι σφοδρή κριτική για την νομιμότητα των πολεμικών τους πρακτικών, αυτές ήταν που αντικειμενικά οδήγησαν σε μια μορφή ειρήνευσης στην περιοχή.

Δύο δεκαετίες μετά τα γεγονότα της Γιουγκοσλαβίας που οδήγησαν στην κατάρρευση του οικοδομήματος του Τίτο, στα δυτικά Βαλκάνια επικρατεί μια σχετική ηρεμία. Δύο εκ των κρατών που δημιουργήθηκαν τότε (Σλοβενία, Κροατία) είναι πλήρη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τρία (Σερβία, Μαυροβούνιο και Βόρεια Μακεδονία) είναι υποψήφια προς ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ άλλα δύο (Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κοσσυφοπέδιο) είναι εν δυνάμει υποψήφια για την ένταξη σε αυτή. Επιπρόσθετα σημαντικά βήματα προόδου έχουν γίνει στο να εξομαλυνθούν οι διακρατικές σχέσεις των κρατών που απαρτίζουν την πρώην Γιουγκοσλαβία και ειδικά μεταξύ Σερβίας και Κοσσυφοπεδίου, το οποίο σημειωτέον δεν έχει αναγνωρισθεί διεθνώς από όλα τα κράτη της υφελίου. Εκ του αποτελέσματος λοιπόν και με την εικόνα που παρουσιάζει η περιοχή των δυτικών Βαλκανίων σήμερα μπορεί να ειπωθεί ότι οι αμερικανικές παρεμβάσεις τόσο στη Βοσνία όσο και Κοσσυφοπέδιο για τον τερματισμό των πολεμικών συγκρούσεων θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικές ασχέτως αν κάποιες φορές δεν εναρμονίσθηκαν πλήρως με τις προσταγές του διεθνούς δικαίου και την καθεστηκυία τάξη των διπλωματικών πρακτικών. Παράλληλα μπορούν να αποτελέσουν μια πυξίδα για τους διαμορφωτές της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής σε ότι αφορά τις παρούσες και μελλοντικές ενέργειές τους στη διεθνή σκηνή.

ΣΥΝΟΛΟ ΛΕΞΕΩΝ:20647

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ- ΠΗΓΕΣ

Αλμπάνης, Ευστράτιος. *Διεθνής επέμβαση*. Αθήνα: Libro, 2001.

Baylis, John – Smith, Steve. *Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής: Μια εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις* (Μετάφραση Υφαντής Κώστας). Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007.

Βερεμής, Θάνος. *Κοσσυφοπέδιο. Η μακρόσυρτη κρίση*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2000.

Βοσκόπουλος, Γιώργος. *Η οικοδόμηση της Ευρώπης. Ειρήνη-Συμφιλίωση-Συνεργασία- Ολοκλήρωση*. Αθήνα: Ποιότητα, 2009.

Γιαλλουρίδης, Χριστόδουλος - Κεφαλά Βιβή. *Κόσοβο. Η εικόνα του πολέμου*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2001.

Ηρακλείδης, Αλέξης – Κωστάκος, Γεώργιος – Φραγκονικολόπουλος, Χρήστος. *Διεθνείς διενέξεις. Αντιμετώπιση και επίλυση*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2009.

Καϊμακούδης, Νίκος. *Ο πόλεμος της Γιουγκοσλαβίας*. Αθήνα: Γνώμων Εκδοτική, 2015.

Καλεντάκης, Γρηγόρης. *Διπλωματική εργασία με θέμα: Κατά πόσο οι στρατιωτικές επεμβάσεις διασφάλισης της ειρήνης σε περιοχές που βίωσαν εμφύλιες συρράξεις βοηθούν στην επίλυση του προβλήματος. Οι περιπτώσεις της Βοσνίας Ερζεγοβίνης και του Αφγανιστάν*. Αθήνα: 2013.

Καρακωστανόγλου, Βενιαμίν. *Το Κόσοβο και οι αλβανικοί πληθυσμοί της Βαλκανικής*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Μελετών Χερσονήσου Αίμου, 2000.

Κόττας, Βασίλειος. *Συμμετοχή της Ελλάδας στις ειρηνευτικές αποστολές των Ηνωμένων Εθνών*. Αθήνα: Κέντρο Διεθνών Στρατηγικών Αναλύσεων, 2018.

Κουλούρη, Χριστίνα. *Πόλεμοι, Διαιρέσεις, Ενοποίηση (1990-2008). Τόμος 2^{ος}*. Θεσσαλονίκη: Ένωση για τη δημοκρατία στα Βαλκάνια, 2019.

Μπογιόπουλος, Νίκος. *Βαλκάνια 78 μέρες «στόχος» του ΝΑΤΟ*. Αθήνα: Ημεροδρόμος, 2019.

Ντόκος, Θάνος - Πιέρρος Φίλιππος. *Τα Βαλκάνια μετά τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 2000.

Παπασωτηρίου, Χρήστος. *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002*. Αθήνα: Ποιότητα, 2002.

Σέρμαν, Άρνολντ . *Στο κατώφλι του χάους. Η νέα βαλκανική πραγματικότητα* (Μετάφραση Γεδεών Δημήτρης). Αθήνα: Ψυχογιός, 1996.

Τέλλογλου, Τάσος. *Η γερμανική πολιτική στον Γιουγκοσλαβικό χώρο (1991-1995)*. Αθήνα: Πόλις, 1996.

Τζήμας, Σταύρος. *Η κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας και οι ελληνικές φαντασιώσεις. Ελλάς –Σερβία – Ορθοδοξία*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2014.

Φούσκας, Βασίλης. *Ζώνες πολέμου. Η αμερικανική πολιτική στα Βαλκάνια και στην ευρύτερη Μέση Ανατολή*. Αθήνα: Ποιότητα, 2003.

Χατζηπροδρομίδης, Λεωνίδα. *Η επιβολή της βαρβαρότητας στη Γιουγκοσλαβία*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1998.

Χειλά, Ειρήνη. *Ο ρόλος της μεσολάβησης στο χειρισμό κρίσεων : ο ΟΗΕ στην εποχή της μοναδικής υπερδύναμης*. Αθήνα : Ι. Σιδέρης, 1999.

Waltz, Keneth. *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής* (Μετάφραση Κωνσταντίνος Κολιόπουλος). Αθήνα: Ποιότητα 2011.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ- ΠΗΓΕΣ

Asmus, Ronald. *Opening NATO's door. A council of foreign relation book*. New York: Columbia University Press, 2002

Bacevich, Andrew. *American empire: the reality and consequences of U.S diplomacy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

Bellou, Fotini. *US Policy in Bosnia: From observation to leadership. Transatlantic disagreements in managing the crisis*. Volume 44. Thessaloniki: Balkan Studies, 2003.

Black, Jeremy. *War since 1945*. London: Reaktion books LTD, 2004.

Blank, James - Johnsen, William and Tilford, Earl. *U.S policy in the Balkans: A Hobson's choice*. US Army War College, 1995.

Burg, Steven- Shoup, Paul. *The war in Bosnia-Herzegovina. Ethnic conflict and international intervention*. New York: M.E Sharp Inc., 1999.

Cambell, Davis. *Apartheid cartography: the political anthropology and spatial effects of international diplomacy in Bosnia*. Political Geography, Vol. 18, Issue 4. Διαθέσιμο στο [http://dx.doi.org/10.1016/S0962-6298\(98\)00110-3](http://dx.doi.org/10.1016/S0962-6298(98)00110-3) (Πρόσβαση 5 Σεπ 2020).

Caraccilo, Dominic. *Beyond guns and steel. A war termination strategy*. Santa Monica: ABC-CLIO LLC, 2011.

Chollet, Derek. *The road to the Dayton accords*. New York: Palgrave McMillan, 2005.

Daadler, Ivo – O' Hanlon, Michael. *Winning ugly. NATO's war to save Kosovo*. Washington DC: The Brooking institution, 2000.

Durch, William. *Twenty first century peace operations*. Washington D.C: United States institute of peace and the Henry L. Stimson center, 2006.

Dumbrell, John. *Clinton's foreign policy. Between the Bushes, 1992-2000*. New York: Routledge, 2009.

Glaurdic, Josip. *The Hour of Europe: Western Powers and the Breakup of Yugoslavia*. London: Yale University Press, 2011.

Gow, James. *Triumph of the Lack of Will, International Diplomacy and the Yugoslav War*. London: Hurst and Company, 1997.

Harland, David. *Elite bargain and political deal project: Bosnia and Herzegovina case study*. London: Stabilisation Unit, 2018.

Hartwell, Leon. *Lessons from the Dayton peace process*. Περιοδικό Negotiation Journal, Volume35, Issue 4, p.443-469.

Hill, Christopher. *Outpost: Life on the frontlines of American diplomacy*. New York: Simon and Schuster, 2014.

Hoare, Marko. *The History of Bosnia: From the Middle Ages to the present day*. London: Saqi Books, 2007.

Hodge, Carole. *Britain and the Balkans.1991 until the present*. New York: Routledge, 2006.

Holbrooke, Richard. *To end a war*. New York: Modern library, 1999.

Hudson, Kate. *Breaking the South Slav Dream: The Rise and fall of Yugoslavia*. London: Pluto Press, 2003.

Huntington, Samuel. *The lonely superpower*. Περιοδικό Foreign Affairs, Volume 72 March/April 1999.

Ingrao, Charles – Emmert, Thomas. *Confronting the Yugoslav controversies*. West Lafayette: Purdue University Press, 2012.

Judah, Tim. *Kosovo. War and revenge*. New Haven: Yale University Press, 2000.

Kaufmann, Joyce. *A concise history of U.S foreign policy*. Plymouth: Rowman and Littlefield Publishers, 2010.

Kissinger, Henry. *Doing Injury to History*. Περιοδικό Newsweek, Απρίλιος 1999.

Klaehn, Jeffery. *The political economy of Media and Power*. Bern: Peter Lang Inc., 2010.

Klip, Andre – Sluiter, Goran. *Annotated leading cases of international criminal tribunals. The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia 1997-1999*. Cambridge: Intersentia Ltd, 2001.

Kovacevic, Zivorad. *Amerika I Raspad Jugoslavije (μετάφραση D. Dracenko)* Belgrade: Filip Viznjic, 2007.

Landis, Dan – Albert, Rosita. *Handbook of ethnic conflict*. New York: Springer, 2012.

Larson, Eric - Lidstrom, Gustav - Hura, Myron- Gardiner, Ken- Keffer, Jim and Little Bill. *Interoperability of U.S. and NATO allied air forces: Supporting data and case studies*. Santa Monica: Rand Corporation, 2003.

MacKenzie, Alastair. *Special force. The untold story of 22nd special air service regiment*. London: I. B. Tauris, 2011.

Malcolm, Noel. *Bosnia: A Short history*. London: Pan Macmillan, Ltd, 1996.

Marr, Andrew. *A history of modern Britain*. London: Pan Macmillan, 2009.

Maynard, Christopher. *Out of the shadow*. College Station: Texas A&M University Press, 2008.

Miller, Paul. *Five pillars of American grand strategy*. *Survival Magazine*, vol.54 no.5. Απρίλιος- Μάιος 2012.

O' Balance, Edgar. *Civil war in Bosnia. 1992 – 1994*. New York: Palgrave MacMillan, 1995.

Owen, David. *Bosnia-Herzegovina: The Vance/Owen Peace Plan*. Liverpool: Liverpool University Press, 2013.

Pavlowitch, Stefan. *The incredible survivor. Yugoslavia and its problem 1918-1988*. London: C. Hurst and co., 1988.

Perritt, Henry. *Kosovo liberation Army: the inside story of an insurgency*. Illinois: University of Illinois, 2008.

Plohny, Serhii. *The last empire. The final days of the Soviet Union*. New York: Basic Books, 2014.

Rose, Michael. *Fighting for peace. Bosnia 1994*. London: Harvill Press, 1999.

Schake, Kori. *Contemporary European history. Volume 7. Issue 3*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.

Sell, Lewis. *Slobodan Milosevic and the destruction of Yugoslavia*. Durham: Duke University Press, 2002.

Silber, Laura and Little Alan. *The death of Yugoslavia*. London: Penguin/BBC Books, 1996.

Waltz Keneth, *Realism and International Politics*. New York: Routledge, 2008

Warren, Christopher. *In the steam of history. Shaping foreign policy for a new era.* Stanford California: Stanford University Press, 1998.

Wight, Lawrence. *Thirteen days in September.* New York: Alfred A. Knopf, 2014.

Woodward, Suzan. *Balkan tragedy. Chaos and dissolution after the cold war.* Washington D.C: The Brooking institution, 1995.

Zimmerman, Warren. *Origins of a catastrophe.* New York: Time books, 1999.

ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

<https://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3133038.stm> (Πρόσβαση 11 Σεπ 2020).

[https://www.dw.com/el/εμείς τα παιδιά του πολέμου](https://www.dw.com/el/εμείς-τα-παιδιά-του-πολέμου) (Πρόσβαση 11 Σεπ 2020).

<http://enet.s3.amazonaws.com/2011/09/180911/KE18092011.pdf> (Πρόσβαση 9 Σεπ 2020)

<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/truth-is-the-first-casualty-in-pr-offensive-1541548.html> (Πρόσβαση 9 Σεπ 20).

Human Rights Watch World Report 1995. Διαθέσιμο στο <https://www.refworld.org/docid/467fcaab7.html> (Πρόσβαση 5 Σεπ 2020)

<https://www.nytimes.com/1994/07/05/world/us-opens-bosnia-embassy-with-pledge-of-support.html> (Πρόσβαση 15 Σεπ 2020)

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/121818.stm> (Πρόσβαση 19 Σεπ 2020).

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/674056.stm> (Πρόσβαση 19 Σεπ 2020).

<https://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/1998/06/29/time/holbrooke.html> (Πρόσβαση 22 Σεπ 2020)

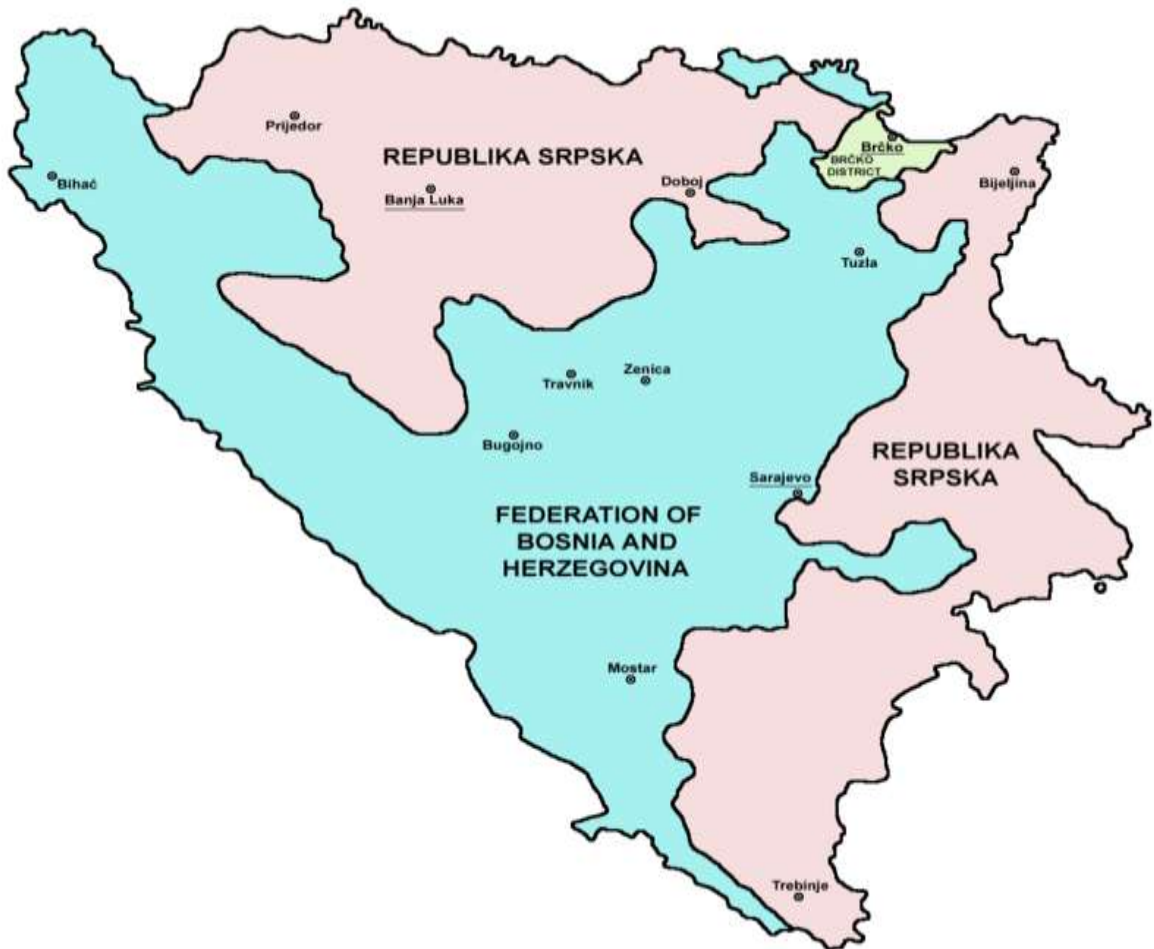
<https://www.govinfo.gov/content/pkg/CFR-1999-title3-vol1/html/CFR-1999-title3-vol1-eo13088.htm> (Πρόσβαση 24 Σεπ 2020).

<https://www.nytimes.com/1999/02/03/world/ethnic-albanian-guerrillas-will-attend-talks-on-kosovo.html> (Πρόσβαση 24 Σεπ 2020).

<https://www.nytimes.com/1999/02/15/world/albright-brings-foes-face-to-face-at-kosovo-talks.html> (Πρόσβαση 25 Σεπ 2020)

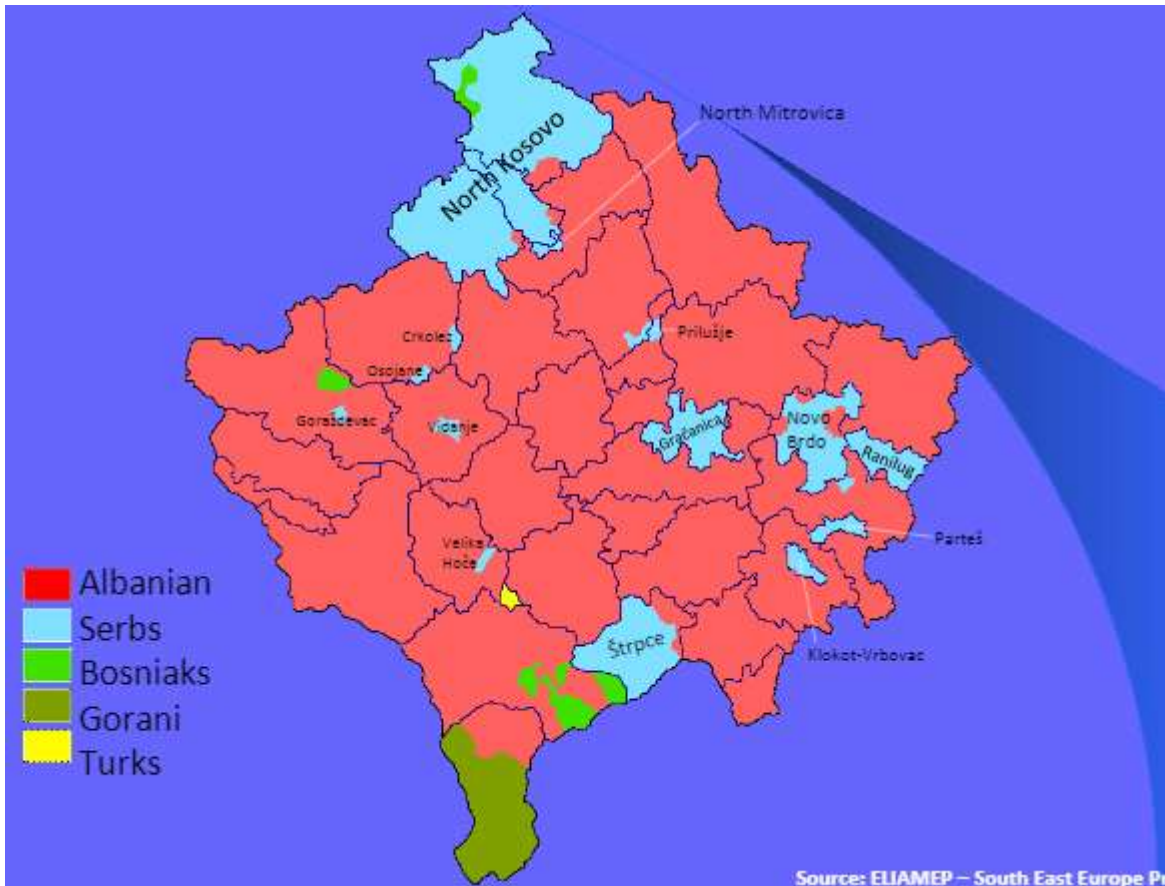
https://www.huffpost.com/entry/the-us-war-on-yugoslavia_b_211172 (Πρόσβαση
30 Σεπ 2020)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»

ΧΑΡΤΕΣ ΒΟΣΝΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟΥ

Ο διαχωρισμός της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης, με το μπλε η Ομοσπονδία της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης, με το ανοιχτό κόκκινο η Σερβική Δημοκρατία, και με το μουσταρδί το Μπρτσκο που το 2001 ανακηρύχθηκε ότι ανήκει και στις δύο οντότητες.

Διαθέσιμο στο <https://el.wikipedia.org/wiki> (Πρόσβαση 02 Νοε 2020).

Πληθυσμιακή σύνθεση Κοσσυφοπεδίου όπως διαμορφώθηκε κατά την πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα. Η συντριπτική πλειοψηφία των κατοίκων της περιοχής ανήκουν στην αλβανική εθνότητα συνέπεια και της εχθρικής πολιτικής που ασκήθηκε προς τους Σέρβους και τους ανάγκασε να εγκαταλείψουν τις πατρογονικές τους εστίες.

Διαθέσιμο στο <https://docplayer.gr/32308730-l-anexartitopoiisi-toy-kossyfopedioy-kai-oi-synepeies-gia-tin-elliniki-asfaleia-kai-exoteriki-politiki.html> (Πρόσβαση 1 Νοε 2020)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β»

**ΕΓΓΡΑΦΑ-ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΑΠΟ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΟΝ
ΠΟΛΕΜΟ ΤΗΣ ΒΟΣΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟΥ**

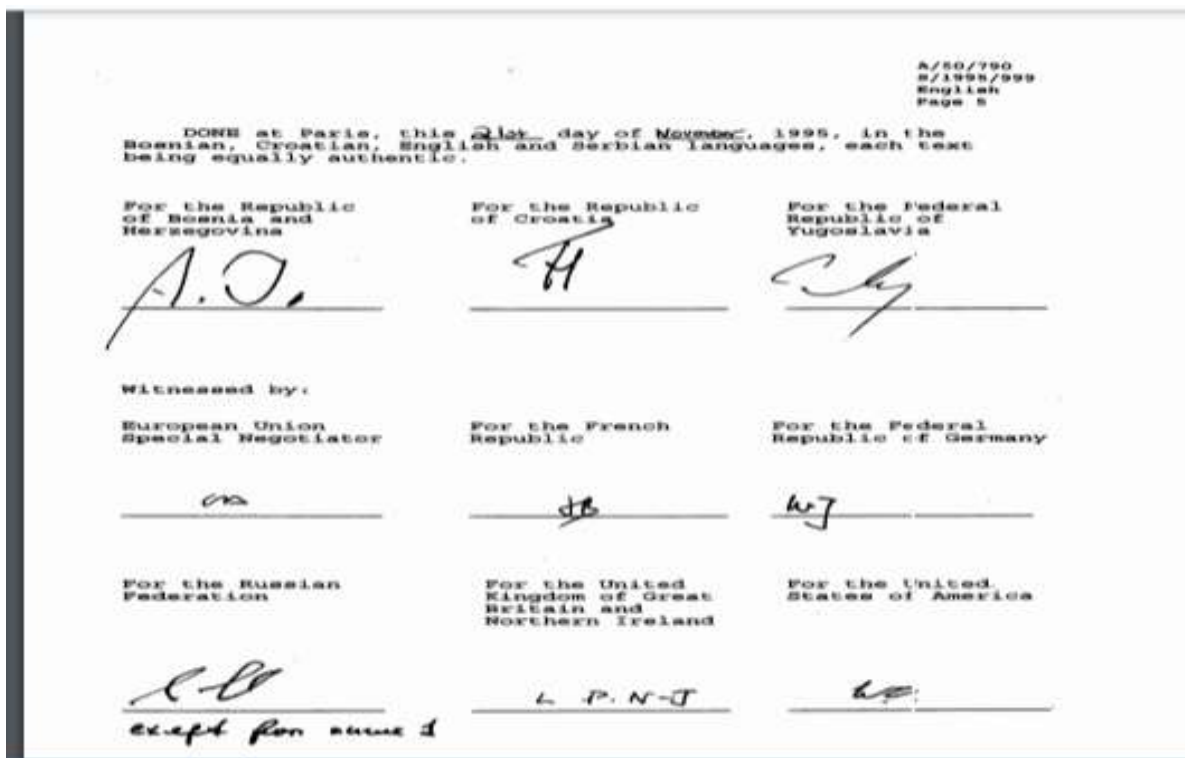
Διαπραγματεύσεις στο Dayton. Καθισμένοι από αριστερά προς τα δεξιά: Μιλόσεβιτς, Ιζετμπέκοβιτς και Τούζμαν, οι ηγέτες της σερβικής, της βοσνιακής και της κροατικής κοινότητας.

Διαθέσιμο στο https://en.wikipedia.org/wiki/Dayton_Agreement (Πρόσβαση 2 Νοε 2020)

Η τελική υπογραφή της συμφωνίας του Dayton στο Παρίσι υπό το βλέμμα του Αμερικάνου προέδρου και άλλων ευρωπαίων ηγετών.

Διαθέσιμο στο https://en.wikipedia.org/wiki/Dayton_Agreement (Πρόσβαση 2 Νοε 2020)

Απόσπασμα της συμφωνίας του Dayton, όπως αυτή υπογράφηκε στο Παρίσι στις 14 Δεκεμβρίου 1995.

Διαθέσιμο στο <https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/> (Πρόσβαση 4 Νοε 2020)

Απόσπασμα της συνθήκης του Rambouillet, η οποία δεν υπογράφηκε τελικά από τη σερβική πλευρά.

Διαθέσιμο στο <https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/> (Πρόσβαση 4 Νοε 2020)

Διαπραγματεύσεις στο Rambouillet όπου διακρίνεται ο Χ. Θάτσι και ο Ι. Ρουγκόβα, απεσταλμένοι των αλβανοφώνων για την επικύρωση τυχόν συμφωνίας.

Διαθέσιμο στο <https://balkaneu.com/thaci-liberation-war-international-community-hold-rambouillet/> (Πρόσβαση 3 Νοε 2020)

Η υπουργός εξωτερικών των Η.Π.Α Μ. Albright συνοδευόμενη από τον Ι. Ρουγκόβα και τον Χ. Θάτσι κατά τις διαπραγματεύσεις στο Rambouillet. Ο τελευταίος θα αποτελούσε μελλοντικά έναν εκλεκτό σύμμαχο των Η.Π.Α.

Διαθέσιμο στο <https://gregoryelichorg.files.wordpress.com/2019/05/rambuje-1.jpg?w=599&h=429> (Πρόσβαση 5 Νοε 2020)